

สารนิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019

โดย

นางสาว ณัฐฐา เกิดวาระ

รหัสนักศึกษา 05600753

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สารนิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019

โดย

นางสาว ณิชรุจา เกิดวาระ

รหัสนักศึกษา 05600753

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450-112 การศึกษาเอกเทศ
สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563

ชื่อสารนิพนธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวณัฐฐา เกิดวาระ
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.ศิบตี นพประเสริฐ
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2563

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไต้หวันและสหรัฐอเมริกา ปี 1949-2019 บทบาทของสหรัฐอเมริกาในการให้ความช่วยเหลือไต้หวันในการพัฒนาและปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้า

โดยมีวิธีการศึกษาคือวิธีค้นคว้าเอกสารโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ เอกสารงานวิจัยที่ค้นคว้าจากหนังสือ ตำราวิชาการ บทความจากวารสารงานวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ข่าว และบทวิเคราะห์ โดยข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวม นำมาวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

จากการศึกษาพบว่าสหรัฐอเมริกาและไต้หวันมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกันมายาวนาน ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกามีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน แต่สหรัฐอเมริกา ยังคงมีบทบาทการให้ความช่วยเหลือไต้หวัน ในด้านเศรษฐกิจ การทหาร ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสหรัฐฯและไต้หวันไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ แต่ทั้งสองประเทศยังมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐในลักษณะพิเศษ รัฐสภาสหรัฐอเมริกา ยังคงไม่ตัดขาดจากไต้หวันในทางการเมืองและในด้านการป้องกันไต้หวัน โดยได้มีการจัดตั้งรัฐบัญญัติความสัมพันธ์กับไต้หวันขึ้น (Taiwan Relations Act) และกฎหมาย สนธิสัญญาอีกมากมาย นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกา ยังมีบทบาทในด้านการวางรากฐานที่สำคัญทางเศรษฐกิจให้แก่ไต้หวัน จนทำให้ไต้หวันประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ นับได้ว่าไต้หวันเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความเจริญก้าวหน้าในด้านอุตสาหกรรมต่างๆและก้าวมาเป็นเสือตัวที่สี่ของเอเชียได้สำเร็จ

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไต้หวันและสหรัฐอเมริกา, กลยุทธ์และนโยบายของไต้หวัน, ความสัมพันธ์ทางการทูต, รัฐบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019 เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450 112 การศึกษาเอกเทศ (Independent Study)

สารนิพนธ์ชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ ดร.ศิปดี นพประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อน ๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า สารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

ณัฐฐา เกิดวาระ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1 - 2
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา	3
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	4
2.1 แนวคิดและทฤษฎี	4 - 5
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5 - 14
บทที่ 3 พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการทหารของไต้หวัน	15
3.1 ข้อมูลทั่วไปของไต้หวัน	15 - 16
3.2 ประวัติศาสตร์ไต้หวัน	16 - 18
3.3 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของไต้หวันและจีน (ช่วงปี 1930-1949)	18 - 19
3.4 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของไต้หวันและจีน (ช่วงปี 1945 - 1970)	19 - 23
3.5 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของไต้หวันและสหรัฐอเมริกา	23 - 26
3.6 บทบาทของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก	26 - 27
3.7 ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจ	28 - 31
บทที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019	32
4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน (ช่วงทศวรรษ 1950-2019)	32 - 34
4.2 นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) ในความสัมพันธ์สหรัฐฯ-ไต้หวัน-จีน	34 - 35
4.3 นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) ในความสัมพันธ์ไต้หวัน-จีน	35 - 40
4.4 นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) ในความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกา- จีน	40 - 41

4.5	นัยสำคัญของนโยบายเงินเดียว	41 - 42
4.6	นโยบายและสนธิสัญญาของสหรัฐอเมริกาต่อไต้หวันตั้งแต่ปี 1949-2019	42 - 47
4.7	ปัจจัยที่ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาดำเนินความสัมพันธ์กับไต้หวัน	47 - 48
4.8	ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับไต้หวันภายหลังการยุติความสัมพันธ์ทางการทูต	48 - 51
4.9	ไต้หวันกับการพัฒนาประเทศในช่วงศตวรรษที่ 20	51 - 52
4.10	สรุป	52 - 53
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ		54 - 55
บรรณานุกรม		56 - 60

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในอดีตไต้หวันเป็นที่อยู่ของชนพื้นเมืองและมีชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่เข้ามาอยู่ร่วมด้วย ในศตวรรษที่ 17 ชาวสเปนเดินทางมาสำรวจและตั้งถิ่นฐานจนกลายเป็นอาณานิคม ต่อมาในปี 1662 ราชวงศ์หมิงได้พ่ายแพ้แก่ราชวงศ์ชิง เจิ้งเฉิงกวง ขุนศึกแห่งราชวงศ์หมิง จึงได้รวมกองกำลังอพยพมายังเกาะไต้หวันและขับไล่อาณานิคมเดิมของชาวฝรั่งออกไปได้ และตั้งอาณาจักรตงหนิงขึ้น แต่ในปี 1683 ราชวงศ์ชิงได้เข้าครอบครองอาณาจักรตงหนิงได้สำเร็จ ส่งผลให้ไต้หวันได้กลายเป็นมณฑลหนึ่งของจีน กล่าวได้ว่าไต้หวันมียุคสงครามที่ยืดเยื้อ ภายหลังเกิดสงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่นในปี 1895 ญี่ปุ่นได้บังคับยึดครองเกาะไต้หวันซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของจีน ทำให้ไต้หวันในขณะนั้นเป็นแหล่งทรัพยากรและป้อมปราการแรกทางทิศใต้ของญี่ปุ่น ไต้หวันตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นจนถึง 1945 ตลอดระยะเวลาที่ไต้หวันตกอยู่ภายใต้การปกครอง ญี่ปุ่นได้พัฒนาไต้หวันในหลายๆด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษาและวัฒนธรรม เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ไต้หวันสามารถก้าวสู่ความทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐฯมองว่าไต้หวันมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อญี่ปุ่น ต่อมาสหรัฐฯทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ ส่งผลให้ญี่ปุ่นแพ้สงครามในเดือนสิงหาคม 1945 ทำให้มีประกาศยกเลิกการปกครองไต้หวันอย่างเป็นทางการและคืนไต้หวันให้แก่จีน

หลังเกิดสงครามกลางเมืองในจีนแผ่นดินใหญ่ ทำให้พรรคก๊กมินตั๋งที่นำโดยเจียงไคเช็ค พ่ายแพ้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ จึงได้อพยพพลมาที่เกาะไต้หวันและได้ตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้น โดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐจีน (The Republic of China)

นับตั้งแต่พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีชัยชนะเหนือพรรคก๊กมินตั๋งในปี 1949 ผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งนำโดยเจียงไคเช็ค ก็ได้อพยพจากจีนมายังเกาะไต้หวันและได้มีการจัดตั้งรัฐบาลที่กรุงไทเป (ไทเป) และใช้ชื่อประเทศว่า สาธารณรัฐจีน ปัญหาระหว่างจีนและไต้หวันยังคงดำเนินต่อมา และสหรัฐฯได้เข้ามามีบทบาทในการแทรกแซงปัญหาของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จีนหลังจากได้รับชัยชนะก็เกิดความฮึกเหิมในการโจมตีเกาะไต้หวัน¹ เมื่อจีนคอมมิวนิสต์ได้โจมตีหมู่เกาะจินเหมิน หม่าจู่และเผิงหู สหรัฐอเมริกา ที่เป็นผู้นำฝ่ายค่ายเสรีจึงได้ส่งกองกำลังกองทัพเรือที่ 7 เข้าไปยังช่องแคบไต้หวัน เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือกองกำลังของไต้หวันทำให้สามารถรักษาเกาะไต้หวันไว้ได้ และในปี 1954 สหรัฐอเมริกา ยังได้มีการทำสนธิสัญญาร่วมป้องกันกับไต้หวัน จนกระทั่งในปี 1958 มีการสู้รบกันทางอากาศในช่องแคบไต้หวัน ซึ่งไต้หวันเป็นฝ่ายได้เปรียบในการรบครั้งนี้

¹ เขียน จีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541. หน้า 139.

ในช่วง 10 ปีแรก สหรัฐอเมริกา ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ไต้หวันในทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง และการปกครอง ทำให้ไต้หวันสามารถฟื้นตัวและเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว² โดยสหรัฐอเมริกา ได้แนะนำในการก่อตั้งคณะกรรมการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Stabilization Board) ในปี 1951 เพื่อพิจารณาและประสานงานด้านการค้า นโยบายงบประมาณและการเงิน ทำให้รัฐบาลไต้หวันได้เริ่ม นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจมาใช้³ รวมถึงยังมีนักธุรกิจชาวอเมริกันเดินทางไปลงทุนในไต้หวันจำนวนมาก ทั้งหมดนี้ เป็นปัจจัยทำให้การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของไต้หวันได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และยังเป็น รากฐานในการดำเนินงานในด้านการทูตของไต้หวันและยังมีการพัฒนาระบบการป้องกันประเทศที่เข้มแข็ง ยิ่งขึ้น นอกจากนี้สหรัฐายังมีส่วนช่วยในการให้ไต้หวันได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกก่อตั้งแห่งองค์การสหประชาชาติ ทำให้ในช่วงทศวรรษ 1950-1960 สถานะของไต้หวันจึงยังมีความมั่นคง ในช่วงปี 1970 สมัยประธานาธิบดีนิก สัน สหรัฐอเมริกาได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ด้านการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ สหรัฐอเมริกา จึงต้องตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน และมีการถอนทหารออกจากไต้หวัน ในปีถัดมาได้มีการ ยกเลิกสัญญาความร่วมมือกัน แต่ในขณะนั้นไต้หวันก็มีรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงมากพอสามารถดำเนินการ ทางด้านเศรษฐกิจเองได้ จนกระทั่งในปี 1971 ได้มีการถอดถอนไต้หวันออกจากความเป็นสมาชิกขององค์การ สหประชาชาติ ทำให้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไต้หวันอย่างหนักและไต้หวันยังถูกประเทศอื่น ๆ ตัด ความสัมพันธ์ทางการทูตอีกด้วย แต่สหรัฐอเมริกา และไต้หวันยังคงมีข้อผูกพันร่วมกันทางกฎหมาย ที่เรียกว่า “กฎหมายรัฐบัญญัติความสัมพันธ์กับไต้หวัน (Taiwan Relations Act)⁴ ทำให้เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อ ไต้หวัน ทำให้จีนไม่สามารถดำเนินมาตรการเด็ดขาดในการรวมประเทศได้⁵ และรัฐบัญญัตินี้ยังส่งผลถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐากับไต้หวันในด้านเศรษฐกิจ โดยให้ความคุ้มครองด้านการค้าและการลงทุนใน ไต้หวันเพิ่มมากขึ้น

ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาและไต้หวันไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ แต่ทั้งสองประเทศ ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐในลักษณะพิเศษ รัฐสภาสหรัฐฯ ยังคงไม่ตัดขาดจากไต้หวันในทางการเมือง และในด้านการป้องกันไต้หวัน โดยได้มีการจัดตั้งรัฐบัญญัติความสัมพันธ์กับไต้หวันขึ้น (Taiwan Relations Act)⁶ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ไต้หวันได้มีการเปลี่ยนนโยบายการทูตและกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศในด้าน ต่าง ๆ

² เขียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541. หน้า 140

³ ทิพธิรณณ์ แสงปัญญา, นโยบายมุ่งใต้ใหม่ : Soft Power ของไต้หวัน, หน้า 82. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/Bodhi/article/download/11003/9120>

⁴ เขียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541. หน้า 141

⁵ หยาง เจินหง. “ความสัมพันธ์แบบในครอบครัว”ของไต้หวันที่มีต่อสหรัฐฯ คืออดีตและอนาคตของไต้หวัน. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3616874>.

⁶ เขียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541. 141.

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1.1.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน
- 1.1.2 เพื่อศึกษาถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ระหว่างความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกาและไต้หวัน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไต้หวันและสหรัฐอเมริกา
- 1.3.2 ทำให้ทราบถึงกลยุทธ์และนโยบายในการร่วมประเทศของประเทศไต้หวันตั้งแต่ปี 1949-2020
- 1.3.3 เป็นข้อมูลแก่ผู้ที่ต้องการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันและสหรัฐอเมริกา และนโยบายในการรวมประเทศของประเทศไต้หวัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน มุ่งศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ในด้านการทูต เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ของไต้หวันและสหรัฐอเมริกา รวมไปถึงศึกษาเกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ระหว่างความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกาและไต้หวัน

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในชั้นทุติยภูมิ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการศึกษาวิจัยและผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และสรุปผลวิจัย

บทที่ 2

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สารนิพนธ์ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ในปี 1949 – 2019 เอกสารที่ใช้เป็นแนวคิดในการวิจัยได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐและไต้หวัน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์การเมืองของไต้หวัน ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีโดมิโน (Domino theory)

ความหมายของทฤษฎีโดมิโน คือ ทฤษฎีที่ยกอุทาหรณ์จากเกมไพ่ต่อแต้ม ซึ่งถ้ามีไพ่ล้มหนึ่งใบ ไพ่ใบอื่น ๆ จะล้มเป็นแถบติดต่อกันเป็นลูกโซ่ เกิดจากความเชื่อถือว่า เมื่อประเทศใดตกอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์จะทำให้ประเทศอื่น ๆ กลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปด้วย นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) อดีตรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีทฤษฎีต่อต้านทฤษฎีโดมิโน คือ ทฤษฎีการสกัดกั้น (Containment Policy)⁷ ในสมัยสงครามเย็น สหรัฐฯ มีความเชื่อในทฤษฎีนี้ว่า ถ้าประเทศหนึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ ประเทศอื่นที่อยู่ข้างเคียงก็จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ด้วย ทำให้สหรัฐฯ เกิดทฤษฎีต่อต้านขึ้น หรือที่เรียกว่า ทฤษฎีการสกัดกั้น (Containment Policy)

2.1.2 ทฤษฎีการสกัดกั้น (Containment Policy)

มาจากแนวความคิดของ George F. Kennon นักการทูตชาวอเมริกา ในอดีตเคยเป็นที่ปรึกษาประธานาธิบดีทรูแมน (Harry S. Truman) เป็นทฤษฎีการสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ระยะยาว โดยสหรัฐฯ จะไม่ปล่อยให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้มีโอกาสแทรกแซงทุกทิศทาง มีการดำเนินนโยบายแข็งกร้าวและรุกทุกอย่าง ทำให้คอมมิวนิสต์ไม่มีโอกาสในการขยายอำนาจได้ต่อไป⁸

2.1.3 แนวคิดอำนาจละมุน (Soft Power)

Joseph S. Nye Jr. นักทฤษฎีชาวอเมริกันได้พัฒนาแนวคิดอำนาจละมุน โดยเชื่อมโยงและบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจละมุน ว่าอำนาจละมุนคือความสามารถที่ทำให้ได้รับสิ่งที่ต้องการด้วยวิธีโน้มน้าวมากกว่าบังคับขู่เข็ญเป็นการสร้างอิทธิพลเพื่อให้เกิดความพึงพอใจสามารถพัฒนาผ่านความสัมพันธ์กับ

⁷ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. ทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory). จากจดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ 1 ฉบับที่ 12 ธันวาคม 2532. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://legacy.orst.go.th/knowledges-domino-theory>.

⁸ Satit UP. แนวคิดและที่มาของนโยบายต่างประเทศอเมริกา. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก

http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AboutStudent/Document/Hist_ModernWorld/Century20th/pdf/USAPolicy1.pdf.

พันธมิตร ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยการดำเนินการวิธีนี้จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจต่อประชาชนและความเชื่อถือในวงกว้าง⁹

จากทั้ง 3 ทฤษฎีนี้ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีโดมิโนและทฤษฎีสกัดกั้น มีความเกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกาและไต้หวันคือ ในช่วงสงครามกลางเมืองจีน ซึ่งเป็นสงครามระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีน สหรัฐอเมริกาในขณะนั้นมีความเกรงกลัวภัยคอมมิวนิสต์ที่อาจจะเข้ามาคุกคามประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาช่วยเหลือไต้หวันในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ และสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายโลกเชิงรุกปิดล้อมและสกัดกั้นจีน เพื่อไม่ให้ลัทธิคอมมิวนิสต์แพร่ขยายเข้ามายังเอเชียได้

2.2 งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวันยังพบไม่มาก และจากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางของสหรัฐฯในเอเชียแปซิฟิก พบวิจัยและวรรณกรรมดังนี้

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความสำคัญในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจ ทั้งในด้านการทหารความมั่นคงและเศรษฐกิจ และยังมีบทบาทในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยนิพนธ์ของประภัสสร เทพชาตรี (2552) เรื่อง “ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา คือ ต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่อาจจะเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก วัตถุประสงค์ที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาคือต้องการถ่วงดุลอำนาจจีนและเป็นการป้องกันไม่ให้จีนขึ้นมาเป็นใหญ่ซึ่งจะขจัดหรือลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาลงไป แต่การปิดล้อมจีนนั้น ไม่ใช่การปิดล้อมอย่างเต็มรูปแบบ¹⁰ เพราะยังคงมีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจมาขวางอยู่ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่สามารถที่จะปิดล้อมจีนอย่างเต็มรูปแบบได้ นอกจากนี้วัตถุประสงค์อื่นๆ คือ การดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพความมั่นคงในภูมิภาค และการเข้าไปมีบทบาทในความเปลี่ยนแปลงของเอเชีย กรณีปัญหาไต้หวัน ปัญหาในคาบสมุทรเกาหลี

การศึกษบทบาทของประเศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกพบว่า สหรัฐอเมริกามีบทบาทในด้านต่างๆของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยบทความทางวิชาการของ กมลทิพย์ ลิธิฐญา ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารของมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม (2559) “บทบาทของมหาอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือและการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน” พบว่านโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เป็นการผลักดันให้เกิดความร่วมมือในด้านต่างๆ คือเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และสหรัฐอเมริกาได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง โดยความร่วมมือยังเป็นการเน้น

⁹ พิรญาณ์ แสงปัญญา. นโยบายมุ่งใต้ใหม่ : Soft power ของไต้หวัน. โภธิวิจัย 2, 1 (มกราคม-มิถุนายน) : 72-73. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/Bodhi/article/download/11003/9120>.

¹⁰ ประภัสสร เทพชาตรี. ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://www.asia.tu.ac.th/journal/EA_Journal52_2/A03.pdf.

ความสำคัญทางด้านสันติภาพ ความมั่นคง และความร่วมมือด้านสังคม¹¹ โดยสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนทางด้านเทคนิคและวิชาการ นอกจากนี้ยังมีการให้ความสำคัญกับการเพิ่มมูลค่าการค้า การลงทุนผ่านกรอบความร่วมมือ US-ASEAN Expanded Economic Engagement และกรอบ Trans-Pacific Partnership (TPP) อีกด้วย

ในสมัยสงครามเย็นสหรัฐอเมริกา มีการสร้างพันธมิตรกับประเทศแถบเอเชียแปซิฟิก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ และได้มีการวางเป้าหมาย 5 ข้อ ได้แก่ สกัดกั้นไม่ให้เกิดชาติมหาอำนาจในยูเรเชีย ลดความขัดแย้งที่รุนแรง สนับสนุนการควบคุมอาวุธแลสร้าง ความเชื่อใจกัน พัฒนาระบบป้องกันวิกฤติ สกัดกั้นการกระจายอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (WMD) โดยบทความออนไลน์ของ Adeeb Yusuf (2560) “สหรัฐอเมริกากับความสัมพันธ์บนเวทีพหุภาคีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและผลกระทบต่อไทย” กล่าวว่า ในช่วงสงครามเย็น สหรัฐอเมริกามีบทบาทในเอเชียแปซิฟิก ในด้านของการสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยในปี 1945 มีการจัดทำสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO)¹² ซึ่งนับว่าเป็นเวทีพหุภาคีเวทีแรก ที่สหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมมีปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกหลังจากการตั้ง United States Pacific Command ในปี 1947 เพื่อจัดการกับภัยคอมมิวนิสต์ที่ลุกลามในเอเชียแปซิฟิกและสหรัฐยังได้มีการประกาศ หลักการ ทรูแมน (Truman Doctrine) ในวันที่ 12 มีนาคม 1947 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการถือนโยบายหลักของประเทศที่จะต้องสกัดกั้นการแผ่ขยายอำนาจของคอมมิวนิสต์ในทุกภูมิภาคของโลก

บทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียแปซิฟิก คือการดำเนินนโยบายอินโด-แปซิฟิก ของสหรัฐอเมริกา ถือเป็นกรอบยุทธศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกา นำมาใช้ในการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือในมิติต่างๆ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและช่องทางการค้าและการลงทุนให้กับทุกประเทศในภูมิภาค รวมถึงอาเซียนโดยความสัมพันธ์ทางการทหารของสหรัฐฯ กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค จะมีความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้นเช่นการฝึกซ้อมรบทางทะเลแบบพหุภาคี เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภัยความมั่นคง รวมถึงกลุ่มประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจจะได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการฝึกอบรมนี้ โดยในเอกสารวิจัยของ Colonel Ngethosovan Arundeth “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับบทบาทของมหาอำนาจด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในห้วงเวลาปี 2017-2026” กล่าวถึง ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศในเอเชียกับสหรัฐอเมริกา จะมีความแน่นแฟ้นขึ้นจากความช่วยเหลือและความร่วมมือในด้านต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจด้านการค้าและการลงทุน และความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการพัฒนา และแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆระหว่างกัน เช่นการเปิดตลาดอินเดีย ซึ่งเป็นตลาดการค้าที่มีศักยภาพมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียได้รวมทั้งการริเริ่มโครงการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างอินเดียบกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งทางน้ำและทางบก

¹¹ กมลทิพย์ ลิณีธัญญา. บทบาทของมหาอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือและการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน. จากวารสารของมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม (2559). เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/73140/58833>

¹² Adeeb Yusuf. สหรัฐอเมริกากับความสัมพันธ์บนเวทีพหุภาคีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและผลกระทบต่อไทย. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://yadeebirviews.blogspot.com/2017/07/blog-post_7.html.

นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกา ได้พยายามที่จะดำรงอิทธิพลของตนอยู่ต่อไป โดยการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การทหาร การให้คำปรึกษา และการแทรกแซงทางการทูต ควบคู่ไปกับการสอดแทรกหลักการประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ให้แก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก¹³

ในช่วงระยะเวลา 42 ปีนับตั้งแต่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1949 จนถึงปีที่สหภาพโซเวียตล่มสลายในปี 1991 ความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ ได้เปลี่ยนไปมากจากการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างรุนแรงเข้าสู่ขั้นปกติ จากการเน้นด้านความมั่นคง สู่ความร่วมมือกันในการเมืองและเศรษฐกิจในระหว่างนี้ทั้งจีนและสหรัฐอเมริกามีปัญหาแทรกซ้อนต่างๆ ไม่น้อย จากงานวิจัยของ เขียน อีระวิทย์ “นโยบายต่างประเทศจีน” ได้กล่าวถึงความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ ในปี 1949-1970 จีนคอมมิวนิสต์กับสหรัฐฯ เป็นปฏิปักษ์ต่อกันตั้งแต่ก่อนเหมาเจ๋อตงจัดตั้งรัฐบาลที่กรุงปักกิ่ง ในปี 1949 สหรัฐฯ ได้ช่วยรัฐบาลจีนของเจียงไคเช็คทำสงครามกลางเมืองระหว่างเจียงไคเช็คกับคอมมิวนิสต์ชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในจีนขัดต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อย่างร้ายแรง ในกระบวนการต่อสู้กับโลกคอมมิวนิสต์ที่เพิ่มความรุนแรงขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ยุติลงใหม่ๆ สหรัฐฯ ถือได้ถือว่าได้สูญเสียมิตรประเทศที่ยิ่งใหญ่ในสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีผลสำคัญทางจิตวิทยาอย่างมากจนทำให้ชาวอเมริกันหวาดกลัวการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ในปี 1949 นั้นประเทศคอมมิวนิสต์ยังสามัคคีกันเป็นแกนเดียวที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ความระแวงการขยายตัวของค่ายคอมมิวนิสต์ทำให้สหรัฐฯ ในฐานะเป็นผู้นำของค่ายเสรีนำประเทศที่อยู่ในค่ายเดียวกันสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยการกระทำเช่นนี้ได้สร้างความตึงเครียดระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนนานนับ 20 ปี

ผลจากสงครามเกาหลีทำให้สหรัฐฯ มีนโยบายสนับสนุนเจียงไคเช็คที่หนีไปอยู่ไต้หวันมากขึ้นซึ่งมีผลสร้างความตึงเครียดระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ในระยะยาวเมื่อรัฐบาลก๊กมินตั๋งหนีไปอยู่ไต้หวันแล้วสหรัฐฯ มีนโยบายงดการให้การสนับสนุนรัฐบาลเจียงไคเช็คต่อไป ประธานาธิบดีอิติบีทรูแมนได้กล่าวในวันที่ 5 มกราคม 1950 ว่า “สหรัฐอเมริกาจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการขัดแย้งภายในของจีนในทำนองเดียวกันสหรัฐฯ จะไม่ให้ความช่วยเหลือทางการอาหารหรือให้คำแนะนำแก่กองกำลังทหารของจีนในไต้หวัน” แต่สงครามเกาหลี (1950 ถึง 1953) ทำให้สหรัฐฯ กำหนดนโยบายสกัดปิดจีน (Containment) อย่างจริงจัง ในวันที่ 27 มิถุนายน 1950 (ภายหลังเกิดสงครามเกาหลีเพียงสองวัน) ประธานาธิบดีทรูแมนได้ออกคำสั่งให้กองทัพเรือที่เจ็ดของสหรัฐฯ เข้าไปปฏิบัติการณ์ในช่องแคบไต้หวันเพื่อปกป้องการโจมตีเกาะไต้หวันโดยกองทัพของจีนคอมมิวนิสต์

นอกจากนั้น สหรัฐฯ ได้ทำสนธิสัญญาทางทหารเพื่อต่อต้านจีนกับหลายประเทศที่ล้อมรอบจีน สนธิสัญญาทวิภาคีที่สหรัฐฯ ทำขึ้นเพื่อต่อต้านจีนมีประเทศญี่ปุ่น (1951) ฟิลิปปินส์ (1951) เกาหลีใต้ (1953) สนธิสัญญาพหุภาคีร่วมป้องกันภูมิภาคทำไว้กับนิวซีแลนด์และออสเตรเลียฉบับหนึ่ง (1951) และสนธิสัญญาร่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ.) อีกฉบับหนึ่งในปี 1954 ซึ่งสนธิสัญญาเหล่านี้มีความสำคัญทางทหารที่เชื่อมโยงเป็นสายโซ่ยุทธศาสตร์สกัดกั้นจีน ในทัศนะของชาวอเมริกันนั้นเป็นนโยบายสกัดกั้นการ

¹³ Colonel Ngethosovan Arundeth. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับบทบาทของมหาอำนาจด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในทศวรรษปี 2017-2026. 55-56. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://www.dsaw2016.dsaw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8610st/.pdf.

ขยายดินแดนของจีนซึ่งถือว่าการป้องกันตัวแต่ในสายตาของจีนคอมมิวนิสต์ถือว่าการคุกคามความมั่นคงของจีน

และสหรัฐฯยังได้มีการแทรกแซงกิจการภายในของไต้หวันและสกัดกั้นเงินทางทหาร โดยสหรัฐฯได้รณรงค์ต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ในเวทีการเมืองของโลก และไม่ยอมรับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ที่กรุงปักกิ่งว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันก็ต่อต้านความพยายามของจีนที่จะเข้าสวามิภักดิ์ในสหประชาชาติแทนรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่ไต้หวัน ในระหว่างปี 1951 จนกระทั่งปี 1960 สหรัฐฯ เสนอมีให้บรรจุเรื่องที่นั่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าอยู่ในวาระการประชุม และได้รับชัยชนะทุกครั้งจากครั้งแรก(1951) จากนั้นตั้งแต่ปี 1961 จนกระทั่งปี 1970 สหรัฐฯก็ดำเนินมาตรการต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ โดยเสนอญัตติให้ถือว่าเรื่องที่นั่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับคะแนนเสียงข้างมากสองในสาม และชนะทุกครั้งด้วยคะแนน 61 ต่อ 34 ในปี 1961 และครั้งหลังในปี 1970 ด้วยคะแนน 66 ต่อ 52 ในที่สุดความพยายามของสหรัฐฯก็ประสบความสำเร็จในวันที่ 25 ตุลาคม 1971 ด้วยคะแนน 55 ต่อ 59 เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ญัตติของแอลเบเนียและพรรคพวกซึ่งให้พื้นที่สิทธิอันชอบธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีนในสหประชาชาติ และให้ขับไล่ผู้แทนของไต้หวันออกจากสหประชาชาติ จึงได้รับชัยชนะ จะเห็นได้ว่าเป็นความพยายามของสหรัฐฯในทางการทูตอีกอย่างหนึ่งที่ต้องการกีดกันจีนให้อยู่โดดเดี่ยว

การผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างจีนกับสหรัฐฯเป็นผลของความพยายามแก้ปัญหาความมั่นคงของทั้งสองฝ่ายทางด้านสหรัฐฯงานริบด่วนที่จะต้องแก้ ภายหลังริชาร์ด นิกสัน ขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีคือการถอนทหารออกจากเวียดนาม “ อย่างสมเกียรติ ” ตามที่ได้ให้สัญญาไว้กับประชาชนเมื่อตอนหาเสียงเลือกตั้ง ส่วนจีนนั้นก็ต้องการบรรเทา “ ภัยคุกคาม ” จากโซเวียตซึ่งความตึงเครียดตามอาณาบริเวณพรมแดนหลายจุดได้ถึงจุดระเบิดเมื่อมีการปะทะกันด้วยกำลังที่เกาะเงินเป่าในเดือนมีนาคม 1969 ตามที่ได้กล่าวแล้ว โซเวียตยังได้ใช้การปล่อยข่าวลือว่าจะทำลายแหล่งผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของจีนด้วย

ดร. เฮนรี คิส ซิงเจอร์ และประธานาธิบดีนิกสันฉวยโอกาสที่จีนถูกโซเวียตคุกคามเพื่อขอความร่วมมือจากจีนในการถอนทหารออกจากเวียดนาม (อาจจะมีการทำให้จีนผิดใจกับเวียดนามด้วยก็ได้) พร้อมกันนั้นก็เป็นการผลประโยชน์ของสหรัฐฯที่จะป้องกันมิให้จีนถูกทำลายโดยโซเวียต (คิสซิงเจอร์อ้างมติของที่ประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติวันที่ 14 สิงหาคม 1959) ส่วนโจวเอินไหลและเหมาเจ๋อตงแม้จะตระหนักดีว่าสหรัฐฯต้องการขอให้จีน “ เอาบัวรดคอกนิกสันออก ” แต่ผู้นำจีนก็ยินดีต่อการเยือนของคิสซิงเจอร์และนิกสันเพราะได้ข้อสรุปสหรัฐฯเป็นภัยต่อจีนน้อยกว่าสหภาพโซเวียตในการผ่อนคลายความตึงเครียดเพราะความจำเป็นของทั้งสองประเทศนั้นวอชิงตันเป็นฝ่ายริเริ่มก่อนคิสซิงเจอร์โดยการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับนิกสัน ได้กล่าวหาว่าทางไปปักกิ่งเบื้องต้นดังนี้ (1) สื่อสารต่อสาธารณชนว่าจีนมีความสำคัญต่อสันติภาพของโลก (2) สหรัฐฯไม่สนับสนุนข้อเสนอของโซเวียตว่าด้วย “ ระบบความมั่นคงร่วมกันของเอเชีย ” (Asian Collective Security System) ซึ่งตีความกันว่ามีเป้าหมายที่จะโดดเดี่ยวจีน (3) มีคำสั่งให้นักการทูตสหรัฐฯในปากีสถาน รุเมเนียและโปแลนด์ขยายการติดต่อกับนักการทูตของจีน (4) ส่งเสริมให้สมาชิกวุฒิสภาอาวุโส Mike Manfield ไปเยือนจีนและ (5) ผ่อนคลายข้อห้ามการค้าและการติดต่อระหว่างจีนกับสหรัฐฯ (6) ถอนกองทัพอากาศที่ 7 ออกจากช่องแคบไต้หวันและระงับการส่งเครื่องบินตรวจการณ์ออกสืบความลับในจีน (7) ส่งคิสซิงเจอร์ไปเยือนจีนอย่างลับๆซึ่งเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากยาฮาข่าน (Yahya Khan) ประธานาธิบดีของปากีสถาน

การเยือนจีนของประธานาธิบดีนิกสันในปี 1972 เป็นก้าวแรกที่สำคัญของการปรับปรุงสัมพันธ์ภาพระหว่างจีนกับสหรัฐฯ “แถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้” ได้วางรากฐานความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ หลายประการที่สำคัญคือ

(1) จีนและสหรัฐฯ จะมีความสัมพันธ์ในการบนพื้นฐานของหลักห้าประการคือ เคารพในอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน ไม่รุกรานกัน ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน เท่าเทียมกันและให้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประเด็นนี้มีปัญหาในทางปฏิบัติมากโดยจีนกล่าวว่าสหรัฐฯ ได้ละเมิดข้อตกลงในแถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้อยู่เนืองๆ

(2) สหรัฐฯยอมรับว่าได้หันเป็นส่วนหนึ่งของจีน ในขณะที่สหรัฐฯประกาศยืนยันยึดหลักการนี้อยู่บ่อยๆ แต่ก็ดำเนินความสัมพันธ์กับไต้หวัน ในส่วนที่รัฐบาลจีนปักกิ่งไม่ยินยอมเห็นชอบด้วย การอนุมัติให้ผู้นำไต้หวันเข้าประเทศในฐานะส่วนตัวนั้น ในด้านวิชาการสหรัฐฯ อาจจะได้แย้งได้ แต่การขายอาวุธให้ไต้หวันจำนวนมากๆ และอาวุธเหล่านั้นเป็นที่รู้จักกันว่า มีไว้ใช้เพื่อต่อต้านรัฐบาลที่กรุงปักกิ่งสหรัฐฯรับรองว่ามีรัฐบาลเดียว นั้น ย่อมเปิดทางให้จีนปักกิ่งประณามสหรัฐฯว่า ได้ละเมิดข้อตกลงในแถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้ได้

(3) สหรัฐฯสัญญาว่าจะลดกำลังทหาร และสิ่งก่อสร้างทางทหารในไต้หวันตามลำดับ เมื่อความตึงเครียดในอาณาบริเวณลดลง และจะถอนให้หมดในที่สุด สำหรับข้อตกลงนี้สหรัฐฯได้ทำตามสัญญาแล้วในเดือนกุมภาพันธ์ 1972 เมื่อประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนปักกิ่งนั้น สหรัฐฯมีทหารในไต้หวันประมาณ 8,600 คน ต้นเดือนมีนาคม 1976 ลดเหลือ 2,200 คน และต่อมาสหรัฐฯก็ได้ถอนทหารทั้งหมด และยกเลิกสนธิสัญญาป้องกันกับไต้หวันในปี 1979

(4) จีนและสหรัฐฯสัญญาว่าจะไม่แบ่งอำนาจเหนือบริเวณเอเชีย-แปซิฟิก และต่อต้านความพยายามใดใดของประเทศอื่นที่จะทำเช่นนั้น

(5) จีนและสหรัฐฯตกลงกันว่าจะติดต่อกันผ่านช่องทางต่างๆรวมทั้งการส่งผู้แทนระดับสูงจากสหรัฐฯไปปักกิ่งเป็นครั้งคราว เพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ข้อนี้เป็นรากฐานสำคัญ ในการไปสู่การจัดตั้งสำนักงานติดต่อ (Liaison Office) ไปประจำเมืองหลวงของอีกฝ่ายหนึ่งในปี 1973 นั่นคือสถานทูตอย่างไม่เป็นทางการนั่นเอง¹⁴

สหรัฐฯและไต้หวันได้เริ่มมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตั้งแต่หลังสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 ปีค.ศ. 1839 - 1842 โดยสหรัฐฯมีบทบาทในประเทศจีน จากสนธิสัญญาวังเซี่ย (The Treaty of Wangxia) ซึ่งเป็นสัญญาระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ภายหลังจากในปี 1858 ราชวงศ์ชิงแพ้สงครามต่ออังกฤษ-ฝรั่งเศส¹⁵ ทำให้สหรัฐฯได้รับผลประโยชน์ สามารถเข้าใช้เมืองท่าทางการค้าในไต้หวันได้ โดยวารสารทางวิชาการของพิริญาณ แสงปัญญา (2561) “นโยบายมุ่งใต้ใหม่ : Soft power ของไต้หวัน” กล่าวว่า หลังจากที่ประเทศจีนแพ้สงครามต่อประเทศญี่ปุ่น ทำให้ไต้หวันต้องตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น จนเมื่อปี 1945 ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ส่งผลให้สหรัฐฯเข้ามาในฐานะผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตร และญี่ปุ่นต้องคืนไต้หวันให้แก่จีนทั้งหมด เมื่อเกิดสงครามกลางเมืองบนจีนแผ่นดินใหญ่ ระหว่างฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋ง ของเจียงไคเช็ค และพรรคคอมมิวนิสต์ ภายใต้ผู้นำเหมาเจ๋อตง ทำให้สหรัฐฯได้ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋ง ภายหลังจากสงครามกลางเมือง

¹⁴ เขียน อีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศจีน. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541. 478-480.

¹⁵ พิริญาณ แสงปัญญา. นโยบายมุ่งใต้ใหม่ : Soft power ของไต้หวัน. โพธิวิจย 2, 1 (มกราคม-มิถุนายน) : 84. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/Bodhi/article/download/11003/9120>

จีน ฝ่ายก๊กมินตั๋งเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้เจียงไคเช็คได้อพยพกองกำลังทหารและพรรคพวกไปยังเกาะไต้หวัน โดยจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้น โดยใช้ชื่อว่า สาธารณรัฐจีน (Republic of China) โดยไต้หวันได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ได้ด้านการปรับปรุงและพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการทหาร ภายหลังจากในปี 1960 สมัยประธานาธิบดีนิกสัน ของสหรัฐฯ มีการดำเนินนโยบายสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ทำให้สหรัฐฯ ต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน¹⁶ การที่ไต้หวันได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากสหรัฐฯ ก่อนที่สหรัฐฯ จะยอมรับนโยบายจีนเดียวและตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันในปี 1979 แต่สหรัฐฯ เรายังมีข้อผูกพันทางกฎหมายระหว่างรัฐบาลทั้งสองฝ่ายที่มีมาเบะรัฐสภาสหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายความร่วมมือขึ้นที่เรียกว่า “กฎหมายรัฐบัญญัติความสัมพันธ์กับไต้หวัน (Taiwan Relations Act)” มีเนื้อหาระบุว่าสหรัฐฯ มีพันธะที่จะต้องติดต่อหารือกับไต้หวันและช่วยป้องกันไต้หวันเมื่อถูกประเทศอื่นรุกรานทำให้ประเด็นนี้มีการเอื้อประโยชน์ให้กับไต้หวัน ส่งผลให้จีนไม่สามารถดำเนินมาตรการเด็ดขาดในการรวมประเทศได้

สหรัฐฯ อเมริกาได้เข้ามามีบทบาทในช่วงสงครามกลางเมืองของจีน โดยสหรัฐฯ ได้มีการส่งนายทหารของสหรัฐฯ คือ จอร์จ มาร์แชลล์ เพื่อเข้าร่วมประชุมกับจีนและไต้หวัน โดยมีการประชุมกันถึง 6 ครั้ง ในเดือนมกราคม ปี 1946 ภายหลังจากการประชุมของคณะกรรมการทั้ง 3 ประเทศ ได้เจรจาให้มีการหยุดยิง ทั้งฝ่ายจีนและไต้หวันเองจึงได้ออกคำสั่งไปยังกองกำลังทหารของตน โดย ธรรมนูญ โรจนแพทย์ ผู้เรียบเรียงจากหนังสือ “บันทึกของผู้แพ้ ของ จอมพล เจียงไคเช็ค” (2524) ได้กล่าวถึง ประเด็นสำคัญในข้อตกลงระหว่างจีนและไต้หวัน คือ เกี่ยวกับการปรับปรุงรัฐบาล การบูรณประเทศโดยสันติวิธี การทหารและรัฐสภา และการเสนอแก้ไข รัฐธรรมนูญ ภายหลังจากที่ทางสหรัฐฯ ได้เดินทางกลับ จีนได้มีการฉีกข้อตกลงการเจรจาหยุดยิง มีการส่งกองกำลังทหารเข้าสู่แมนจูเรีย การเจรจาไกล่เกลี่ยครั้งนี้ มีประเทศที่เกี่ยวข้องด้วยกัน 3 ประเทศ คือ จีน ไต้หวัน และสหรัฐฯ¹⁷ ซึ่งสหรัฐฯ อยู่ในฐานะประเทศที่ 3 ที่พยายามไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างจีนและไต้หวัน ในระหว่างการไกล่เกลี่ยสหรัฐฯ จำเป็นต้องใช้อิทธิพลทางการเมืองเพื่อให้ภาคีที่เกี่ยวข้องยอมรับข้อไกล่เกลี่ย

นับตั้งแต่เจียงไคเช็คยึดเกาะไต้หวันในการตั้งรัฐบาลใหม่ในปี 1949 จีนได้พยายามที่จะแสดงให้ทั่วโลกยอมรับว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ตลอดมา จากบทความวิจัยของ เสาวภาคย์ ชินะวานิช “การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ จีน ฮองกง ไต้หวัน และไทย หลังปี 2540” ได้กล่าวว่า ในช่วงสงครามเกาหลี จีนได้เคยประท้วงไปยังองค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหากองทัพเรือที่ 7 ของสหรัฐฯ ที่อยู่ในบริเวณช่องแคบไต้หวันและมีการสร้างแถบป้องกันชายฝั่งไว้อย่างมั่นคง ขณะเดียวกันยังได้ประกาศว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ และจีนยังประกาศปลดปล่อยไต้หวัน ส่งผลให้สหรัฐฯ และไต้หวันได้มีการเซ็นสัญญาาร่วมป้องกันไต้หวัน-วอชิงตัน (Taiwan-Washington Mutual Defense Treaty 1954) นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังได้ให้ความช่วยเหลือแก่ไต้หวันคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่าปีละ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ อีกด้วย

ในปี 1959 สหรัฐฯ และจีน ได้มีการเจรจากันที่กรุงเจนีวา เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในวิกฤตการณ์ไต้หวัน แต่ไม่เกิดผลและส่งผลให้สถานการณ์ในช่องแคบไต้หวันแย่ลง เจียงไคเช็คส่งทหารหนึ่งในสี่ของทหาร

¹⁶ พิธัญญา แสงปัญญา. นโยบายมุ่งใต้ใหม่ : Soft power ของไต้หวัน. โพธิวิจย 2, 1 (มกราคม-มิถุนายน) : หน้า 85. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/Bodhi/article/download/11003/9120>

¹⁷ ธรรมนูญ โรจนแพทย์. บันทึกของผู้แพ้ ของ จอมพล เจียงไคเช็ค. วิเทศธุรกิจการพิมพ์: สำนักพิมพ์ธนาคารศาสตร์.

ทั้งหมดขึ้นไปประจำการที่เกาะคีมยและมัดสุ ซึ่งอยู่ห่างจากฝั่งแผ่นดินใหญ่ประมาณ 5 ไมล์ ซึ่งสหรัฐฯ ได้มีการสนับสนุนด้านการทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์แก่ไต้หวัน ในเดือนมิถุนายน ปี 1965 รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ยุติการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ไต้หวัน เพราะไต้หวันสามารถดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจเองได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากประเทศอื่นๆ ไต้หวันประสบความสำเร็จอย่างมากในการรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา อีกทั้งเป็นเพราะประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค ได้พยายามแก้ไขปัญหาการปกครองที่เคยล้มเหลวสามารถปราบคอร์รัปชันและวางรากฐานการปกครองได้อย่างมั่นคง ส่งผลให้ปัจจุบันไต้หวันเป็นประเทศที่ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากประเทศหนึ่งในเอเชีย¹⁸

สหรัฐอเมริกา ถือเป็นประเทศมหาอำนาจของโลกที่ใหญ่ทั้งในแง่ของขนาดประเทศ ขนาดประชากร และขนาดของขีดความสามารถในการดำเนินนโยบายต่อภายนอกประเทศ และสหรัฐฯ ยังเป็นมหาอำนาจจากโลกที่พัฒนาแล้ว โดยหนังสือของจี้ระพร จี้ระนันท์ทิก “นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา (1993-2001)” ได้กล่าวถึงความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของจีนและสหรัฐอเมริกา โดยเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนปกครองประเทศตามรูปแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ จึงเป็นผลให้จีนกลายเป็นปฏิปักษ์ทางอุดมการกับฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตยที่นำโดยสหรัฐอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในช่วงต้นสงครามเย็นจนถึงประมาณศตวรรษที่ 1970 นั้นรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ได้วางสหรัฐอเมริกาอยู่ในฐานะศัตรูหมายเลขหนึ่งร่วมกับสหภาพโซเวียต มีนโยบายที่ต่อต้านแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยและคัดค้านการดำเนินนโยบายแบบครอบความเป็นเจ้า ทำให้จีนและสหรัฐฯ เป็นปรปักษ์ต่อกันอย่างรุนแรงในทุกด้าน แท้จริงแล้วจีนคอมมิวนิสต์กับสหรัฐอเมริกาเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมาตั้งแต่ในสมัยที่จีนคอมมิวนิสต์ต่อสู้กับฝ่ายก๊กมินตั๋งหรือไต้หวันในสงครามกลางเมืองในจีน ช่วงทศวรรษที่ 1940 เนื่องจากในเวลานั้นสหรัฐฯ ได้ช่วยเหลือรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ซึ่งนำโดยเจียงไคเช็คปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์อย่างหนักทั้งนี้เพราะเห็นว่าจำเป็นต้องรักษาระบบสาธารณรัฐในจีนไว้ให้ได้เพื่อไม่ให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายตัวแต่ในที่สุดความพยายามของรัฐบาลก๊กมินตั๋งและความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เจียงไคเช็คพ่ายแพ้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนในปี ค.ศ. 1949 และได้หลบหนีไปยังเกาะไต้หวันซึ่งเป็นเกาะเล็กๆ ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของจีนแผ่นดินใหญ่ ชัยชนะของจีนคอมมิวนิสต์ขัดต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในกระบวนการต่อสู้กับโลกคอมมิวนิสต์ที่เพิ่มความรุนแรงขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงซึ่งทำให้ชาวอเมริกา มีความหวาดกลัวการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ จากความหวาดกลัวดังกล่าว ทำให้เป็นการเปลี่ยนทางยุทธศาสตร์โลกครั้งสำคัญและจากจุดนี้ทำให้จีนได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในเป้าหมายทางยุทธศาสตร์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ของสหรัฐอเมริกา

นับตั้งแต่นั้นมา สหรัฐอเมริกาก็ได้ไปให้ความสนับสนุนรัฐบาลจีนคณะชาติที่ไต้หวันของฝ่ายก๊กมินตั๋ง โดยยืนยันในนโยบายจีนเดียวคือจีนคณะชาติหรือสาธารณรัฐจีน และรับรองความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลจีนคณะชาติแห่งเดียว พร้อมทั้งดูแลปกป้องไต้หวันด้านความมั่นคงจากการใช้กำลังเข้ายึดครองของจีนคอมมิวนิสต์และให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ไต้หวันพึ่งตนเองได้ ขณะเดียวกันสหรัฐฯ ก็ได้ดำเนินนโยบายสกัดกั้นต่อจีนคอมมิวนิสต์สร้างความตึงเครียดให้แก่จีนและสหรัฐฯ เป็นเวลาเป็นเวลานานนับสองทศวรรษ หลักการสำคัญของนโยบายนี้คือการปิดล้อมจีนคอมมิวนิสต์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะ

¹⁸ เสาวภาคย์ ชินะวานิช. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ จีน ฮองกง ไต้หวัน และไทย หลังปี 2540. 13. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/78266/78266.pdf.

ด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงเพื่อสร้างแนวร่วมสกัดกั้นการขยายดินแดนของจีน เพื่อป้องกันไม่ให้ลัทธิคอมมิวนิสต์แพร่ขยายจากจีนไปสู่ประเทศใกล้เคียงในเอเชียได้¹⁹

การขยายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามกลางเมืองเป็นการกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศจีนเป็นอย่างยิ่งอีกทั้ง สหรัฐยังคิดว่าการขยายอำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์จะเป็นผลเสียแก่ตนและความหวาดกลัวการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ทำให้ในสงครามกลางเมืองของจีนสหรัฐได้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและอาวุธแก่ไต้หวันขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ถึงแม้จะได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตแต่ก็เทียบเท่ากับที่สหรัฐช่วยเหลือรัฐบาลก๊กมินตั๋งไม่ได้ แต่ในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็เป็นฝ่ายมีชัยชนะเหนือพรรคก๊กมินตั๋ง โดยในเอกสารของ ศิริพร ดาบเพชร “ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่” ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีชัยชนะเหนือพรรคก๊กมินตั๋งมีหลายประการดังนี้ พรรคคอมมิวนิสต์มีผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและการสู้รบและยังเป็นผู้มีความรู้ยึดมั่นในอุดมการมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมจีนอย่างชัดเจนแต่พรรคก๊กมินตั๋งผู้นำมีความแตกแยกกัน ทำให้การบริหารงานขาดประสิทธิภาพและมีความผิดพลาดในการวางแผนการรบทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ชัยชนะในหลายสมรภูมิจนนำไปสู่ความพ่ายแพ้ แต่สหรัฐอเมริกาก็ได้ มีนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อปัญหาสงครามกลางเมืองจีน โดยสหรัฐต้องการให้ไต้หวันมีความมั่นคงเข้มแข็งเพื่อคอยถ่วงดุลอำนาจกับญี่ปุ่น ซึ่งสหรัฐอเมริกาคิดว่าญี่ปุ่นเป็นศัตรูกับตนทำให้ สหรัฐอเมริกา พยายามที่จะสนับสนุนให้ฝ่ายก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ร่วมมือกันบริหารประเทศแต่จากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทั้งสองฝ่ายทำให้เกิดสงครามขึ้นกลางเมือง และสหรัฐอเมริกาก็ได้ให้ความช่วยเหลือพรรคก๊กมินตั๋งทางการทหารมากกว่าการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจโดยสหรัฐอเมริกาได้มีการขายอาวุธในการรบให้แก่ไต้หวัน²⁰

ในปี 1950 ภายหลังจากที่เจียงไคเช็ค ได้กลับมาดำรงตำแหน่งประธานพรรคก๊กมินตั๋งอีกครั้ง และมีนโยบายให้ความสำคัญกับการรักษารัฐธรรมนูญที่มั่นคงในไต้หวัน เพื่อกลับไปฟื้นฟูอำนาจในจีนแผ่นดินใหญ่ ก่อนหน้านั้นในช่วงมกราคม 1950 ประธานาธิบดี Harry S. Truman ประกาศว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกา จะไม่ดำเนินการใดใด ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งภายในของจีนโดยจะไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำทางการทหารแก่จีนในการรุกรานไต้หวัน จากรายงานการวิจัยของ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล “การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (1988-2018)” กล่าวว่า ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เกาหลีเหนือรุกรานเกาหลีใต้ ในเดือนมิถุนายน 1950 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงถือว่าเป็นก้าวแรกที่ภัยคอมมิวนิสต์คุกคามโลก ประธานาธิบดีทรูแมนจึงออกคำสั่งให้กองเรือที่ 7 ของสหรัฐอเมริกา เข้าคุ้มครองช่องแคบไต้หวันโดยหลักการคือเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการโจมตีระหว่างสองฝ่ายแต่โดยในคือการสนับสนุนระบบการปกครองของก๊กมินตั๋ง สหรัฐอเมริกา ได้ให้การช่วยเหลือทางการทหารแก่ก๊กมินตั๋งผ่านทางสำนักข่าวกรองกลางหรือ CIA (Central Intelligence Agency) ที่สำคัญคือ การช่วยเหลือทางทหารของก๊กมินตั๋งที่หลบหนีอยู่ในภาคเหนือของเมียนมาตั้งแต่ปี 1949 เพื่อให้เข้าโจมตีต้นมณฑลยูนนานของจีน ซึ่ง

¹⁹ จีระพร จีระนนท์ทกิจ. นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา (1993-2001). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548, 24-27.

²⁰ ศิริพร ดาบเพชร. ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่, ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 129-131.

เป็นการปฏิบัติการที่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เมื่อเทียบกับการปฏิบัติการในทิเบตและพื้นที่ชายฝั่งที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาลคอมมิวนิสต์บนแผ่นดินใหญ่

จากปี 1951 ถึงปี 1978 สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ไต้หวันในหลายด้านรวมทั้งผ่านหน่วยงานที่ปรึกษาทางทหารคือ คือ “Military Advisory Assistance Group” (MAAG) ที่มีสำนักงานใหญ่ในไทเป ซึ่งมีเจ้าหน้าที่จำนวน 67 นาย ในเดือนเมษายน 1951 และได้เพิ่มเป็น 1,886 นายในเดือนตุลาคม 1955 ก่อนที่จะลดเหลือเพียง 487 นายในเดือนกรกฎาคม 1969 ต่อมาในช่วงเดือนธันวาคม 1954 มีการทำสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันระหว่างไต้หวันและสหรัฐอเมริกา (Mutual Defense Treaty) ต่อมาในเดือนมกราคม 1955 จากผลของสนธิสัญญารัฐสภาสหรัฐได้ผ่านมติแก้ไขปัญหาไต้หวันหรือ “Formosa Resolution” ที่ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีมีอำนาจสั่งการ ให้กองทัพสหรัฐอเมริกา ปฏิบัติการทางทหารเพื่อรักษาความมั่นคง และปกป้องหมู่เกาะไต้หวัน และหมู่เกาะเผิงหู ให้ผลจากการโจมตีทางทหารได้จะเห็นได้ว่าแรงผลักดัน ที่ทำให้ประธานาธิบดี ดไวต์ ดี. ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตัดสินใจให้การสนับสนุนทางการทหารแก่รัฐบาลของเจียงไคเช็คเพิ่มมากขึ้น เกิดจากการตีความว่าสหรัฐอเมริกา กำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ที่สนับสนุนโดยสหภาพโซเวียต และชาวสหรัฐเองก็ให้การสนับสนุนเพราะอ่อนไหวกับปัญหาดังกล่าวเช่นกัน²¹

นอกจากนี้สหรัฐอเมริกาได้ใช้เวทีสหประชาชาติประณามจีนอย่างหนักในช่วงของสงครามเกาหลี ว่าจีนเป็นผู้รุกรานและจีนต้องถูกโดดเดี่ยวจากนานาชาติ พร้อมกับได้เข้าปกป้องรัฐบาลก๊กมินตั๋งบนเกาะไต้หวันยังเปิดเผยด้วยการส่งกองทัพเรือที่เจ็ด เข้ามาคุ้มครองที่ช่องแคบไต้หวันทำให้แผนการบุกไต้หวันของพรรคคอมมิวนิสต์ต้องระงับไป²²

และยังมีวิทยานิพนธ์และบทความวิจัยภาษาต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวันอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งได้ใช้ในการศึกษารวบรวมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ภายหลังจากที่สหรัฐฯ ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวันเป็นไปในด้านของการให้ความช่วยเหลือ โดยบทความต่างประเทศของ Gang Lin and Wenxing Zhou (2018) เรื่อง “The China Review (ISSUE: Washington-Taipei Relations at a Crossroads)” กล่าวถึงในปี 1972 มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ประธานาธิบดีสหรัฐฯ คือ ริชาร์ด นิกสัน ได้เดินทางไปเยือนประเทศจีน และได้มีการประกาศแถลงการณ์ร่วมกันที่เรียกว่า The Shanghai Communique โดยสหรัฐอเมริกา ยอมรับว่าจีนมีเพียง “จีนเดียว” และไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน แต่ภายหลังจากในปี 1979 รัฐสภาสหรัฐฯ ได้ให้ความเห็นชอบในพระราชบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act)²³ ซึ่งมีใจความสำคัญคือ ไต้หวันได้รับความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐอเมริกา

²¹ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 27-28. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

²² ศิริพร ดาบเพชร. ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่. ภาควิชาประวัติศาสตร์; คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 141.

²³ Gang Lin and Wenxing Zhou. The China Review (ISSUE: Washington-Taipei Relations at a Crossroads). P. 177. Retrieved from : <https://www.jstor.org/stable/26484537>.

เป็นจำนวนกว่า 275 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็น 35% ของเงินกู้ทางทหารและเงินช่วยเหลือที่มากกว่า 26 ประเทศในเอเชีย และในช่วงปี 1953-1961 ของพระราชบัญญัติความมั่นคงร่วมกัน ไต้หวันยังได้รับเงินจำนวนมากจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนกว่า 2060 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเป็นจำนวนมากกว่า 7เท่าที่ได้รับก่อนหน้านี้ และวอชิงตันยังได้มีการปรับรื้อระบบทั้งในด้านการทหาร เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม รวมไปถึงความสัมพันธ์กับต่างชาติของไต้หวันอีกด้วย

ในช่วงปี 1972 ภายหลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน แต่ไต้หวันยังมีรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคง สหรัฐอเมริกายังคงสนับสนุนไต้หวันในด้านการป้องกัน โดยบทความต่างประเทศของ Wilson Hago (1982) เรื่อง “A Year of Ambivalence” ได้กล่าวถึง ในปี 1972 มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคือ ริชาร์ด นิกสัน ได้เดินทางไปเยือนประเทศจีนและได้มีการประกาศแถลงการณ์ร่วมกันที่เรียกว่า The Shanghai Communique โดยสหรัฐอเมริกา ยอมรับว่าจีนมีเพียง “จีนเดียว” และไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน แต่ภายหลังจากในปี 1979 รัฐสภาสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความเห็นชอบในพระราชบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act)²⁴ ซึ่งมีใจความสำคัญคือ ให้สหรัฐอเมริกาปฏิบัติกับไต้หวันเสมือนเป็นประเทศอิสระ ซึ่งกำหนดไว้ว่า สหรัฐอเมริกาจะยังขายอาวุธให้แก่ไต้หวันเพื่อการป้องกันตัวเองและจะปกป้องไต้หวันแม้จะไม่มีสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการ ทำให้ไต้หวันได้รับผลประโยชน์ทางการทูตทั้งหมดยกเว้นการรักษาสถานะทางการทูตอย่างเป็นทางการ และมีการเชื่อมโยงสันติภาพและเสถียรภาพของไต้หวันทั้งหมดกับผลประโยชน์ทางการเมืองความมั่นคงและเศรษฐกิจ

²⁴ Wilson Hago. *A Year of Ambivalence*, Harvard International Review, p.40. Retrieved from : <https://www.jstor.org/stable/42763788>.

บทที่ 3

พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการทหารของไต้หวัน

3.1 ข้อมูลทั่วไปของไต้หวัน

ไต้หวันเป็นเกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกอยู่ใกล้กับจีนแผ่นดินใหญ่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันปกครองโดยสาธารณรัฐจีน แยกเป็นเอกเทศจากสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ในทางการเมืองระหว่างประเทศถือว่าสาธารณรัฐจีนบนเกาะไต้หวันไม่ได้มีสถานะเป็นประเทศเอกราช ระบบนิเวศน์ของไต้หวัน เป็นกระจัดสะทอนถึงระบบนิเวศน์ที่ยิ่งใหญ่ของซีกโลกเหนือ เป็นโลกขนาดเล็กที่มีความสมบูรณ์ในทางชีววิทยาที่ตั้งอยู่ในซีกโลกเหนือ ความหลากหลายเหล่านี้เองเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ระบบนิเวศน์ของไต้หวันขยายตัวไปสู่ความหลากหลายทางวัฒนธรรม นับได้ว่าไต้หวันเป็นจุดศูนย์กลางที่อารยธรรมจีนและอารยธรรมตะวันตกมาบรรจบกัน

ด้านภูมิประเทศและภูมิอากาศ ไต้หวันมีลักษณะเป็นหมู่เกาะ ตั้งอยู่ระหว่างทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ ห่างจากจีนแผ่นดินใหญ่ประมาณ 160 กิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะหลักๆคือ เกาะไต้หวัน หมู่เกาะเผิงหู จีนเหมิน และหม่าจู่ และยังมีเกาะเล็กเกาะน้อยอีกจำนวนหนึ่ง²⁵ จัดอยู่ในเขตภูเขาไฟและแผ่นดินไหวซึ่งเกาะไต้หวัน เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุด เทียบเท่ากับร้อยละ 97ของพื้นที่ทั้งหมด ในด้านสภาพอากาศไต้หวันมีสภาพอากาศค่อนข้างแปรปรวน อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 22 องศาเซลเซียส เนื่องจากภูมิประเทศป็นเกาะในเขตร้อน ทำให้อากาศค่อนข้างร้อนแต่แดดไม่จัดมาก และจากการที่ถูกล้อมรอบด้วยมหาสมุทรแปซิฟิก ทำให้มีอากาศแบบชื้น ช่วงฤดูใบไม้ผลิและฤดูหนาวอากาศจะแปรปรวนมาก

ด้านการเมืองการปกครอง ไต้หวันมีการปกครองแบบสาธารณรัฐ เป็นประชาธิปไตยแบบหลายพรรคการเมือง (Multiparty Democracy) โดยรัฐธรรมนูญไต้หวันได้จัดแบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็น 5 สภา ได้แก่ สภาบริหาร (The Executive Yuan) สภานิติบัญญัติ (The Legislative Yuan) สภาตุลาการ (The Judicial Yuan) สภาตรวจสอบและคัดเลือก (The Examination Yuan) และสภาควบคุม (The Control Yuan) เป็นส่วนของการบริหารประเทศสูงสุด เกาะไต้หวันใช้ระบบประมวลกฎหมายไม่ยอมรับเขตอำนาจโดยบังคับของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี และดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 สมัย อำนาจพิเศษของประธานาธิบดีรวมถึง การแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการของสภาควบคุมและสภาตุลาการ (The Control and Judicial Yuan) แก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอำนาจในการบริหารสภา (Inter-Yuan) และการใช้อำนาจในสภาสภาร่างกฎหมาย นอกจากนี้ประธานาธิบดียังเป็นประธานของสภาความมั่นคงแห่งชาติโดยตำแหน่งด้วย

ด้านประชากร เชื้อชาติและศาสนา ในปี 2018 ไต้หวันมีจำนวนประชากรประมาณ 23.2 ล้านคน โดยเป็นชาวไต้หวัน (รวมทั้งจีนฮกเกี้ยน) 84% ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ 4.5% และชาวพื้นเมือง 2%²⁶ ลักษณะประชากรของไต้หวันสะท้อนอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติบนความแตกต่างหลากหลายของชาติพันธุ์ต่าง ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในไต้หวัน และความแตกต่างทางเชื้อชาตินำมาซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ผสมกลมกลืนเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไต้หวันในเวลาถัดมา อีกกลุ่มคนสำคัญอีกพวกเป็นคนจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพเข้ามา

²⁵ Metzler, J. J. *Taiwan's Transformations: 1895 to the present*. New York: Palgrave Macmillan.

²⁶ Davison, G. M. *A short history of Taiwan: the case for independence*. Westport, Connecticut: Praeger.

ภายหลัง ในปี 1949 เมื่อรัฐบาลก๊กมินตั๋งได้พ่ายแพ้ให้แก่รัฐบาลคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนชาวจีนมากกว่าหนึ่งล้านคน ประกอบด้วย ทหาร ข้าราชการและครอบครัวได้หลบหนีสงครามกลางเมืองบนแผ่นดินใหญ่เข้าสู่เกาะไต้หวัน ซึ่งในขณะนั้นมีประชากรอยู่เพียง 8 ล้านคน ในปัจจุบันมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 14 ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนทั้งหมดที่อพยพมาสู่ไต้หวัน และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทควบคุมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันจนถึงทศวรรษ 1970 ขณะที่คนพื้นเมืองที่เป็นคนดั้งเดิมของไต้หวันมีประชากรแค่ประมาณ 547,465 คน อาศัยอยู่ตามที่ราบเชิงเขาที่ราบชายฝั่งตะวันออก และเกาะหลานหยูหรือเกาะกล้วยไม้ (Lanyu/Orchid Island) นักวิชาการสันนิษฐานว่า คนพื้นเมืองได้อพยพเข้าสู่เกาะไต้หวันจากทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ขณะที่บางกลุ่มเชื่อว่ามี การอพยพมาจากหมู่เกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมหาสมุทรแปซิฟิก และน่าจะ มีการอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานบนเกาะไต้หวันก่อนสมัยราชวงศ์ซาง (ประมาณ 1,000-1,500 ก่อนคริสตกาล) และราชวงศ์โจว (ประมาณ 246-1,000 ปีก่อนคริสตกาล) อย่างไรก็ตามนักวิชาการเชื่อว่าผู้อพยพกลุ่มต่างๆที่เข้ามาสู่เกาะไต้หวันคือบรรพชนของชนพื้นเมืองหรือคนดั้งเดิม (Yunzhumín) ของไต้หวัน ซึ่งเป็นคนออสโตรนีเซียน (Austronesian) ใช้ภาษาพูดในกลุ่มภาษามาลาโย-โพลินีเซียน ซึ่งเป็นตระกูลภาษาที่ใช้กันในหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมหาสมุทรแปซิฟิก ในปัจจุบันไต้หวันมีชนพื้นเมืองอยู่ 9 กลุ่มคือ Ami, Paiwan, Taya, Bunun, Puyuma, Rukai, Tsou, Yami และSaisit จำนวนคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากร 23 ล้านคน²⁷

และมีการใช้ภาษาจีนกลาง (Mandarin) เป็นภาษาราชการ โดยมีภาษาฮกเกี้ยน (หมิ่นหนาน) เป็นภาษาท้องถิ่นใช้ทั่วไปคู่กับจีนกลาง ข้าราชการระดับสูงทั่วไปสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ ชาวไต้หวันส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมหายาน ขงจื้อ เต๋า ประมาณ 93% คริสต์ 4.5% และอื่นๆ 2.5%²⁸

3.2 ประวัติศาสตร์ไต้หวัน

ไต้หวันเริ่มเป็นที่รู้จักตั้งแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 หรือราว 400 ปีก่อน โดยนักเดินเรือชาวโปรตุเกส ในนามของ Ilha Formosa และในเวลาเพียง 400 ปี ก็พัฒนาตนเองจนกลายเป็นประเทศที่ทันสมัย มีระบบเศรษฐกิจดีในระดับโลก จนได้รับการยกย่องจาก WTO ในปี ค.ศ. 2001

หลักฐานมนุษย์ที่เก่าแก่ที่สุดของไต้หวัน คือ ฟอสซิลฟันและชิ้นส่วนกะโหลกศีรษะมนุษย์ซึ่งพบที่ Tainan เมือง Tso-chen อายุราว 20,000-30,000 ปีมาแล้ว แต่มนุษย์กลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ไต้หวันกลับเป็นพวกออสโตรนีเซียน ซึ่งพบหลักฐานว่าเดินทางเข้ามายังไต้หวันในช่วงปลายยุคหินเก่าและต้นยุคหินใหม่ในราว 5,000 ปีก่อน ชาวออสโตรนีเซียนได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้วางรากฐานวัฒนธรรมพื้นเมืองไต้หวันตั้งแต่สมัยหินใหม่ และสืบเนื่องมาทางชนพื้นเมืองดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน จากบันทึกของชาวยุโรปที่เข้ามาในคริสต์ศตวรรษที่ 16 กล่าวว่ามิชนพื้นเมืองมากกว่า 20 เผ่าบนเกาะไต้หวัน แต่ในปัจจุบันหลงเหลืออยู่เพียง 10 เผ่า จำนวนประมาณ 400,000 คน หรือต่ำกว่า 2% ของประชากรทั้งหมด

²⁷ Chepkemoi, J. *Ethnic groups of Taiwan*. Accessed Febuary,6 2021. Available from <https://www.worldatlas.com/articles/ethnic-groups-of-taiwan.html>

²⁸ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 17-24. เว็บไซต์: https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf

เท่านั้น และส่วนใหญ่ถูกผสมกลมกลืนจนกลายเป็นชาวฮั่นเสียแล้ว สมัยก่อนประวัติศาสตร์ของไต้หวันจบลงพร้อมกับการเข้ามาของชาวยุโรปในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16

ชาวยุโรปและการเริ่มต้นสมัยประวัติศาสตร์ในไต้หวัน ชาวยุโรปชาติแรกที่รู้จักไต้หวันคือนักเดินเรือชาวโปรตุเกส แต่ชาวยุโรปที่สนใจไต้หวันอย่างจริงจังกลับเป็นชาวฮอลันดา ฮอลันดาให้ความสำคัญกับไต้หวันมาก เพราะเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญบนเส้นทางการค้าระหว่างจีน ญี่ปุ่น และสเปนซึ่งครอบครองฟิลิปปินส์อยู่ในขณะนั้น ฮอลันดาเข้ามาตั้งบริษัทดัตช์อินเดียตะวันออก บนเกาะไต้หวันในปี ค.ศ. 1624 เพื่อเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างจีน ญี่ปุ่น และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มิซซันนารีชาวฮอลันดายังเป็นผู้ริเริ่มใช้ภาษาเขียนบนเกาะไต้หวัน โดยการเขียนภาษาพื้นเมืองด้วยอักษรโรมัน และใช้พิมพ์คัมภีร์ไบเบิลเพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของสมัยประวัติศาสตร์ของไต้หวัน สเปนก็เป็นอีกชาติที่พยายามครอบครองไต้หวัน แต่ไม่สามารถทำได้มากนัก เพราะนอกจากจะถูกขัดขวางจากฮอลันดาแล้ว ยังถูกโจมตีโดยชนพื้นเมืองและล้มตายเพราะโรคภัยไข้เจ็บ สเปนจึงสามารถเข้ามาครอบครองตอนเหนือของเกาะไต้หวันได้เพียง 16 ปีเท่านั้น ในขณะที่ฮอลันดายึดครองอยู่ได้นานถึง 38 ปี และฮอลันดายังมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของไต้หวัน จากการผลิตแบบยังชีพให้เป็นการผลิตเพื่อการค้า ฮอลันดาเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรด้วยการนำข้าวจากอินเดียมาเป็นแรงงานในภาคเกษตรแทนแรงงานคน และชักจูงให้ชาวจีนแผ่นดินใหญ่เข้ามาปลูกอ้อยในไต้หวัน เพื่อใช้ผลิตน้ำตาลเป็นสินค้าออก ชาวจีนซึ่งอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากจึงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้อ้อยและข้าวกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไต้หวันต่อมา ฮอลันดาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานเศรษฐกิจของไต้หวัน และเป็นผู้ชักจูงให้ชาวจีนแผ่นดินใหญ่อพยพมายังไต้หวัน และเกิดการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมจีนกับชนพื้นเมืองมากขึ้น

หลังจากขับไล่ฮอลันดาออกไปแล้ว ไต้หวันกลายเป็นส่วนหนึ่งของจีน และถูกยกให้ญี่ปุ่นในการเจรจาสนธิสัญญา Shimonoseki ในปี ค.ศ. 1895 เพื่อสงบศึกระหว่างทั้งสองประเทศ เมื่อเข้าครอบครองไต้หวันในช่วงแรก ญี่ปุ่นถูกต่อต้านอย่างรุนแรง แต่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ด้วยกำลังทหาร สามารถจัดตั้งรัฐบาลและกองกำลังตำรวจเพื่อรักษากฎหมายอย่างเข้มงวด ญี่ปุ่นพยายามใช้นโยบายที่โอนอ่อนผ่อนตามในการปกครองไต้หวัน และจารีตต่างๆ ในวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองด้วย สาเหตุของความโอนอ่อนนี้ เกิดจากความต้องการที่จะผนวกไต้หวันเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิญี่ปุ่นอย่างถาวร เพื่อเป็นตลาดรองรับสินค้าจากญี่ปุ่น และเป็นพื้นที่รองรับประชากรที่แออัดบนเกาะ ญี่ปุ่นจึงเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมและสาธารณูปโภคพื้นฐานในไต้หวัน และอาศัยการมีรากฐานวัฒนธรรมเดียวกันระหว่างจีน ญี่ปุ่น และไต้หวันเป็นเครื่องมือสำคัญในการผนวกดินแดน ญี่ปุ่นพยายามครอบงำไต้หวัน และทำลายวัฒนธรรมพื้นเมือง ด้วยการออกกฎหมายควบคุม บังคับใช้หลักสูตรการศึกษาของญี่ปุ่น ประกาศห้ามใช้ภาษาท้องถิ่น และห้ามประกอบพิธีกรรม หรือประเพณีพื้นเมือง ผลคือชาวไต้หวันเริ่มปฏิเสธความเป็นตัวของตัวเอง ด้วยการเปลี่ยนชื่อเป็นภาษาญี่ปุ่น แต่งกายแบบญี่ปุ่น และกินอาหารญี่ปุ่น แต่ความพยายามครั้งนั้นก็ต้องสูญเปล่าเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 และไต้หวันกลับมาอยู่ใต้การปกครองของจีนอีกครั้ง ถึงแม้ญี่ปุ่นจะไม่ประสบความสำเร็จในการยึดครองไต้หวัน และเปลี่ยนชาวไต้หวันให้กลายเป็นชาวญี่ปุ่น แต่การปกครองไต้หวันเป็นเวลา 50 ปี ก็ส่งผลให้ชาวไต้หวันปฏิเสธความเป็นจีน รัฐบาลก็กมิตั้งจึงต้องพยายามทำลายความคิดนิยมญี่ปุ่น และฟื้นฟูความเป็นจีนขึ้นในหมู่ชาวไต้หวันอีกครั้ง²⁹

²⁹ นุชจรี ใจเก่ง. ขณะนี้ “ไต้หวัน” สู้เพื่อเป็นประเทศเสรี เขาสร้างประวัติศาสตร์-อัตลักษณ์ตนเองอย่างไร?. เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_7326

3.3 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของไต้หวันและจีน (ช่วงปี 1930-1949)

ในระหว่างค.ศ. 1930-1949 นับว่าเป็นระยะเวลาแห่งความตกต่ำที่สุดของจีน เศรษฐกิจเสื่อมโทรม การเมืองภายในประเทศมีลักษณะแตกแยก ทำให้จีนพยายามแสวงหาวิธีต่างๆที่จะสร้างจีนใหม่ อุดมการณ์ และทฤษฎีทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของชาติตะวันตก เป็นสิ่งที่จีนไม่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับ ภาวะบ้านเมืองได้อย่างถูกต้อง ด้วยภาวะดังกล่าวและการเกิดของสงครามโลกครั้งที่สองรวมถึงภัยจากญี่ปุ่น และคอมมิวนิสต์มีส่วนทำให้จีนเผชิญกับความหายนะถึงที่สุดในค.ศ. 1949 ด้วยเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นพยายามที่จะ ยึดจีนทำให้ทั้งสองฝ่ายคือพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋งมีความร่วมมือกันที่จะต่อต้านญี่ปุ่น

ความพยายามที่จะสร้างจีนใหม่ตั้งแต่ ค.ศ. 1860 เป็นต้นมานั้น ตั้งแต่ การริเริ่มสร้างพลังอำนาจทาง ทหาร (ค.ศ. 1861-1895) การปฏิรูปและการปฏิวัติ (ค.ศ. 1898-1912) การปฏิวัติโดยปัญญาชนที่แสวงหาสัจ จธรรมในการสร้างชาติ (ค.ศ. 1917-1923) ตลอดจนจนถึงการต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมือง (ค.ศ. 1930-1949) ล้วนเต็มไปด้วยการต่อสู้ดิ้นรนที่จะสร้างจีนให้ก้าวหน้าทันสมัยอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่การเปลี่ยนแปลงของ จีน มักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะด้าน มีขอบเขตจำกัด เช่น การมุ่งเสริมสร้างกำลังกองทัพ มุ่งเปลี่ยน สถาบันทางการเมือง แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยมักจะยึดถือรูปแบบอย่างตะวันตกโดยปฏิบัติตามแบบของ ตนเอง นอกจากนั้นจีนอาจจะไม่เต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆที่ตนยึดถือมาตั้งแต่ในอดีต การเปลี่ยนแปลง โดยฉับพลันทันทีเช่นนี้ ทำให้จีนต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นติดตามมา ทำให้ในช่วงนั้นพรรค คอมมิวนิสต์ก้าวขึ้นมามีบทบาท เพราะผู้คนในตอนนั้นมีความเชื่อว่า พรรคจีนคอมมิวนิสต์จะสามารถทำให้จีน รวมกันได้ภายใต้รัฐบาลที่มีอำนาจและประสิทธิภาพสูง และในปี 1949 จีนเริ่มมีลักษณะเป็นประเทศที่รวมกัน ได้อย่างแท้จริงอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลมีประสิทธิภาพและอำนาจเด็ดขาดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

ในช่วงทศวรรษ 1930 ญี่ปุ่นมีเจตนาอย่างโจ่งแจ้งที่จะบุกรุกแผ่นดินจีน ทำให้เกิดเหตุการณ์กรณี 18 กันยายน (กองทหารคันโตซึ่งเป็นกองทหารญี่ปุ่นที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ได้ระเบิดเส้นทาง รถไฟสายหนานหนาน พร้อมทั้งเข้าดงตี่เมืองมุกเต็นหรือเส้นหยงไต้ในวันรุ่งขึ้น หลังจากนั้นจึงได้ส่งกองกำลัง เข้ายึดเหลียวหนิงจีหลินและเฮยหลงเจียง รวม 3 มณฑล ในเดือนมกราคมปีถัดมา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ จีนก็ถูกญี่ปุ่นยึดครองทั้งหมด) และกรณี 28 มกราคม (ภายหลังจากญี่ปุ่นเข้ารุกรานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของจีนแล้ว ก็ได้วางเป้าหมายการรุกรานไปที่เมืองเชียงไฮ้ และในวันที่ 28 มกรา ญี่ปุ่นได้ส่งกองกำลังนาวิก โยธินโจมตีเขตจำเปย เมืองเชียงไฮ้กองทัพที่ 19 ของจีนที่รักษาเขตเมืองเชียงไฮ้จึงเข้าต่อต้าน โดยได้รับการ สนับสนุนอย่างเต็มที่จากประชาชนทุกฝ่าย การรบครั้งนี้ดำเนินยาวนานอยู่เดือนเศษ กองทัพที่ 19 ถูกตีพ่ายแพ้ ถอยออกจากเชียงไฮ้ ภายใต้อาณัติของอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศสและอิตาลี ในที่สุดจีนกับญี่ปุ่นได้มีการตกลงเซ็นสัญญาสงบศึกซึ่งอยู่ โดยกำหนดให้กองกำลังทหารจีนถอนออกไปจากเชียงไฮ้และอนุญาตให้ญี่ปุ่น ตั้งกองประจำการที่เชียงไฮ้ได้ พร้อมให้ยกเลิกกิจกรรมต่อต้านญี่ปุ่นทุกรูปแบบ) จนถึงการสถาปนาสาธารณรัฐ แมนจูเก้ว ภายใต้อาณัติที่ถูกระงับจากภายนอกอย่างต่อเนื่องในปี ค.ศ. 1936 นายพลจางเสวียเหลียงและ พวกได้ใช้กำลังทหารบีบบังคับให้เจียงไคเช็ค ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ต่อต้านญี่ปุ่น ทำให้เกิดแนวร่วม ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับพรรคก๊กมินตั๋งขึ้นเป็นครั้งที่สอง เพื่อต่อสู้ศัตรูต่างชาติ และในปี 1937 สงคราม จีน-ญี่ปุ่นได้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ชาวจีนทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่นเป็นเวลาถึง 8 ปี จนถึงปี 1945 เมื่อญี่ปุ่น แพ้สงครามโลกจีนจึงได้รับชัยชนะ

ภายหลังจากปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ให้คำรับรองที่จะระงับการใช้อาวุธต่อสู้กับรัฐบาลก๊กมินตั๋ง โดยฝ่ายรัฐบาลก๊กมินตั๋งก็มีข้อตกลงที่จะหยุดการปิดล้อมพรรคคอมมิวนิสต์ด้วยเช่นกัน โดยสงครามต่อต้าน

ญี่ปุ่นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะเวลาคือ ระยะเวลาที่หนึ่งตั้งแต่เหตุการณ์กรณี 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1973 จนถึงสงครามอู่ฮั่นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1938 ญี่ปุ่นได้เข้ายึดนานกิงและสังหารพลเมืองถึง 3 แสนคน เพื่อขู่ให้จีนยอมจำนน แต่เหตุการณ์นี้กลับเป็นการเพิ่มความโกรธให้จีนมากยิ่งขึ้นและทำให้ชาวจีนมุ่งจะทำสงครามให้ถึงที่สุด หลังจากที่ถูกมินตั้งเสียเมืองนานกิง ก็ย้ายเมืองหลวงไปยังเมืองฉงชิ่งมณฑลเสฉวนเพื่อเตรียมการรบระยะยาว ภายหลังจากการปะทะกันที่อู่ฮั่น พื้นที่ส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ในมือของญี่ปุ่น

สงครามต่อต้านญี่ปุ่นระยะที่สองเริ่มภายหลังจากการเสียเมืองอู่ฮั่น จนถึงสงครามอ่าวเพิร์ลฮาร์เบอร์ในปลายปี ค.ศ. 1941 พื้นที่แนวฝั่งทะเลแถบตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ได้ถูกญี่ปุ่นยึดครองมาตั้งแต่เริ่มแรก ทำให้กองเสบียงที่สนับสนุนจีนในช่วงสงครามต้องล่าถอยโดยอาศัยเส้นทางชายแดนระหว่างจีนกับพม่าเป็นหลัก แต่ในช่วงนั้นอังกฤษและฝรั่งเศสมีการเอื้อประโยชน์ให้ญี่ปุ่น จึงสั่งปิดกั้นถนนสายเชื่อมต่อระหว่างยูนนานกับเวียดนาม ทำให้เส้นทางล่าถอยเสบียงของจีนถูกตัดขาด แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์โดดเดี่ยวแต่ทหารจีนก็ยังได้รับชัยชนะในสงครามที่ฉงช่าถึง 3 ครั้ง และสงครามต่อต้านญี่ปุ่นระยะที่ 3 เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์ที่อ่าวเพิร์ลฮาร์เบอร์ จนถึงเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกและยอมจำนนเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 สืบเนื่องมาจากการที่ญี่ปุ่นบุกโจมตีฐานทัพเรือเพิร์ลฮาร์เบอร์ของสหรัฐอเมริกาที่หมู่เกาะฮาวาย สงครามแปซิฟิกจึงเกิดขึ้น และญี่ปุ่นยังมีการโจมตีฐานทัพพันธมิตรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้สหรัฐฯ ประกาศสงครามกับญี่ปุ่น เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้สงครามในจีนเปลี่ยนแปลงไป ภายหลังกองกำลังทหารจีนสามารถยึดพื้นที่คืนจากญี่ปุ่นได้หลายแห่ง และในต้นปี 1945 ทางทหารจีนจึงได้มีท่าทีรุกกลับบ้าง ต้นเดือนสิงหาคม 1945 สหรัฐอเมริกาโจมตีญี่ปุ่นด้วยระเบิดปรมาณูสองลูกที่เมืองฮิโรชิมาและนางาซากิ มีผู้คนบาดเจ็บล้มตายนับแสนคน และทางฝ่ายรัสเซียก็ได้ประกาศสงครามกับญี่ปุ่น พร้อมกับส่งทหารเข้าไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไขในวันที่ 14 สิงหาคม เป็นการปิดฉากสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยสงครามต่อต้านญี่ปุ่นของทั้งฝ่ายคือพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋งดำเนินอยู่ถึง 8 ปี จึงได้รับชัยชนะในที่สุด นับได้ว่าการร่วมมือของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคก๊กมินตั๋งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จีนมีชัยชนะในสงครามต่อต้านญี่ปุ่น เพราะทำให้สร้างแนวร่วมที่มีเอกภาพ ร่วมกันแก้ปัญหาของชาติ ราษฎรร่วมใจกันต่อสู้ จนทำให้สามารถมีชัยชนะเหนือญี่ปุ่นได้ และอีกปัจจัยคือจีนยังได้รับความช่วยเหลือจากประเทศพันธมิตร เช่น สหรัฐอเมริกา ทำให้สถานการณ์พลิกผันและญี่ปุ่นต้องยอมแพ้ในที่สุด³⁰

3.4 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของไต้หวันและจีน (ช่วงปี 1945 - 1970)

ภายหลังกองทัพจักรวรรดิชิงและสถาปนาสาธารณรัฐจีน (The Republic of China : ROC) เมื่อปี 1912 รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งถูกจัดตั้งขึ้นและมีศูนย์กลางอยู่ที่นานกิง และต้องย้ายไปยังจุงกิงหรือฉงชิ่ง ในปี 1938 หลังจากญี่ปุ่นได้รับชัยชนะในภาคตะวันออกของจีน³¹

³⁰ “ไต้หวัน” มาจากไหน? จากเกาะแห่งประมง-โจรสลัด สู่อุตสาหกรรม-ประชาธิปไตย. เข้าถึงเมื่อ 4 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_48092

³¹ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 23. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2563. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

ในช่วงดังกล่าว รัฐบาล KMT³² ภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค ก็ต้องเผชิญหน้ากับกองกำลังปฏิวัติที่เรียกว่า “กองทัพแดง” ซึ่งเป็นกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (Chinese Communist Party : CCP หรือ Communist Party of China : CPC) ที่ถูกจัดตั้งขึ้นภายหลังการแตกหักของการเป็นพันธมิตรระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์ ในปี 1927 นอกจากนี้รัฐบาลก๊กมินตั๋งยังต้องเผชิญหน้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางวัฒนธรรม และแรงกดดันทางผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจากอิทธิพลของต่างชาติคือ อังกฤษ ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ทางฝ่ายเจียงไคเช็ค ไม่สามารถเอาชนะในการต่อสู้กับทั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์และญี่ปุ่นได้ ทำให้รัฐบาลฝ่ายก๊กมินตั๋งและฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้จับมือเป็นพันธมิตรกันเพื่อต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่น และหลังจากญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามในช่วงเดือนสิงหาคม

ในช่วงสงครามต่อต้านญี่ปุ่นพรรคก๊กมินตั๋งและคอมมิวนิสต์ได้ร่วมมือกันแต่เนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกันอย่างสุดขั้วจึงเกิดความขัดแย้งกัน และได้มีการเจรจากันอยู่เสมอโดยเจียงไคเช็คประธานรัฐบาลก๊กมินตั๋งได้เชิญประธานพรรคคอมมิวนิสต์คือเหมาเจ๋อตุงเพื่อพบปะเจรจากันที่เมืองฉงชิ่ง การเจรจาดำเนินยาวนานอยู่ถึง 40 กว่าวัน จึงบรรลุข้อตกลงที่ชื่อว่า “ข้อตกลงร่วม 19 ตุลาคม” เห็นชอบให้ใช้หลักการสันติภาพ ประชาธิปไตยและความสามัคคีเป็นพื้นฐาน หลีกเลี่ยงสงครามภายในระหว่างกันและช่วยสร้างประเทศจีนใหม่ที่มีเอกราช อิสรภาพตลอดจนความแข็งแกร่ง และได้มีการประชุมหารือทางการเมืองอีกด้วย ในต้นปี 1946 ภายใต้การเจรจาไกล่เกลี่ยของสหรัฐอเมริกา พรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จึงได้ลงนามในสัญญายุติสงคราม ขณะเดียวกันก็ได้มีการเปิดประชุมหารือปัญหาด้านการเมืองที่ฉงชิ่ง ทั้งสองฝ่ายต่างยึดมั่นในจุดยืนของตน ถึงแม้ว่าการเจรจาสงบศึกกันได้ แต่ก็ไม่ได้เกิดผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด การต่อสู้กันด้วยอาวุธของทั้งสองฝ่ายยังคงดำเนินต่อไป และกลับทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอีก ในเดือนกรกฎาคม 1946 รัฐบาลก๊กมินตั๋งเคลื่อนกองกำลังครั้งใหญ่ เพื่อเตรียมโจมตียึดฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งหมด ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองสิ้นสุดลงและเกิดเป็นสงครามกลางเมืองขึ้น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ปัญหาที่เกิดขึ้นในจีนคือ ทหารพรรคก๊กมินตั๋งหรือพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะเป็นฝ่ายปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในจีนที่มีมากกว่า 2 ล้านคน พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ญี่ปุ่นยึดครองไว้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์ ดินแดนแมนจูเรียตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหภาพโซเวียตซึ่งส่งทหารเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นและยึดครองเส้นทางรถไฟและเมืองต่างๆเช่น ฮาร์บิน ฉางชุน และเสิ่นหยาง ต่อมาโซเวียตได้รื้อถอนโรงงานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในแมนจูเรียนำกลับไปโซเวียต มอบอาวุธและพื้นที่ให้พรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้กองทัพของพรรคคอมมิวนิสต์ได้เปรียบพรรคก๊กมินตั๋งในแง่เขตพื้นที่ เพราะศูนย์อำนาจของรัฐบาลก๊กมินตั๋งอยู่ที่เมืองฉงชิ่ง ซึ่งอยู่ห่างไกล จึงเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นได้ช้ากว่า ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์อยู่ที่ทางตะวันออกและอยู่ในเขตชนบท ราบลุ่มแม่น้ำฮวงโห ฉางเจียง หวงฝู ทำให้เมืองใหญ่เช่น เป่ย์จิง เทียนจิง หนานจิง และซ่งไห่ อยู่ภายใต้การปิดล้อมของพรรคคอมมิวนิสต์ โดย เจียง ไคเช็ค ได้ขอให้สหรัฐอเมริกาช่วยนำเครื่องบินมาให้ทหารพรรคก๊กมินตั๋งใช้เดินทางไปยึดดินแดนคืนจากพรรคคอมมิวนิสต์ โดบใช้อาวุธที่สหรัฐอเมริกามอบให้และยึดมาจากทหารญี่ปุ่น ทำให้ทหารพรรคคอมมิวนิสต์ต้องถอยกลับไปตั้งมั่นในชนบท ทหารฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋งสามารถควบคุมพื้นที่ในภาคใต้และภาคตะวันออกไว้ได้

³² KMT มาจากชื่อเต็มคือ Chungkou Kuomintang หรือ พรรคชาตินิยมจีน (Chinese Nationalist Party) แต่ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีหลี่เต๋นฮุย คำว่า “Chinese” ถูกตัดออกจากชื่อพรรค เพราะต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่จิตใต้สำนึกความเป็นไต้หวัน (Taiwanese consciousness) (Huang, T-l. May,16 2004, s cited in Liu, J. C. -N.,2004, p.3)

ส่วนทางเหนือโดยเฉพาะในแมนจูเรีย ทหารโซเวียตเข้ายึดครองอยู่ก่อนแล้วและส่งมอบต่อให้พรรคคอมมิวนิสต์จีน ทำให้ในภาคเหนือและในชนบทพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นฝ่ายได้เปรียบ³³

เจียง ไคเชก กังวลต่อการขยายเขตยึดครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ จึงเชิญเหมา เจ๋อตุง มาเจรจาที่ฉงชิ่ง แต่เหมา เจ๋อตุง ปฏิเสธ ทำให้ความขัดแย้งมากขึ้นจนมีแนวโน้มว่าจะเกิดสงครามกลางเมืองขึ้นในไม่ช้า สหรัฐอเมริกาพยายามทำให้ทั้งสองฝ่ายประนีประนอมกัน โดยส่งแพทริก เฮอร์ลีย์ (Patrick Hurley) ทูตสหรัฐอเมริกาประจำจีนและนายพลจอร์จ ซี มาร์แชล (George C. Marshall) มาช่วยไกล่เกลี่ยให้เกิดความร่วมมือและป้องกันไม่ให้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้น โดยเหมา เจ๋อตุง ได้ยอมมาเจรจาไกล่เกลี่ยกับเจียง ไคเชก ที่เมืองฉงชิ่งในปลายเดือนสิงหาคม ปี 1945 โดยชาวจีนคาดหวังว่าการเจรจาจะประสบความสำเร็จเพื่อที่จะได้ไม่ต้องเกิดสงครามขึ้น

ในระหว่างการเจรจา เหมา เจ๋อตุง เสนอให้จัดการประชุมสภากิจการของประเทศ (National Affairs Conference) เพื่อหาทางจัดตั้งรัฐบาลผสม ให้มีการประชุมรัฐสภาและขอให้รวมกำลังทหารทั้งสองฝ่ายเป็นกองกำลังแห่งชาติ แต่การเจรจาก็มีปัญหาหลายประการ เช่นเหมา เจ๋อตุง ต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์ควบคุมดินแดนจีนตอนเหนือ มองโกเลียใน และการเมืองใหญ่บางเมืองโดยเสรี ให้คงสถานภาพชั่วคราวในเขตยึดครองไว้ก่อนจนกว่าจะมีการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดการเลือกตั้งรัฐบาลท้องถิ่นแต่ เจียง ไคเชก ไม่เห็นด้วย เหมา เจ๋อตุง ต้องการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในเขตที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าไปรบกับญี่ปุ่น แต่เจียง ไคเชก ยืนยันว่าทหารก็มิตั้งจะเป็นฝ่ายปลดอาวุธเอง และต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนปลดอาวุธก่อนที่จะจัดตั้งรัฐบาลผสม แต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องการให้ตั้งรัฐบาลผสมก่อนมีการปลดอาวุธ ด้วยความต้องการที่ไม่ตรงกัน ทำให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่ได้ ประกอบกับเจียง ไคเชก มั่นใจว่าตนมีกำลังเหนือกว่าเพราะได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและมีกองกำลังที่เหนือกว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ เมื่อเหมาเจ๋อตุงกลับมาที่เอียนอาน ก็ได้เรียกระดมพลเพื่อเตรียมกองทัพแดงให้พร้อมทำสงครามปฏิวัติจีน

ระหว่างนี้ นายพลมาร์แชล เดินทางกลับสหรัฐอเมริกา เพื่อจัดการให้รัฐบาลจีนกู้เงินจากสหรัฐอเมริกา เมื่อนายพลมาร์แชล กลับไปแล้วความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลก๊กมินตั๋งและคอมมิวนิสต์จีนเพิ่มมากขึ้น และมีการปะทะกันค่อนข้างรุนแรงในแมนจูเรีย เมื่อเจียง ไคเชก ส่งทหารขึ้นเหนือในต้นเดือนมกราคม ปี 1946 เพื่อยึดแมนจูเรียคืนมา เมื่อนายพลมาร์แชลกลับมาได้ขอให้ทั้งสองฝ่ายยุติการต่อสู้ในกลางปี 1946 แต่ต่อมาทางพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ตกลงปฏิบัติการเองโดยไม่สนใจความเห็นของสหรัฐอเมริกาอีก

การสู้รบในระยะแรกเห็นได้ชัดว่าพรรคก๊กมินตั๋งเป็นฝ่ายได้เปรียบและรบชนะมากกว่า เพราะมีกำลังทหารและกำลังอาวุธมากกว่า นายพลมาร์แชล พยายามเรียกร้องให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกัน และเตือนให้เจียง ไคเชกระวังปัญหาเศรษฐกิจหลังสงคราม แต่เจียง ไคเชก คิดว่าเศรษฐกิจจีนซึ่งพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก คงไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจของโลก จึงไม่ได้สนใจปัญหานี้ ส่วนการสู้รบตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม ปี 1946 ฝ่ายก๊กมินตั๋งสามารถยึดของเมืองและเขตต่างๆของคอมมิวนิสต์ได้จำนวนมาก และยึดเอียนอาน เมืองหลวงของฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ ในเดือนมีนาคมปีต่อมาแต่ในขณะนั้นเอียนอานเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น เพราะมีกำลังทหารเพียงเล็กน้อย ในตอนนั้นสหรัฐอเมริกาได้ถอนตัวจากการเป็นคนกลางระหว่างจีนทั้งสองฝ่าย ตั้งแต่ต้น ปี 1947 แต่เจียง ไคเชก มั่นใจว่าหากตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ สหรัฐอเมริกาจะเข้าช่วยเหลือ ซึ่งจะทำให้ตนเป็นฝ่ายได้เปรียบพรรคคอมมิวนิสต์มากขึ้น ชัยชนะที่มีทำให้เจียง ไคเชก เรียกประชุมสภาแห่งชาติ ตั้งแต่ปลายปี 1946 และ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ใน

³³ ศิริพร ดาบเพชร. ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่, (ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 126.

วันที่ 1 มกราคม 1947 รัฐธรรมนูญนี้ยืนยันให้มีการปกครอง โดยยึดหลักสิทธิไตรราชฎ์ แยกอำนาจการปกครองเป็น ฝ่ายบริหารมีประธานาธิบดี เป็นประมุข ดำรงตำแหน่งวาระละ 6 ปี ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ประชาชนมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งและถอดถอน

อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่กลาง ค.ศ. 1947 ทหารพรรคก๊กมินตั๋ง จำนวนหนึ่งต้องไปประจำในพื้นที่ที่ได้อำนาจ ทำให้กำลังทหารที่ใช้ในการสู้รบลดลง ขณะที่ทหารฝ่ายคอมมิวนิสต์เพิ่มจำนวนขึ้น เพราะมีทั้งชาวบ้านที่ถูกกดขี่ และทหารพรรคก๊กมินตั๋ง จำนวนหนึ่งเปลี่ยนใจมาเข้าร่วมกับกองทัพคอมมิวนิสต์ ทำให้จำนวนทหารประจำการของคอมมิวนิสต์เพิ่มขึ้น จาก 166,000 คน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 เป็น 970,000 คน ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1948³⁴ ส่วนทหารประจำการของพรรคก๊กมินตั๋ง ลดลงจาก 1,620,000 คน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 เหลือ 980,000 คนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1946 นอกจากนี้ กองทัพแดงทำการตอบโต้ทหารรัฐบาลอย่างรุนแรง และได้ชัยชนะในมณฑลเหอหนาน เหนือเป่ย์ ในกันยายนปีต่อมากองทัพคอมมิวนิสต์นำโดย หลิน เปียว (Lin Biao ค.ศ. 1907 -1971) ทำสงคราม ในแมนจูเรีย สามารถทำลายกองทัพพรรคก๊กมินตั๋ง ที่มีทหารจำนวนกว่าห้าแสนนายได้ พร้อมยึด เมืองฉางชุน เมืองหลวงของ มณฑลจี๋หลิน (Jilin) ได้ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1947 ในเดือนต่อมายึด เมืองเสิ่นหยาง เมืองหลวงของมณฑลเหลียวหนิง (Liaoning) มาได้ ทำให้ดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่จีนเรียกว่าตงเป่ย์ ตกเป็นของพรรคคอมมิวนิสต์ จากนั้นได้ยึดเมืองเทียนจินและเป่ย์จิงได้ในเดือนมกราคมปีต่อมา ส่วนในพื้นที่อื่นๆ กองทัพแดงสามารถยึดเมืองต่างๆ ได้มากขึ้น ทำให้กองทัพแดงมีกำลังใจเพิ่มขึ้น ขณะที่ทหารฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋งเริ่มหมดความมั่นใจในชัยชนะ

หลังจากเสียพื้นที่จำนวนมากให้กับพรรคคอมมิวนิสต์และมีที่ท่าว่าจะพ่ายแพ้สงคราม เจียง ไคเชก ได้ลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีในวันที่ 21 มกราคม 1949 โดยให้หรี ซงเหริน (Li Songren) ขึ้นเป็นประธานาธิบดี เพื่อเจรจาสงบศึกกับพรรคคอมมิวนิสต์ แต่การเจรจาไม่สำเร็จ ต่อมา เจียง ไคเชก จึงกลับมาเป็นประธานาธิบดีอีกครั้งในเดือนเมษายน และต้องเผชิญกับการพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ เมื่อกองทัพคอมมิวนิสต์ยึดกรุงนานจิง เมืองหลวงของพรรคก๊กมินตั๋งได้ในปลายเดือนเมษายน เดือนต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์ได้ยึดเมืองซ่งไห่ได้ จากนั้นจึงได้ยึด มณฑลเจียงซี มณฑลหูหนาน มณฑลเจ้อเจียง มณฑลฝูเจี้ยน มณฑลชื้อหยวน และยึดมณฑลกว่างซีได้เป็นมณฑลสุดท้ายในเดือนธันวาคม

หลังจาก กรุงหนานจิงถูกยึด รัฐบาลเจียง ไคเชก ได้ย้ายไปยังเมืองกว่างโจว จากนั้นในเดือนตุลาคมจึงได้อพยพไปเมืองฉงชิ่ง แต่เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ยึดมณฑลชื้อชวนได้ ก็อพยพไปที่เกาะไต้หวันในวันที่ 8 ธันวาคม 1949 ตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นของสาธารณรัฐจีนขึ้น ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เปิดประชุมสภาที่ปรึกษาทางการเมืองของประชาชนจีนขึ้น เมื่อเดือนกันยายน 1949 และได้มีมติเลือกเหมา เจ๋อตุง เป็นประธานรัฐบาลกลางแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นประมุขของประเทศ และในวันที่ 1 ตุลาคม 1949 เหมา เจ๋อตุง ได้ประกาศตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (The People's Republic of China) อย่างเป็นทางการ

ในระยะแรกของสงครามกลางเมือง เห็นได้ชัดว่าพรรคก๊กมินตั๋งมีความได้เปรียบอย่างมาก เพราะมีกำลังทหารมากกว่าและได้รับความช่วยเหลือทางด้านการเงินและอาวุธจากสหรัฐอเมริกา ขณะที่พรรค

³⁴ Jonthan D. Spence. *The Search of Modern China 2nd Edition*. p.316. Accessed March,16 2021. Available from https://www.academia.edu/39232472/EBOOK_PDF_The_Search_for_Modern_China_2nd_Edition

คอมมิวนิสต์จีน แม้จะได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต แต่ก็เทียบกับที่รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งได้รับจากสหรัฐอเมริกาไม่ได้³⁵

3.5 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของไต้หวันและสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับสหรัฐอเมริกานั้น อาจกล่าวได้ว่าเริ่มมีขึ้น ตั้งแต่หลังสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1839 - 1842 (พ.ศ. 2382 - 2386) เป็นต้นมา โดยสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามามีบทบาทจากการได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ในประเทศจีน ตามสนธิสัญญาวังก์เซีย (The Treaty of Wangxia) ที่ทำขึ้นระหว่างประเทศจีนและสหรัฐอเมริกา ซึ่งในปี ค.ศ. 1850 มีพ่อค้าและข้าราชการของสหรัฐอเมริกาบางส่วนได้พากันแนะนำและสนับสนุนให้รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาเข้ายึดครองไต้หวันด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อใช้เป็นเมืองท่าทางการค้า แต่เนื่องจากในขณะนั้น สหรัฐอเมริกายังให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายกับภูมิภาคที่อยู่ใกล้ตัวมากกว่าภูมิภาคไกลตัว จึงไม่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าว ถึงกระนั้น ภายหลังจากที่ราชวงศ์ชิงพ่ายแพ้สงครามต่อประเทศพันธมิตรอังกฤษ - ฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1858 สหรัฐอเมริกาก็ได้รับผลประโยชน์ตามข้อตกลงข้อที่ 14 ของสนธิสัญญาเทียนจิน (The Treaty of Tianjin (Tien - Tsin) ทำให้สามารถเข้าใช้เมืองท่าทางการค้าในไต้หวันได้

ต่อมาในปลายศตวรรษที่ 19 สหรัฐอเมริกาภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีแมคเคนลีย์ ได้ดำเนินนโยบายเปิดประตู (Open Door Policy) ต่อประเทศจีน ซึ่งเป็นนโยบายที่มองว่าดินแดนในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะประเทศจีนควรเป็นดินแดนเปิด และได้เข้ามาร่วมแบ่งผลประโยชน์ในประเทศจีนรวมถึงไต้หวัน พร้อมกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ทั้งนี้ ภายหลังจากที่ประเทศจีนพ่ายแพ้สงครามต่อประเทศญี่ปุ่น ทำให้ไต้หวันต้องตกเป็นอาณานิคมของประเทศญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1895 และนับแต่นั้นเป็นต้นมาก็เกิดเหตุการณ์แย่งชิงอำนาจและอิทธิพลระหว่างสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นอย่างรุนแรง จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1945 ประเทศญี่ปุ่นแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาแสดงบทบาทผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตร และจัดการประชุมร่วมกับประเทศอังกฤษและประเทศจีนขึ้นที่กรุงไคโร (Cairo) ในปี ค.ศ. 1943 และที่เมืองพอทสดัม (Potsdam) ในปี ค.ศ. 1945 ตามลำดับ ซึ่งผลจากข้อตกลงการประชุมสัมพันธมิตรทำให้ประเทศญี่ปุ่นต้องคืนไต้หวันกลับสู่การปกครองของประเทศจีนทั้งหมด

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดสถานการณ์การต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมือง และระบบการเมืองที่แตกต่างกันระหว่าง 2 กลุ่มประเทศ คือโลกตะวันออกหรือโลกคอมมิวนิสต์ และโลกตะวันตกหรือโลกเสรี จนนำไปสู่ภาวะสงครามเย็นทั้งนี้สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ได้กลายเป็นประเทศมหาอำนาจที่ทรงอำนาจและอิทธิพลมากกว่าประเทศอื่น ๆ โดยทั้งสองประเทศมหาอำนาจต่างพากันใช้กำลังทางเศรษฐกิจ การทหาร และทางอุดมการณ์ของตน เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำสงคราม และเพื่อความสำเร็จในจุดมุ่งหมายดังกล่าว มหาอำนาจทั้งสองประเทศจึงมีความต้องการที่จะได้ประเทศต่างๆ ไว้เป็นบริวาร หรือมิตร เพื่อคอยสนับสนุนฝ่ายตนในการทำสงครามเย็นกับฝ่ายตรงข้าม โดยหลังจากที่สหภาพโซเวียตเริ่มดำเนินนโยบาย เพื่อจะขยายอำนาจและอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าไปยังส่วนต่างๆ ของโลก นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 เป็นต้นมา สหรัฐอเมริกาก็เริ่มดำเนินนโยบายสกัดกั้น (Containment Policy) เพื่อปิดล้อมการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1947 - 1948 เมื่อเกิดสงครามกลางเมืองบนจีนแผ่นดินใหญ่ระหว่าง

³⁵ ศิริพร ดาบเพชร. ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่, (ภาควิชาประวัติศาสตร์; คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 127-130.

พรรคก๊กมินตั๋งภายใต้การนำของเจียงไคเช็คกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตง จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาเลือกที่จะเข้าช่วยเหลือฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋ง ของเจียงไคเช็ค โดยมีการทำข้อตกลงด้านความมั่นคง คือ “สนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน” ในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1954 ซึ่งสาระสำคัญของเนื้อหาได้ระบุว่า เกาเซ่ไต้หวันและหมู่เกาะเผิงหู เป็นดินแดนภายใต้การปกครองดูแลของสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน)³⁶

ปี 1945 รัฐบาลก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้หันมาทำสงครามกลางเมืองกันต่อจนกระทั่งพรรคคอมมิวนิสต์สามารถยึดอำนาจจากรัฐบาลก๊กมินตั๋งได้ในปี 1949 ซึ่งทำให้เจียงไคเช็คต้องอพยพไปตั้งรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่ไต้หวัน ในปี 1950 จีนมีความคิดที่จะใช้กำลังทหารเพื่อรวมประเทศ โดยเป้าหมายคือทิเบตและไต้หวัน แต่ก็ได้เกิดสงครามเกาหลีขึ้น ทำให้แผนการรวมประเทศต้องดำเนินไปครึ่งๆกลางๆ สงครามเกาหลีนั้นปิดโอกาสที่ทำให้จีนไม่สามารถรวมไต้หวันเข้าเป็นหนึ่งได้ และสหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศพิทักษ์ไต้หวันโดยพฤตินัยโดยการส่งกองทัพเรือภาคที่ 7 เข้าประจำช่องแคบไต้หวัน เพื่อป้องกันจีนที่จะรวมไต้หวันเข้าเป็นส่วนหนึ่ง นับได้ว่าภาวะตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศได้เกิดขึ้นด้วยเหตุสงครามเกาหลี³⁷

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนยึดครองแผ่นดินใหญ่จีนได้สำเร็จ ในปี 1949 นั้น รัฐบาลก๊กมินตั๋ง ภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค ได้นำทหารและผู้ที่จงรักภักดีประมาณสองล้านคนถอยร่นไปอยู่เกาะไต้หวัน ตั้งรัฐบาลที่กรุงไถเป่ย์ (ไทเป) ในขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่กำลังฮึกเหิมเตรียมการโจมตีเกาะไต้หวันนั้น ได้เข้าไปพัวพันกับสงครามเกาหลี ประธานาธิบดี ทรูแมน ของสหรัฐอเมริกาเห็นว่า สงครามเกาหลีเป็นสงครามระหว่างค่ายเสรีและค่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งจีนเป็นส่วนหนึ่งที่สังกัดค่ายศัตรู จึงได้สั่งให้กองทัพเรือที่ 7 ของสหรัฐอเมริกา เข้าไปในช่องแคบไต้หวัน เพื่อปกป้องไต้หวันด้วยกำลัง

การช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา โดยการส่งกองทัพเรือที่ 7 เข้าประจำการที่ไต้หวัน ทำให้สหรัฐฯและจีนแผ่นดินใหญ่มีความขัดแย้งกัน ในปี 1950 กองทัพแดงของพรรคคอมมิวนิสต์กำลังฮึกเหิมจากชัยชนะอันยิ่งใหญ่ และประชาชนโดยทั่วไปทั้งที่เป็นคอมมิวนิสต์และชาตินิยมต่างก็ให้การสนับสนุนรัฐบาลใหม่ สิ่งที่จีนคอมมิวนิสต์ขาดคือ กองทัพเรือและกองทัพอากาศ ที่จะใช้ในการเคลื่อนพลไปยึดครองไต้หวัน การกระทำเช่นนั้นต้องใช้เวลาเตรียมการ ส่วนกองทัพก๊กมินตั๋งเอง ก็มีได้อยู่ในสถานะได้เปรียบเพราะกำลังบอบช้ำและเสียขวัญจากการพ่ายแพ้ ฉะนั้น ถ้าหากสหรัฐอเมริกาไม่ได้ปกป้องไต้หวันด้วยกำลังกองทัพเรือที่ 7 ก็จะเป็นหารยากที่จะต้านทานการบุกโจมตีของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีกำลังมากกว่า อีกทั้งในขณะนั้น กองทัพของไต้หวันยังมีสมรรถภาพทางการรบในระดับต่ำ เมื่อจีนคอมมิวนิสต์โจมตีหมู่เกาะชายฝั่งของผืนแผ่นดินใหญ่ที่ไต้หวันยึดครอง (จินเหมิน หม่าจู่ และเผิงหู) สหรัฐอเมริกา จึงได้ส่งกองทัพเรือที่ 7 สนับสนุนการรบของไต้หวัน จนสามารถรักษาหมู่เกาะเหล่านั้นไว้ได้ การสู้รบกันทางอากาศในช่องแคบไต้หวันในปี 1958 นั้น ได้แสดงให้เห็นว่า ไต้หวันเป็นฝ่ายได้เปรียบ (จีนเสียเครื่องบินขับไล่ 32 ลำ ในขณะที่ไต้หวันสูญเสียเครื่องบินขับไล่เพียง 4 ลำ) สหรัฐอเมริกาได้มีการทำสนธิสัญญาร่วมป้องกันกับไต้หวัน ในเดือนธันวาคม 1954 (ซึ่งมีผลบังคับใช้ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 1979) ถ้าหากปราศจากการสนับสนุนด้วยกองทัพเรือของสหรัฐอเมริกา ไต้หวันคงไม่สามารถรักษาเกาะชายฝั่งแผ่นดินใหญ่ได้

³⁶ พิรญาณ์ แสงปัญญา. นโยบายมุ่งใต้ใหม่ : Soft power ของไต้หวัน. โพธิวิจย 2, 1 (มกราคม-มิถุนายน) : 83-85.13 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/Bodhi/article/download/11003/9120>

³⁷ Zhoujiarong. ประวัติศาสตร์จีน, นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2549, แพลตฟอร์มอีไล ลิมถาวรนนต์และคณะ, 350.

ในช่วง 10 ปีแรก สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ไต้หวันเป็นอย่างมาก รวมทั้งมี นักธุรกิจชาวอเมริกันเดินทางไปลงทุนในไต้หวัน ทำให้เศรษฐกิจของไต้หวันได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นรากฐานในการดำเนินงานทางการทูตของไต้หวันในเวลาต่อมา พร้อมกับการพัฒนาระบบการป้องกันประเทศให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

ในทางการเมืองระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกาได้เป็นหัวหลักในการรักษาที่นั่งของไต้หวันในสหประชาชาติในฐานะเป็นหนึ่งในห้ามหาอำนาจ (ที่มีอำนาจยับยั้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง) จนกระทั่งถึงปลายปี 1971 หลังจากเฮนรี คิสซิงเจอร์ ไปเยือนปักกิ่ง ในเดือนกรกฎาคม 1971 ประเทศต่างๆ ก็หันมาเทคะแนนไปสนับสนุนที่นั่งของจีนแทนไต้หวัน ไต้หวันเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สอดคล้องกับกระแสการเมืองโลก ซึ่งหันไปรับรองจีนคอมมิวนิสต์มากขึ้น แม้ผู้นำสหรัฐอเมริกา จะมีส่วนเร่งให้สมาชิกใหญ่สหประชาชาติรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน เข้าแทน สาธารณรัฐจีน แต่ก็เป็นผลที่สหรัฐอเมริกาไม่ต้องการ

ในที่สุด สหรัฐอเมริกา ก็ต้านทานกระแสโลกไม่ได้ ต้องสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนในลักษณะกึ่งทางการ ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 1972 เมื่อประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนจีน ถึงขั้นนั้นรากฐานทางเศรษฐกิจของไต้หวันก็มีความมั่นคงพอสมควร แต่สหรัฐอเมริกา ยังคงสนับสนุนไต้หวันในด้านการป้องกันประเทศ จนกระทั่งสหรัฐฯ ยกระดับความสัมพันธ์กับจีนปักกิ่งอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 มกราคม 1979 สหรัฐอเมริกาจึงต้องตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน โดยต้องถอนทหารออกจากไต้หวันภายในสี่เดือน และยกเลิกสนธิสัญญาความร่วมมือป้องกันประเทศในอีกหนึ่งปีถัดมา อย่างไรก็ตาม รัฐสภาสหรัฐอเมริกา และมติมหาชนชาวอเมริกัน ยังไม่ยอมตัดขาดจากไต้หวันในทางการเมืองและในด้านการป้องกันไต้หวันตามที่ประกาศไว้ในคำแถลงการณ์ร่วมในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน (16 ธันวาคม 1979) จึงได้ออกรัฐบัญญัติความสัมพันธ์กับไต้หวันขึ้น (Taiwan Relations Act, April 10, 1979) รัฐบัญญัตินี้ให้อำนาจรัฐบาลจัดตั้ง American Institute in Taiwan ทำหน้าที่บางส่วนแทนสถานทูตสหรัฐอเมริกาในไต้หวัน ซึ่งต้องปิดทำการลง (ในสวนไต้หวันก็ได้จัดตั้ง Taipei's Coordinating Council of North American Affairs ขึ้นในสหรัฐอเมริกา) รัฐบัญญัตินี้ขัดกับหลักการของแถลงการณ์ร่วมจีน-สหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ให้อำนาจรัฐบาลของสหรัฐอเมริกาในการพิจารณาใช้มาตรการใดๆ ตอบโต้กับการพยายามกำหนดอนาคตของไต้หวันโดยมิใช่สันติวิธี รวมทั้งการคว่ำบาตร (boycott) และห้ามค้า (embargo) กับจีนด้วย นอกจากนี้ รัฐบัญญัตียังอนุมัติให้ สหรัฐอเมริกาขายอาวุธให้แก่ไต้หวันเพื่อใช้ป้องกันตนเองด้วย แม้ทางจีนจะประท้วงแต่ก็ไม่ได้ผล

เมื่อจีนเรียกร้องให้พอชิงตันปฏิบัติตามแถลงการณ์ร่วม แทนที่จะปฏิบัติตามรัฐบัญญัติ ทั้งสองรัฐบาลจึงได้ตกลงกันออกแถลงการณ์ร่วมจีน-สหรัฐอเมริกา ในวันที่ 17 สิงหาคม 1982 ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าอาวุธ แถลงการณ์ร่วมกล่าวไว้อย่างคร่าวๆว่า สหรัฐอเมริกา ไม่มีนโยบายระยะยาวที่จะขายอาวุธให้แก่ไต้หวัน และการขายอาวุธให้แก่ไต้หวันจะไม่มากกว่าที่เคยปฏิบัติมาก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ในปี 1992 สหรัฐอเมริกายังคงขายอาวุธให้แก่ไต้หวันต่อไป รวมทั้งการขายเครื่องบิน F-16 นอกจากนี้ในทางการเมือง ได้มีการอนุมัติวีซ่าให้ประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย จากไต้หวันเข้าประเทศเพื่อไปรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล ในเดือนมิถุนายน 1995 เป็นประเด็นสำคัญที่สร้างเงื่อนไขให้จีนเปลี่ยนนโยบายรวมไต้หวันโดยสันติวิธีมาเป็นวิธีขู่ด้วยกำลังให้รวมประเทศด้วยสันติวิธี

สหรัฐอเมริกากล่าวว่า ประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุยไปรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล เป็นการเยือนส่วนตัว และการเดินทางผ่านของรองประธานาธิบดีไต้หวันไปยังประเทศอื่นก็ยอมทำได้ มิใช่ความสัมพันธ์กันทางการเมือง ปัญหานี้ได้ขยายตัวรุนแรง เมื่อผู้สนับสนุนประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย ทั้งชาวจีน

และชาวต่างชาติ ไปโบกธงไต้หวันต้อนรับ ประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย ที่สนามบิน และที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล นอกจากนี้ สุนทรพจน์ของประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย ที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล มีข้อความเรียกร้องให้ต่างชาติ ยอมรับสภาพเป็นจริงว่า ไต้หวันมีฐานะเป็นรัฐอิสระแยกออกจากจีนคอมมิวนิสต์

เมื่อจีนถือเอาเรื่องนี้เป็นประเด็นหนึ่งในการบีบไต้หวันด้วยกำลัง โดยการข่มขู่จรวดหรือข่มขู่ระเบิดใกล้ เกาะไต้หวัน ปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกา ก็คือเรียกร้องให้ปักกิ่งสัญญาว่าจะไม่ใช่กำลังแก้ไขปัญหา และส่งเรือบรรทุกเครื่องบินเข้าไปสังเกตการณ์อยู่ใกล้ ๆ จีนได้ข่มขู่ไต้หวันที่จะมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีภายใน “เขตอิสระของจีน ในวันที่ 23 มีนาคม 1996 โดยการข่มขู่จรวดให้ตกลงใกล้เมืองท่าจีหลงและเกาสงและข่มขู่ใหญ่ในบริเวณช่องแคบไต้หวันสามแผนต่อเนื่องกัน (วันที่ 8-15, 12-20, และ 18-25 มีนาคม) สหรัฐฯ ได้ส่งกองเรือรบที่นำสมัยขบวนใหญ่ประกอบด้วยเรือบรรทุกเครื่องบิน USS Independence ซึ่งบรรทุกเครื่องบินขับไล่ 70-80 ลำเรือ ขีปนาวุธ USS Bunker Hill ซึ่งติดจรวดนำวิถีเรดาร์ และเครื่องมือตรวจการณ์อันทันสมัยรวมทั้งเรือและเครื่องบินอื่น ๆ อีกมากมายสังเกตการณ์ ในช่วงปลายเดือนมีนาคม สหรัฐอเมริกา ยังได้ส่งกองเรือบรรทุกเครื่องบิน Nimitz เข้าไปสมทบด้วย ผู้นำสหรัฐอเมริกา ได้ประณามการข่มขู่จรวดและการข่มขู่ของจีนเป็นเสียงเดียวกันว่า เป็นอันตรายและปราศจากการรับผิดชอบ โดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวเมื่อเดือนมีนาคม ปี 1996 ว่า “การเสริมกำลังทางเรือของสหรัฐอเมริกา ในอาณาบริเวณนั้น เพื่อเสริมความมั่นใจแก่มิตรประเทศของเราในภูมิภาคว่า เรามีผลประโยชน์อันใหญ่หลวงในการรักษาเสถียรภาพและสันติภาพในภูมิภาค”

ในขณะที่ สหรัฐอเมริกา ใช้กองเรือที่ทันสมัยกว่าจีนแผ่นดินใหญ่ไปขู่จีน แต่ก็ไม่มีที่ท่าว่าถ้าจีนข่มขู่เลยเถิด ไปยังเกาะหนึ่งเกาะใด ภายใต้การยึดครองของไต้หวันเข้า สหรัฐอเมริกา จะใช้กองทัพเรือเข้าช่วยเหลือเหมือน แต่ก่อนด้วยหรือไม่ สหรัฐฯ คาดการณ์ว่าจีนปักกิ่งจะไม่ทำเช่นนั้น แต่สหรัฐอเมริกา ต้องการใช้อำนาจของกองทัพเรือของตนแสดงให้เห็นมิตรประเทศของตนอุ่นใจประเทศอื่น ๆ เห็นความสำคัญของอภิมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา และจีน อาจจะไม่เกรงกลัวเหตุผลที่สำคัญที่สุดคงจะต้องทำอะไรซึ่งยังพอที่จะแสดงผลงานต่อรัฐสภาและประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งของสหรัฐอเมริกา ว่ารัฐบาลได้ทำอะไรเป็นการยับยั้งความก้าวร้าวของจีน³⁸

3.6 บทบาทของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

กลุ่มประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก นับว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อความมั่นคงในภูมิภาค จะเห็นได้จากการสร้างสันติภาพในอินโดจีน การแก้ปัญหาในข้อพิพาททะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในส่วนรวม นอกจากนี้ยังเป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทในการสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการประชุม Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) และ ASEAN Regional Forum (ARF) และได้ดำเนินการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้ง ส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจ ทั้งในรูปแบบของทวิภาคีและพหุภาคี โดยยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ดังนี้

ฮ่องกงและไต้หวัน กำลังทางเรือของสหรัฐฯ มีการแวะเข้าเยี่ยมเมืองท่าของฮ่องกง โดยเฉลี่ย 60-80 ครั้ง ต่อปี ในส่วนของไต้หวัน สหรัฐอเมริกา ยังคงดำรงความสัมพันธ์ที่ดีอย่างไม่เป็นทางการ ภายใต้กฎระเบียบ

³⁸ เซียน ฉีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศจีน. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541. 141-143. (สืบค้นข้อมูล: 13 มีนาคม 2564).

Taiwan Relations Act (TRA) นอกจากนี้สหรัฐอเมริกา ยังมีการจำหน่ายอาวุธเพื่อการป้องกันตนเองให้ไต้หวัน ในปริมาณที่เพียงพอต่อการรักษาเสถียรภาพและความสงบสุขในบริเวณนี้ โดยเฉพาะช่องแคบไต้หวัน และสนับสนุนการเจรจาระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย

กัมพูชา สหรัฐอเมริกาได้มีส่วนช่วยทั้งในระดับรัฐบาลและกองทัพของกัมพูชา เช่น ตั้งศูนย์ปฏิบัติการในการกักระเบิด (Cambodian Mine Action Center) การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมละได้เน้นในการให้ความช่วยเหลือในการปฏิรูปกองทัพกัมพูชาในการลดกองกำลังต่างๆ การแก้ปัญหาในเรื่องการคอร์รัปชัน

พม่า เป็นประเทศที่สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจและเป็นห่วง ในเรื่องความไม่มั่นคงในสถานการณ์ภายในประเทศ เนื่องจากสหรัฐอเมริกามองว่า รัฐบาลพม่ามีนโยบายไม่เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน จึงได้ดำเนินการลงโทษทางเศรษฐกิจ (Sanction) และปัจจุบันพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกของอาเซียนแล้ว สหรัฐอเมริกาจึงหวังว่า อาเซียนคงจะมีบทบาทสำคัญ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

เวียดนาม สหรัฐอเมริกาได้เริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 1995 เพื่อค้นหาผู้สูญหาย ในระหว่างสงครามเวียดนาม และต้องการที่จะพัฒนาในเรื่องความร่วมมือ ในด้านความมั่นคงที่จะให้โปร่งใส โดยจะให้สร้างความสัมพันธ์แบบค่อยเป็นค่อยไป

อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลกซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม สหรัฐอเมริกาเห็นว่าอินโดนีเซีย เป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในกลุ่มอาเซียน และ APEC ดังจะเห็นได้จากการที่เข้ามีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหา กัมพูชา และแก้ปัญหาเรื่องหมู่เกาะสแปรตลีในทะเลจีนใต้

ไทย ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาได้ดำรงความเป็นพันธมิตรมาเป็นเวลายาวนาน และยังคงมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ไทยได้ให้การสนับสนุนกองกำลังทางทหารของสหรัฐอเมริกา ในภาคพื้นเอเชียนี้มาโดยตลอด และร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาดำเนินการกับปัญหาในระดับโลกต่างๆ อาทิ การต่อต้านการลักลอบ และการแพร่กระจายของยาเสพติด ความสัมพันธ์ทวิภาคีของไทยทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถเข้ามาปฏิบัติการร่วม และใช้เป็นพื้นที่แวะพักและเติมเชื้อเพลิงในยามจำเป็นได้ ซึ่งเป็น การเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐในภูมิภาคนี้

ไทยได้ให้ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด การปราบปรามโจรสลัดและสนับสนุนการปฏิบัติการของกองกำลังเฉพาะกิจร่วม ในการค้นหาทหารอเมริกันที่เป็นเชลยศึก ซึ่งสูญหายไประหว่างสงคราม รวมถึงการนำอาวุธยุทธโปกรณ์สำรองไว้เพื่อความพร้อมที่จะนำมาใช้ ได้แก่ ข้อตกลงเครื่องคลังสำรองอาวุธสงคราม (War Reserve Stockpile Agreement) ซึ่งนับว่าประสบผลสำเร็จอย่างยิ่ง และมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความพร้อมรบ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

สหรัฐอเมริกา จะให้ความร่วมมือกับไทยทุกวิถีทาง เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ เพื่อให้สามารถรักษาระดับความร่วมมือระหว่างทหารไว้ได้ หากเกิดจะต้องมีการปฏิบัติการใดใดในภูมิภาคนี้ สหรัฐอเมริกาจะให้ช่วยเหลือกองทัพไทย ในการสร้างกองทัพให้ทันสมัยและปรับปรุงองค์กรต่างๆ ให้แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพิ่มพูนความสามารถในการเป็นผู้นำ ซึ่งมีส่วนต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศอย่างต่อเนื่องอีกด้วย³⁹

³⁹ พิเชฐ ตานะเศรษฐ. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ปี 1998. นาวิกศาสตร์. (2542). เข้าถึงเมื่อ 13 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก http://www.rtni.org/th/library/wp-content/uploads_5.pdf.

3.7 ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจ

สหรัฐอเมริกา เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ในตอนนั้นสหรัฐฯ ได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจแทนอังกฤษ และฝรั่งเศสหรือชาติอื่นๆ ก่อนหน้านี้ และสหรัฐอเมริกายังมีบทบาทที่ได้ออกถึงจุดยืนในการต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยตรง ดังนั้นภายหลังจากที่พรรคก๊กมินตั๋งพ่ายแพ้ให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ ในปี 1949 และถอยร่นไปตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐจีนที่เกาะไต้หวันแล้ว สหรัฐอเมริกาที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่พรรคก๊กมินตั๋งมาตั้งแต่ก่อนนั้นแล้ว จึงได้กลายเป็นศัตรูของพรรคคอมมิวนิสต์ไปโดยปริยาย⁴⁰ โดยสหรัฐอเมริกาได้มีการให้ความช่วยเหลือแก่ไต้หวันในด้านต่างๆดังนี้

3.7.1 ด้านการเมืองและการทหาร

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน มีลักษณะเป็นศัตรูและเป็นพันธมิตรสลับกันไปมา นับตั้งแต่ในอดีต โดยสหรัฐอเมริกา ได้เข้ามาเกี่ยวพันกับจีนและไต้หวันอย่างจริงจังในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเข้ามาในฐานะหนึ่งในจักรวรรดินิยมตะวันตกที่คุกคาม แสวงหาผลประโยชน์ ทำร้ายชีวิตและทรัพย์สินของชาวจีน และเป็นเจ้าหนี้ในสนธิสัญญาที่จีนถูกบังคับให้ทำ เป็นหนึ่งในต่างชาติที่เป็นศัตรูกับประเทศจีน แต่เมื่อสาธารณรัฐจีนภายใต้การนำของพรรคก๊กมินตั๋งถือกำเนิดขึ้น สหรัฐอเมริกาก็ได้กลับกลายมาเป็นมิตรที่ดีของฝ่ายก๊กมินตั๋ง ที่คุมอำนาจการปกครองจีนในเวลานั้น โดยสหรัฐฯ ได้ให้การสนับสนุนทุกทาง ไม่ว่าจะเป็นในระดับทวิภาคีหรือในระดับระหว่างประเทศ และต่อมา ยังได้เป็นพันธมิตรร่วมกันต่อสู้กับฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย เป็นผลให้เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลงและมีการก่อตั้งสหประชาชาติขึ้น จีนได้เข้าไปเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งและสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคง นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังช่วยสนับสนุนรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างเต็มที่ ทำให้กลายเป็นศัตรูที่สำคัญของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ในจีน ดังนั้น เมื่อจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบบคอมมิวนิสต์ในปี 1949 และพรรคก๊กมินตั๋งได้มาตั้งรัฐบาลใหม่ที่เกาะไต้หวัน โดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐจีน ทำให้สหรัฐฯ ได้เข้ามาเป็นพันธมิตรกับไต้หวันและให้ความช่วยเหลือแก่ไต้หวันในด้านต่างๆ จนสามารถปรับปรุงและพัฒนาประเทศได้ พรรคคอมมิวนิสต์จีน เห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูสำคัญที่จีนจะต้องต่อต้านอย่างเต็มที่และต้องป้องกันมิให้สหรัฐฯ ทำร้ายจีนได้ ในช่วง ทศวรรษ ที่ 1950 และ 1960 สหรัฐอเมริกาจึงเป็นศัตรูหมายเลข 1 ของจีน โดยรากเหง้าหลักของความขัดแย้งอยู่ที่อุดมการณ์ที่ต่างกัน ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้มองว่าจีน เป็นภัยคุกคามจากการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ต้องการขยายอิทธิพลและแผ่อำนาจ สหรัฐอเมริกาจึงไม่ให้การรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ โดยได้มีการดำเนินนโยบายสกัดกั้นจีน (Containment Policy) และทำสัญญาพันธมิตรทางทหารกับประเทศต่างๆ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ไทย และฟิลิปปินส์ ที่อยู่ในแนวยุทธศาสตร์รายล้อมจีน อีกทั้งยังได้ส่งกองเรือที่ 7 เข้าไปปฏิบัติการในช่องแคบไต้หวันเพื่อป้องกันการโจมตีเกาะไต้หวันโดยกองทัพพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย เนื่องจากในเวลานั้นสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนและรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติที่ไต้หวัน⁴¹ และสหรัฐอเมริกาและไต้หวันยังได้มีการลงนามกันในข้อตกลงและแถลงการณ์อีกมากมาย ดังนี้⁴²

⁴⁰ จิระพร จิระนนท์ทกิจ.นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2548. 1.

⁴¹ จิระพร จิระนนท์ทกิจ.นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2548. 58-59.

⁴² Jeremy Maxie, "Trump Moderates Asia Stance – But Don't Exhale Yet," Forbes. March 13, 2021.

พระราชบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act – TRA) ในปี 1979

ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกา ได้เริ่มสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนอย่างเป็นทางการ เมื่อ 12 เมษายน 1979 รัฐสภาสหรัฐฯ ให้ความเห็นชอบพระราชบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act) ซึ่งมีใจความสำคัญคือ การอนุมัติจัดตั้ง American Institute in Taiwan (AIT) เพื่อเป็นกลไกในการดำเนินความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกายุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง พระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดว่าหากมีการประเมินว่า ไต้หวันจะตกอยู่ในอันตรายจากภัยคุกคามทางการทหาร หรือมีความพยายามใดๆ ที่จะบ่อนทำลายระบบเศรษฐกิจและสังคมของไต้หวัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ต้องแจ้งต่อรัฐสภาในทันที และให้หารือกับรัฐสภาเพื่อหามาตรการที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งการรายงานต่อรัฐสภาเป็นสิ่งเดียวที่รัฐบาลสหรัฐฯ ต้องทำ และรัฐบาลสหรัฐฯ ไม่มีอำนาจนอกเหนือจากนี้ ซึ่งด้วยการกำหนดครอบคลุมเนื้อหาครบทั้ง 3 ด้านสำคัญได้แก่ ความมั่นคงของไต้หวัน กรอบโครงสร้างของความสัมพันธ์ในอนาคต และการกำกับดูแลของรัฐสภาสหรัฐอเมริกา รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นเครื่องมือในการปกป้องผลประโยชน์ทั้งด้านความมั่นคงและการค้าของสหรัฐฯ ในไต้หวันมาเป็นระยะเวลาถึง 38 ปี⁴³

หลักประกัน 6 ประการ (Six Assurances) ปี 1982

ในปี 1982 ขณะที่ สหรัฐอเมริกาและจีนดำเนินการเจรจา เพื่อจัดทำแถลงการณ์ร่วม สหรัฐอเมริกา-จีน เรื่องการขายยุทโธปกรณ์ของสหรัฐอเมริกาแก่ไต้หวัน (The United States-China Joint Communiqué on United States Arms Sales to Taiwan) ในอีกด้านหนึ่ง ประธานาธิบดี Ronald Reagan ของสหรัฐฯ พยายามสร้างความมั่นใจแก่ไต้หวันถึงการปกป้องของสหรัฐอเมริกา ด้วยการส่งให้นาย James Lilley ผู้อำนวยการสถาบันอเมริกาในไต้หวัน (American Institute in Taiwan) เป็นผู้แทนประธานาธิบดีแถลงด้วยวาจาต่อประธานาธิบดี Chiang Ching-kuo แห่งไต้หวันเมื่อ 15 กรกฎาคม 1982 ถึง “หลักประกัน 6 ประการ” ของนโยบายสหรัฐฯ ต่อไต้หวันดังนี้⁴⁴

- 1) ไม่ตกลงจะกำหนดเวลายุติการขายยุทโธปกรณ์ต่อไต้หวัน
- 2) ไม่ตกลงจะปรึกษาหารือกับจีนล่วงหน้า ก่อนขายยุทโธปกรณ์แก่ไต้หวัน
- 3) จะไม่แสดงบทบาทใกล้เคียงระหว่างจีนและไต้หวัน
- 4) จะไม่ทำการปรับเปลี่ยนพระราชบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน
- 5) จะไม่ทำการเปลี่ยนแปลงจุดยืนที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตยเหนือไต้หวัน

⁴³ Bonnie S. Glaser and Michael J. Green, “What is the U.S. “One China” Policy, and why does it matter?” Center for Strategic and International Studies (CSIS), March 13, 2021.

⁴⁴ Ching Chang and Yujane Chen, “Re-examining the US “Six Assurances” to Taiwan,” SSRN, and Bonnie S. Glaser and Michael J. Green, “What is the U.S. “One China” Policy, and why does it matter?,” Center for Strategic and International Studies (CSIS). อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดี Reagan ไม่ได้ลงนามใน “หลักประกัน 6 ประการ” ที่ส่งมอบให้แก่ประธานาธิบดี Chiang Ching-kuo

6) จะไม่ทำการกดดันไต้หวันให้ร่วมเจรจากับจีน

เมื่อปลายเดือนกรกฎาคม ปี 1982 ประธานาธิบดี Reagan จึงได้แจ้งต่อรัฐสภาถึงหลักประกัน 6 ประการ ดังกล่าว นอกจากนั้นยังได้ทำบันทึกลับ (Secret Memorandum) สั่งการต่อสภาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Council – NSC)⁴⁵ ระบุให้การลดจำนวนยุทธโประณ์ที่จะขายต่อไต้หวันอยู่บนเงื่อนไขว่า จะต้องยึดมั่นในแนวทางสันติในการแก้ไขปัญหาความแตกต่างในช่องแคบไต้หวัน โดยจำนวนและคุณภาพของยุทธโประณ์จะได้รับการพิจารณาจากเงื่อนไขระดับภัยคุกคามที่จีนมีต่อไต้หวันเท่านั้น⁴⁶

3.7.2 ด้านเศรษฐกิจ

ในปัจจุบันไต้หวันมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไต้หวันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้ไต้หวันสามารถฟื้นตัวและมีความเจริญรุดหน้าทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ถึงแม้จะเป็นรัฐที่เพิ่งเกิดใหม่ ปัจจัยสำคัญ หลายประการที่เอื้อต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของไต้หวันมีดังนี้

ประการแรก สภาพภูมิศาสตร์และทำเลที่ตั้ง ถึงแม้ไต้หวันจะมีพื้นที่ขนาดเล็ก แต่มีทำเลที่ตั้งเป็นจุดผ่านระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งยังเป็นจุดกึ่งกลางระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิก กับแผ่นดินทวีปเอเชียและยุโรป รวมถึงเป็นประตูให้กับ 4 มณฑลของประเทศจีน

ประการที่สอง การตกเป็นอาณานิคมของประเทศญี่ปุ่น ในช่วงที่ประเทศญี่ปุ่นเข้ามายึดของไต้หวัน ประเทศญี่ปุ่นได้เข้ามาช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหลายด้าน ได้แก่ การเกษตร การคมนาคม และระบบการศึกษา เป็นต้น ทำให้ไต้หวันมีต้นทุน สำหรับต่อยอดในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจต่อไป

ประการที่สาม ความช่วยเหลือสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะยอมรับนโยบายจีนเดียว และประกาศ ตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันในปี 1979 สหรัฐอเมริกา เคยให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือไต้หวัน ในช่วง 10 ปีแรก หลังการก่อตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นของเจียงไคเช็ค ทั้งในด้านกำลังทหาร และด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเรื่องการแนะนำให้ไต้หวัน ก่อตั้งคณะกรรมการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Stabilization Board) ในปี 1951 เพื่อพิจารณาและประสานงานทางด้านการค้า การชำระเงิน นโยบายงบประมาณ และการเงิน ทำให้ไต้หวันเริ่มมีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจมาใช้ รวมถึงการมีนักลงทุนชาวสหรัฐอเมริกาเดินทางมาลงทุนในไต้หวันจำนวนไม่น้อย ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พัฒนา ทั้งในด้านการเมือง และเศรษฐกิจของไต้หวันเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว⁴⁷

โดยหน้าที่ของคณะกรรมการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Stabilization Board) เพื่อช่วยเหลือหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ในด้านการเงินเศรษฐกิจและการเงิน ปี 1950 มีการเริ่มการหารืออย่างไม่เป็นทางการระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลและตัวแทนของหน่วยงานรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในไต้หวัน เกี่ยวกับการเสริมสร้างการประสานงานของ US Aid กับความพยายามของรัฐบาลในการรักษาเสถียรภาพทาง

⁴⁵ “The “Six Assurances” to Taiwan,” Taiwan Document Project, July 1982.

⁴⁶ ประวีณา กลิ่นศรีสุข.นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) ในความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ. กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย. 3-4. เข้าถึงเมื่อ 13 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://www.nia.go.th/FILEROOM/CABFRM01/DRAWER01/GENERAL/DATA0037/00037911.PDF>.

⁴⁷ พิรฤกษ์ แสงปัญญา. นโยบายมุ่งใต้ใหม่ : Soft power ของไต้หวัน. โปธิวิจัย 2, 1 (มกราคม-มิถุนายน) : 83. เข้าถึงเมื่อ 13 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/Bodhi/article/download/11003/9120>.

เศรษฐกิจ หน้าที่ของคณะกรรมการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจคือการนำเกี่ยวกับการประสานงานต่อไปในเรื่องเศรษฐกิจและการเงิน ระหว่างรัฐบาลแห่งชาติและท้องถิ่นหน่วยงานรัฐบาลจีนและสหรัฐอเมริกา ในหน่วยงานรัฐบาลต่างๆเอง โดยเฉพาะขอบเขตของการอภิปรายและการวางแผนรวมถึง มาตรการทางเศรษฐกิจและการเงินที่สำคัญ โครงการก่อสร้างเกษตรอุตสาหกรรมและโครงการอื่นๆ ที่สำคัญ รวมถึงหลักการของการใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์ช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาและกองทุนคู่สัญญา

ในปี 1951 ได้นำระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและระบบควบคุมการค้าใหม่มาใช้ นอกจากนี้ยังมีการวางแผนวิธีการและวิธีการต่างๆเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อเพิ่มรายได้ของรัฐบาลและเพื่อประสานเป้าหมายการผลิต ทั้งภาคอุตสาหกรรมและการเกษตร ภายในสิ้นปี 1951 เกิดผลสำเร็จคือ รัฐบาลสามารถนำทั้งงบประมาณรวมภายใน และการชำระเงินระหว่างประเทศให้อยู่ในขอบเขตที่สมดุลได้เป็นครั้งแรก

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน (ช่วงทศวรรษ 1950-2019)

ในเดือนมีนาคม ปี 1950 เจียงไคเช็คได้กลับมาดำรงตำแหน่งประธานพรรคก๊กมินตั๋งอีกครั้ง และมีนโยบายให้ความสำคัญกับการรักษาที่มั่นในไต้หวันเพื่อกลับไปฟื้นฟูอำนาจในแผ่นดินใหญ่ ก่อนหน้านั้น ในช่วงมกราคมปีเดียวกัน ประธานาธิบดีแฮร์รี ทรูแมน (Harry S. Truman) ประกาศว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะไม่ดำเนินการใดๆที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งภายในของจีน โดยจะไม่ให้ความช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำทางทหารแก่จีนในการรุกรานไต้หวัน ต่อมาเมื่อเกาหลีเหนือรุกรานเกาหลีใต้ในเดือนมิถุนายน 1950 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงถือว่า เป็นก้าวแรกที่ภัยคอมมิวนิสต์คุกคามเสถียรภาพของระบบระหว่างประเทศ ประธานาธิบดีทรูแมนจึงออกคำสั่งให้กองเรือที่ 7 ของสหรัฐฯ เข้าคุ้มครองช่องแคบไต้หวัน โดยหลักการคือเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการโจมตีระหว่างสองฝ่าย แต่โดยนัยคือการสนับสนุนระบอบการปกครองของก๊กมินตั๋ง สหรัฐอเมริกาได้ให้การช่วยเหลือทางการทหารแก่พรรคก๊กมินตั๋ง ผ่านทางสำนักข่าวกรองกลางหรือ CIA (Central Intelligence Agency) ที่สำคัญคือการช่วยเหลือทางการทหารของพรรคก๊กมินตั๋ง ที่หลบหนีอยู่ในภาคเหนือของเมียนมาร์ ตั้งแต่ปี 1949 เพื่อให้เข้าโจมตีมณฑลยูนนานของจีน ซึ่งเป็นปฏิบัติการที่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิบัติการในทิเบต และพื้นที่ชายฝั่งที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาลคอมมิวนิสต์บนแผ่นดินใหญ่มากกว่า

จากปี 1951 – 1978 สหรัฐอเมริกาได้ให้การช่วยเหลือทางการทหารแก่ไต้หวันในหลายด้าน รวมทั้งผ่านหน่วยงานที่ปรึกษาจากทางทหาร คือ “Military Advisory Assistance Group” (MAAG) ที่มีสำนักงานใหญ่ในเมืองไทเป ซึ่งมีจำนวนเจ้าหน้าที่ 67 นาย ในเดือนเมษายน 1951 และได้เพิ่มเป็น 1,886 นาย ในเดือนตุลาคม 1955 ก่อนที่จะลดลงเหลือเพียง 487 นาย ในเดือนกรกฎาคม 1969⁴⁸

ในช่วงเดือนธันวาคม 1954 มีการทำสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน (Mutual Defense Treaty) ระหว่างไต้หวันและสหรัฐอเมริกา จากผลของสนธิสัญญา รัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้ผ่านมติแก้ไขปัญหาไต้หวัน หรือ Formosa Resolution ที่ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีมีอำนาจสั่งการให้กองทัพสหรัฐอเมริกาปฏิบัติการทางทหารเพื่อรักษาความมั่นคงและป้องกันหมู่เกาะไต้หวัน และหมู่เกาะเผิงหู ให้พ้นจากการโจมตีทางการทหารได้⁴⁹ จะเห็นได้ว่าแรงผลักดันที่ทำให้ประธานาธิบดี ดไวต์ ดี. ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ จอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) ตัดสินใจให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลของเจียงไคเช็คเพิ่มมากขึ้น เกิดจากการตีความว่า สหรัฐอเมริกากำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ที่สนับสนุนโดยสหภาพโซเวียต และชาวสหรัฐเองก็ได้ให้การสนับสนุนเพราะอ่อนไหวกับปัญหาดังกล่าวเช่นกัน⁵⁰

⁴⁸ Cole, B. D. p. 26. *Taiwan's security history and prospects*. New York: Routledge.

⁴⁹ Cole, B. D. p. 85. *Taiwan's security history and prospects*. New York: Routledge.

⁵⁰ Cole, B. D. p. 22. *Taiwan's security history and prospects*. New York: Routledge.

สนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน (Mutual Defense Treaty) เป็นผลดีแก่ไต้หวันอย่างมากในช่วงปี 1954 - 1955 ที่เกิดวิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันครั้งแรก วิกฤติช่องแคบไต้หวันครั้งต่อมาเกิดขึ้นเมื่อเหมาเจ๋อตุงได้ใช้ท่าที่แข็งกร้าวอีกครั้งเมื่อช่วงสิงหาคม 1958 มีผลทำให้เกิดวิกฤติจนถึงวันที่ 1 มกราคม 1959 ฝ่ายจีนได้เตรียมกำลังจากกองทัพปลดปล่อย ประชาชนจำนวนมากกว่า 400,000 นาย เพื่อโจมตีเป้าหมายในหมู่เกาะจินเหมิน และหม่าจู มีการวิเคราะห์ว่าการที่รัฐบาลปักกิ่งสร้างวิกฤติช่องแคบไต้หวันครั้งที่สองเกิดจากหลายสาเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่พอใจต่อบทบาทของสหรัฐ ในความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย เช่น สงครามเวียดนาม การต่อสู้ของขบวนการซ้ายกับรัฐบาลต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการก่อความไม่สงบในไต้หวัน รวมทั้งการที่สหรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในตะวันออกกลางในกรณีเลบานอน ในช่วงฤดูร้อนปี 1958 อาจทำให้รัฐบาลปักกิ่งคาดการณ์ได้ว่ารัฐบาลวอชิงตันจะละเลยสถานการณ์ในไต้หวันด้วยก็ได้

นอกจากสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันและมติรัฐสภาสหรัฐเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาไต้หวันแล้วนโยบายต่อจีนของเจียงไคเช็ค ส่งผลอย่างมากต่อวิกฤติช่องแคบไต้หวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เจียงไคเช็ค มีนโยบายใช้กำลังทหารเพื่อกลับไปยึดอำนาจบนแผ่นดินใหญ่ ในช่วงกลางทศวรรษ 1950 เจียงไคเช็ค ไม่ยินยอมถอนกำลังทหารจำนวนมากกว่า 86,000 นาย ออกจากหมู่เกาะจินเหมิน และหม่าจู ตามคำเตือนของจีน แคมป์ยังเสริมกำลังทหารเข้าไปอีกมากกว่า 23,000 นาย นับรวมกันถึงหนึ่งในสามของกำลังทหารในกองทัพไต้หวัน นอกจากนี้ ไต้หวันยังคงใช้ปฏิบัติการทางทหารโจมตีเป้าหมายในแผ่นดินใหญ่เป็นระยะ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือฝ่ายก่อความไม่สงบในไต้หวัน และสนับสนุนกองกำลังของก๊กมินตั๋ง ในภาคเหนือของเมียนมาและไทย

รัฐบาลสหรัฐมีท่าทีระมัดระวังมากขึ้นในช่วงวิกฤติช่องแคบไต้หวันครั้งที่สอง โดยยังมีท่าทีป้องปรามจีนและไม่สนับสนุนไต้หวันอย่างออกหน้าออกตา นอกจากนี้ มีการพิจารณาถึงการใช้อาวุธนิวเคลียร์โจมตีเป้าหมายในจีน เพื่อป้องปรามไม่ให้จีนใช้กำลังทหารโจมตีหมู่เกาะต่างๆ ของไต้หวัน รวมทั้งได้เตือนไม่ให้เจียงไคเช็คใช้กำลังโจมตีเป้าหมายในแผ่นดินใหญ่และเตรียมแผนถอนกำลังทหารจากหมู่เกาะจินเหมินและหม่าจู บทบาทของสหรัฐทำให้เจียงไคเช็ค ตอบได้ว่าไต้หวันจะไม่เปลี่ยนแปลงท่าทีตามแรงกดดันจากชาติพันธมิตร และระบุว่า “หากมีความจำเป็น ไต้หวันจะต่อสู้โดยลำพัง” ทั้งนี้ความไม่ลงรอยของสหรัฐและไต้หวันมีปรากฏให้เห็นในบางระดับ สหรัฐได้แนะนำลดต้นทุนให้ไต้หวันลดค่าใช้จ่ายทางการทหารลงและลดกำลังทหารประจำการลง แต่เจียงไคเช็คยืนยันที่จะขยายขนาดกองทัพให้มากกว่าที่มีอยู่คือ ในขณะนั้นไต้หวันมีกองกำลังจำนวน 600,000 นาย⁵¹ และใช้งบทางทหารคิดเป็นร้อยละ 15 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product: GNP) ขณะที่ร้อยละ 85 ของรายจ่ายรัฐบาลถูกใช้ในทางการทหาร⁵²

ในช่วง ปลายทศวรรษ 1960 สหรัฐอเมริกาเริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน โดยประธานาธิบดีนิกสัน เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของประเทศจีน จึงเป็นเหตุให้ท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศจีนเปลี่ยนไป มีการดำเนินนโยบายเชื่อมสัมพันธ์กับจีน แต่ถึงขั้นนั้นรากฐานทางเศรษฐกิจของไต้หวันก็มั่นคงพอสมควร แต่สหรัฐอเมริกายังคงสนับสนุนไต้หวันในด้านการป้องกันประเทศจนกระทั่ง สหรัฐอเมริกา

⁵¹ Cole, B. D. p. 24. *Taiwan's security history and prospects*. New York: Routledge.

⁵² รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 26-28. เข้าถึงเมื่อ 13 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

ยกระดับความสัมพันธ์กับจีนอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 1 มกราคม 1979 ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน โดยมีการถอนกองเรือรบที่ 7 ออกจากปฏิบัติการลาดตระเวนในช่องแคบไต้หวัน

การเยือนจีนของประธานาธิบดี ริชาร์ด นิกสัน ในปี 1972 ได้มีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมซึ่งได้วางรากฐานความสัมพันธ์จีนและสหรัฐอเมริกา หลายประการ ที่สำคัญคือ

- (1) จีนและสหรัฐฯ จะมีความสัมพันธ์กันบนพื้นฐานของหลัก 5 ประการคือ เคารพในอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน ไม่รุกรานกัน ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน เท่าเทียมกันและให้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
- (2) สหรัฐอเมริกา ยอมรับว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน ในขณะที่สหรัฐอเมริกาประกาศยืนยันทันทีหลักการนี้มาโดยตลอด แต่สหรัฐฯ ยังมีการดำเนินความสัมพันธ์กับไต้หวันในส่วนที่รัฐบาลของจีนไม่ยินยอมเห็นชอบด้วยอยู่เนืองๆ การอนุมัติให้ผู้นำไต้หวันเข้าประเทศในฐานะส่วนตัวนั้น ในด้านวิชาการสหรัฐอเมริกาสามารถที่จะโต้แย้งได้ แต่การขายอาวุธให้ไต้หวันจำนวนมากๆ ทำให้จีนประณามการกระทำของสหรัฐอเมริกา ว่าได้ละเมิดข้อตกลงในแถลงการณ์ร่วมซึ่งได้
- (3) สหรัฐอเมริกา ได้ให้สัญญาว่าจะลดกำลังทหารและสิ่งก่อสร้างทางการทหารในไต้หวันตามลำดับเมื่อความตึงเครียดในอาณาบริเวณลดลง และจะถอนให้หมดในที่สุด และสหรัฐอเมริกาได้มีการทำตามสัญญา ในเดือนกุมภาพันธ์ 1972 เมื่อประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนปักกิ่งนั้น สหรัฐอเมริกามีทหารในไต้หวันประมาณ 8,600 คน ต้นเดือนมีนาคม 1976 เหลือ 2,200 คน และต่อมาสหรัฐอเมริกาได้ถอนทหารออกทั้งหมด และยกเลิกสนธิสัญญาร่วมป้องกันกับไต้หวันในปี 1979

53

ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้หันไปยอมรับนโยบายจีนเดียว โดยรับรองรัฐบาลของประเทศจีนว่าเป็นรัฐบาลโดยชอบธรรม พร้อมทั้งถอนถอนไต้หวันออกจากความเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติในปี 1971 การประกาศตัดสัมพันธ์กับไต้หวันของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจ ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไต้หวันอย่างหนัก และเป็นสาเหตุให้ไต้หวันถูกประเทศอื่นๆ ทอยตัดสัมพันธ์ทางการทูตอีกด้วย แต่ถึงแม้ว่าไต้หวันและสหรัฐอเมริกาจะไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ แต่เนื่องด้วยข้อผูกพันทางกฎหมายระหว่างรัฐบาลทั้งสองฝ่ายที่มีมาตั้งแต่ปี 1979 และรัฐสภาสหรัฐอเมริกา ได้ออกกฎหมายความร่วมมือซึ่งที่เรียกว่า “กฎหมายรัฐบัญญัติความสัมพันธ์กับไต้หวัน” (Taiwan Relations Act) ซึ่งมีเนื้อหาระบุว่า สหรัฐอเมริกามีพันธะที่จะต้องติดอาวุธให้กับไต้หวันและช่วยปกป้องไต้หวันเมื่อถูกประเทศอื่นรุกราน ซึ่งทำให้จีนไม่สามารถดำเนินมาตรการเด็ดขาดในการรวมประเทศได้จนถึงทุกวันนี้

4.2 นโยบายจีนเดียว (One – China Policy) ในความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกา-ไต้หวัน-จีน

นโยบายจีนเดียว เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นมาในยุคสงครามเย็น (Cold War) หรือเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง นโยบายจีนเดียวถูกเขียนขึ้นเมื่อประเทศจีน (ซึ่งในขณะนั้นเป็นเพียงสาธารณรัฐจีน) ได้เกิดสงครามกลางเมืองของพรรคก๊กมินตั๋ง นำโดย จอมพลเจียง ไคเชค และพรรคคอมมิวนิสต์จีน นำโดย เหมา เจ๋อตง ซึ่งผู้

⁵³ เขียน ชีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศจีน. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541. 479.

ชนะคือพรรคคอมมิวนิสต์จีน หลังจากนั้น จอมพล เจียง ไคเชก ก็ต้องหลบหนีหายย้ายพรรคพวกไปที่เกาะเล็ก ๆ แห่งหนึ่งนามว่าเกาะฟอร์โมซา ซึ่งในปัจจุบันคือที่ตั้งของไต้หวัน

ในที่สุดแล้ว เจียง ไคเชก ก็ได้สถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้นบนเกาะไต้หวัน ในขณะที่ เหมา เจ๋อตุง ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นบนจีนแผ่นดินใหญ่ ทั้งสองชาติต่างอ้างตนว่าเป็นรัฐบาลที่แท้จริงของจีนนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และยึดนโยบายจีนเดียวหรือหลักการจีนเดียวที่กล่าวว่าจีนจะมีหนึ่งเดียว ไม่สามารถแยกชาติได้ ชาติของตนจึงมีอำนาจในพื้นที่ทั้งสองแผ่นดินใหญ่ รวมไปถึงเกาะไต้หวันด้วย

นโยบายจีนเดียว หรือหลักการจีนเดียว (One China Policy) เป็นจุดยืนที่จีนยื่นต่อประเทศที่จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับจีนแผ่นดินใหญ่ ประเทศเหล่านั้นต้องเลือกมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China : PRC) หรือจีนแผ่นดินใหญ่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถมีความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับสาธารณรัฐจีน (Republic of China : ROC) หรือไต้หวันได้ และด้วยนโยบายจีนเดียวนั้น รัฐบาลจีนจึงมีจุดยืนว่า “ไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน และไม่อาจแบ่งแยกจากจีนได้ เพราะถือเป็นบูรณภาพแห่งดินแดนของจีน”

กลุ่มการเมืองไต้หวันก็ยึดถือนโยบายจีนเดียวเช่นกัน กล่าวได้ว่า แม้จีนจะแบ่งเป็น 2 ดินแดนเอกเทศ แต่ความเป็นประเทศจีนมีเพียงหนึ่งเดียว ไม่ว่าจีนทั้งสองจะกลับมาเป็นแผ่นดินเดียวกันหรือไม่ก็ตาม จะไม่มีการยอมให้ไต้หวันเป็นเอกเทศโดยตัดขาดจากความเป็นจีน⁵⁴

นโยบายจีนเดียวเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเป็นจุดยืนที่จีนยื่นต่อนานาชาติ ซึ่งประสงค์จะเริ่มต้นสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน กระนั้นขณะที่รัฐบาลสหรัฐฯ ยอมรับว่า รัฐบาลจีนเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายเพียงรัฐบาลเดียวของจีน รัฐบาลสหรัฐอเมริกากลับไม่ยอมรับการกล่าวอ้างของจีนว่า ไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน และยังคงรักษาความสัมพันธ์กับฝ่ายบริหารของไต้หวัน แม้อยู่ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาไม่สนับสนุนการประกาศเอกราชของไต้หวัน แต่ก็ให้การสนับสนุนทางยุทธวิธีเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางทหารแก่ไต้หวัน เพื่อต่อต้านการรุกรานของจีน แนวทางการดำเนินนโยบายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกา จึงถือว่าเป็น ความคลุมเครือทางยุทธศาสตร์ (Strategic Ambiguity) โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาสันติภาพ ระหว่างจีนกับไต้หวัน⁵⁵

4.3 นโยบายจีนเดียว (One – China Policy) ในความสัมพันธ์ไต้หวัน-จีน

นับตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา “นโยบายจีนเดียว” (one-China policy) เป็นนโยบายที่ได้รับการยึดถือของประเทศโดยส่วนใหญ่มากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของจีนในทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยทางรัฐบาลจีนเรียกอย่างเป็นทางการว่า “หลักการจีนเดียว” (one-China principle) ถือว่ามีเพียงจีนเดียวและไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน ซึ่งจีนจะต้องผลักดันให้เกิดการรวมชาติขึ้นให้ได้

การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีของความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับจีน เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมเศรษฐกิจทั้งในไต้หวันและในจีน สำหรับไต้หวันในช่วงทศวรรษ 1970

⁵⁴ Helena. รวบติง “นโยบายจีนเดียว” และการต่อต้านของไต้หวันแบบเข้าใจง่าย. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://helenathailand.co/activities/%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A7-one-china/>

⁵⁵ ประวิภา กลิ่นศรีสุข.นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) ในความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ. กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย. 1. เข้าถึงเมื่อ 13 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.nia.go.th/FILEROOM/CABFRM01/DRAWER01/GENERAL/DATA0037/00037911.PDF>.

ระบอบการปกครองของพรรคก๊กมินตั๋ง ยังมีจุดยืนตามคำประกาศของเจียงไคเช็ค ที่ว่า “จะไม่ขออยู่ร่วมฟ้าเดียวกับกับระบอบคอมมิวนิสต์” ขณะที่ฝ่ายจีนก็มีความต้องการที่จะทำสงครามปลดปล่อยไต้หวันจากการปกครองของก๊กมินตั๋ง ซึ่งถือเป็นภารกิจทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งของผู้นำรุ่นต่างๆ ของพรรคคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม ในยุคที่เติ้งเสี่ยวผิงขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดของจีนเมื่อปี 1978 (ก่อนจะวางมือทางการเมืองในปี 1992) ทางจีนค่อยผ่อนคลายนโยบายที่จะใช้กำลังปลดปล่อยไต้หวันในขณะนั้นจีนได้เปลี่ยนมาใช้นโยบายแบบสันติและอดทนอดกลั้นในการแก้ไขปัญหาไต้หวัน (peaceful and patient approach) มุ่งเน้นแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมทั้งการเจรจาทางการเมืองเพื่อรวมชาติภายใต้ความคิด “หนึ่งประเทศ สองระบบ” (One country, two system)⁵⁶

ในปี 1983 เติ้งเสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) ได้นำเสนอ “ความคิดหลัก 6 ข้อ เพื่อการรวมชาติอย่างสันติ” สรุปได้ดังนี้

- (1) ปัญหาหลักกรณีไต้หวันทั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์ และก๊กมินตั๋ง มีความปรารถนาเหมือนกันที่จะรวมชาติ ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือกันระหว่างทั้งสองพรรคได้
- (2) ภายใต้หลักการจีนเดียว ทั้งสองฝ่ายสามารถใช้ระบบที่ต่างกันได้ แต่สาธารณรัฐประชาชนจีน จะเป็นตัวแทนจีนในสังคมการเมืองระหว่างประเทศ
- (3) การปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ (absolute autonomy) ของไต้หวันเป็นสิ่งต้องห้าม เพราะทำให้เกิดสองจีน ดังนั้นจึงต้องมีการจำกัดอำนาจในการปกครองตนเอง และจุดสำคัญที่สุดก็คือ จะต้องไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
- (4) เมื่อเกิดการรวมชาติ ไต้หวันจะเป็นเขตบริหารพิเศษที่สามารถใช้ระบบที่ต่างจากแผ่นดินใหญ่ และได้รับสิทธิพิเศษของตนเอง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับมณฑลอื่นและเขตปกครองอื่นๆ โดยสามารถใช้อำนาจนิติบัญญัติ ตุลาการ และการวินิจฉัยชี้ขาดได้เอง สามารถมีกองทัพของตนเองได้ครบเท่าที่ไม่เป็นภัยคุกคามต่อแผ่นดินใหญ่ รัฐบาลกลางจะไม่ส่งเจ้าหน้าที่มาประจำการ ตลอดจนสามารถบริหารกิจการเกี่ยวกับพรรคการเมือง การปกครอง และกองทัพได้ด้วยตนเอง โดยรัฐบาลกลางจะสงวนตำแหน่งบางด้านไว้สำหรับไต้หวันด้วย
- (5) การรวมชาติอย่างสันติไม่ได้หมายความว่าแผ่นดินใหญ่จะกลืนชาติไต้หวันหรืออะไรทำนองนั้นอีก ทั้งการรวมชาติด้วย “หลักไตรราษฎร์” ก็ไม่อาจเป็นจริงได้
- (6) แนวทางที่ถูกต้องของการรวมชาติอย่างสันติคือการเจรจาระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์และก๊กมินตั๋ง บนความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม เมื่อทั้งสองฝ่ายบรรลุข้อตกลงจึงค่อยประกาศอย่างเป็นทางการ อำนาจต่างชาติจะต้องไม่แทรกแซงการเจรจານี้ เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อผลสำเร็จและมีแต่จะสร้างปัญหาในอนาคตอย่างไม่รู้จบ⁵⁷

⁵⁶ Chen, D. P. (2017). *T mainland policy: Security, nationalism, and the 1992 consensus*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

⁵⁷ Deng Xiaoping's Six Conceptions for the Peaceful Reunification (1983). *Embassy of the People's Republic of China in the Republic Latvia*. Accessed March,16 2021. Available from <http://lv.china-embassy.org/eng/zt/twwt/t251058.htm>

นอกจากความคิดเกี่ยวกับจีนที่สำคัญของเติ้งเสี่ยวผิง ในปี 1983 แล้ว ยังมีความคิดและนโยบายต่อมา ที่ให้ความสำคัญกับการรวมชาติอย่างสันติกับไต้หวันออกมาในวันที่ 30 มกราคม 1995 ซึ่งประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมิน (Jiang Zemin) ได้เสนอแนวทางการรวมชาติอย่างสันติจำนวน 8 ข้อ สรุปได้ดังนี้

- (1) การยอมรับหลักการจีนเดียวคือพื้นฐานและเงื่อนไขเบื้องต้นของการรวมชาติอย่างสันติ อำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของจีนจะต้องไม่ถูกแบ่งแยก โดยจีนจะไม่ยินยอมให้เกิดถ้อยแถลงหรือการกระทำเพื่อสร้าง “เอกราชของไต้หวัน” เช่นเดียวกับการกระทำอื่นๆ ที่ขัดกับหลักการจีนเดียว
- (2) จีนไม่ขัดขวางการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแบบที่ไม่อยู่ในนามรัฐบาลของไต้หวันกับประเทศอื่นๆ ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศที่กระทำ ในนามของ “จีนไทเป” (Chinese Taipei) แต่จีนคัดค้านกิจการระหว่างประเทศของไต้หวันที่ต้องการสร้าง “สองจีน” (two Chinas) หรือ “หนึ่งจีน หนึ่งไต้หวัน” (one China, one Taiwan)
- (3) จีนมีความต้องการเจรจารวมชาติอย่างสันติกับเจ้าหน้าที่ทางการไต้หวัน ซึ่งมีตัวแทนจากกลุ่มและพรรคการเมืองทั้งมวลจากสองฝั่งช่องแคบไต้หวันเข้าร่วมด้วย โดยมีข้อเสนอว่าในขั้นแรก การเจรจានำมาซึ่งข้อตกลงยุติความเป็นศัตรูอย่างเป็นทางการภายใต้หลักการจีนเดียว จากนั้นทั้งสองฝ่ายสามารถร่วมทำหน้าที่รักษาอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของจีน และวางแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ต่อไปได้
- (4) จีนจะพยายามอย่างดีที่สุดเพื่อให้บรรลุซึ่งการรวมชาติอย่างสันติ แต่ไม่สัญญาว่าจะไม่ใช้กำลังและหากมีการใช้กำลังก็จะไม่โจมตีต่อพี่น้องจีนในไต้หวัน แต่จะกระทำต่อกองกำลังต่างชาติที่ขัดขวางการรวมชาติของจีนและเข้ามาเพื่อเอกราชของไต้หวัน โดยมั่นใจว่าชาวจีนในไต้หวัน ฮองกง มาเก๊า และชาวจีนโพ้นทะเลทั้งหลายย่อมเข้าใจจุดยืนของจีน
- (5) จีนจะพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับไต้หวัน และยืนยันว่าความไม่ลงรอยทางการเมืองจะไม่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยจะยังคงดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากไต้หวันและให้ความคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของนักลงทุนจากไต้หวันอย่างเต็มที่ รวมทั้งยังคงส่งเสริมการค้าและการแลกเปลี่ยนระหว่างกันต่อไป
- (6) วัฒนธรรมอันดีงามที่มีมายาวนาน 5,000 ปี ซึ่งทำให้ชาวจีนผูกพันกันย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญของการรวมชาติอย่างสันติ
- (7) ประชาชนไต้หวัน 21 ล้านคนคือชาวจีนร่วมสายเลือด เราควรเคารพต่อวิถีชีวิตของชาวจีนในไต้หวันและความปรารถนาที่จะเป็นเจ้าของประเทศ (จีน) ของตนเอง สิทธิอันชอบธรรมและผลประโยชน์ของเขาจะต้องได้รับความคุ้มครอง หน่วยงานทั้งหมดของพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาล รวมถึงหน่วยงานที่อยู่ในต่างประเทศจะต้องปรับปรุงความสัมพันธ์กับพี่น้องจีนไต้หวัน โดยหวังให้พรรคการเมืองต่างๆ ในไต้หวันเปิดกว้างและพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกัน โดยจีนเปิดรับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการรวมชาติอย่างสันติและยินดีรับการมาเยือน

- (8) จีนเปิดรับการมาเยือนของผู้นำระดับต่างๆ ของไต้หวัน และพร้อมตอบรับคำเชิญเยือนไต้หวันโดยไม่มีข้อแม้ในประเด็นการพบปะหารือแต่อย่างใด เพียงมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นการพูดคุยสองฝ่ายโดยไม่มีการจัดการจากประเทศอื่นๆ⁵⁸

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1990 ดูเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับจีนจะเป็นไปด้วยดีถึง ในเดือน พฤษภาคม 1991 รัฐบาล ก๊กมินตั๋งประกาศยกเลิกภาวะสงครามกับพรรคคอมมิวนิสต์ที่ยึดถือมาเป็นระยะเวลา กว่า 40 ปี ในเมื่อเดือนพฤศจิกายน 1992 ได้มีการประชุมระหว่างผู้แทนของรัฐบาลก๊กมินตั๋งและคอมมิวนิสต์ ในฮ่องกง นำมาซึ่งข้อตกลงอย่างเป็นทางการที่ทั้งสองฝ่ายให้ความเห็นชอบเรียกว่า “ฉันทามติปี 1992” (1992 Consensus) มีสาระสำคัญหลักคือทั้งสองฝ่ายให้การยอมรับใน “หลักการจีนเดียว” (One China principle) แต่ต่อมาทางการไต้หวันได้ให้ความหมายของหลักการจีนเดียวแตกต่างไปจากหลักการของจีน กล่าวคือจีนยืนยันหลักการจีนเดียวที่หมายถึงสาธารณรัฐประชาชนจีน (PRC) คือตัวแทนเพียงหนึ่งเดียวของ ชาวจีนและไต้หวันเป็นเพียงมณฑลหนึ่งของจีน ตามที่เคยนำเสนอนโยบายจีนเดียวในเวทีการเมืองระหว่าง ประเทศมาอย่างต่อเนื่อง แต่รัฐบาลก๊กมินตั๋งกลับอ้างว่าตัวแทนของจีน (จีนเดียว) หมายถึงสาธารณรัฐจีน (ROC) ซึ่งเคยมีอำนาจปกครองแผ่นดินใหญ่และมีอำนาจเหนือดินแดนของไต้หวันในปัจจุบัน⁵⁹

ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ผู้นำจีนเสนอ “หลักการจีนเดียวใหม่” (New one-China syllogism) ที่ ยอมรับว่าจีนมีเพียงหนึ่งเดียวหมายถึงแผ่นดินใหญ่และไต้หวัน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยยึดถือว่าจีนเดียวคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน (PRC) เท่านั้น⁶⁰ ขณะเดียวกันก็ถือว่าสถานะของรัฐบาลจีนที่ปักกิ่งและรัฐบาลไต้หวัน ที่ไทเปก็มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งนี้ อาจพิจารณามุมมองของจีนได้ว่ายังคงถือเอาปัญหากรณีไต้หวัน เป็น “กิจการภายใน” และจีนไม่เคยล้มเลิกนโยบายการใช้กำลังต่อไต้หวันหากมีความจำเป็นจะต้องดำเนินการ เพื่อให้เกิดการรวมชาติ ขณะเดียวกันจีนก็ไม่ไว้วางใจต่อสหรัฐที่มีบทบาทแทรกแซงกิจการไต้หวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้ไต้หวันเป็นเอกราช ซึ่งเท่ากับแบ่งแยกจีนและทำให้จีนอ่อนแอลง อย่างไรก็ตาม จีน ยังคงดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจฉันทมิตรกับไต้หวัน โดยไม่แสดงท่าทีคุกคามทางทหารกับไต้หวัน ทั้งที่ หลังวิกฤติทางการเงินปี 2008 จีนมีนโยบายแข็งกร้าวต่อสหรัฐและตะวันตกมากขึ้น รวมทั้งจีนมีท่าทีคุกคามต่อ ชาติเอเชียในกรณีความขัดแย้งเรื่องดินแดนในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่ ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (Xi Jinping) เป็นผู้นำสูงสุด (รุ่นที่ 5) เมื่อช่วงปี 2012 – 2013 ได้ดำเนินนโยบายฟื้นฟู ชาติและความฝันของจีน (Rejuvenation of the Chinese nation and Chinese dream)⁶¹ และใช้นโยบาย

⁵⁸ Jan 30, 1995: President Jiang Zemin puts forward eight propositions on development of relations between two sides of Taiwan Straits. (2011, January 30). China Daily. Accessed March, 16 2021. Available from https://www.chinadaily.com.cn/china/19thcpconationalcongress/2011-01/30/content_29715090.htm

⁵⁹ Chen, D. P. (2017). *T mainland policy: Security, nationalism, and the 1992 consensus*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

⁶⁰ Wu, Y.-S. (2011). *The Evolution of the KMT's Stance on the One China Principle: National Identity in Flux*. In G. Schubert & J. Damm. (Eds.), *Taiwanese Identity in the 21st Century: Domestic, Regional and Global Perspectives*. (pp. 51-71). New York: Routledge.

⁶¹ Chen, D. P. (2017). *T mainland policy: Security, nationalism, and the 1992 consensus*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

ต่างประเทศใหม่ที่มุ่งแข่งขันอิทธิพลในเวทีการเมืองระหว่างประเทศกับสหรัฐฯ (New type of major power relationship)⁶²

โครงสร้างทางความคิดของการเมืองระหว่างประเทศในยุคปลายถึงหลังสงครามเย็น สถานการณ์ทางการเมืองกับสังคมเศรษฐกิจภายในของจีน และการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์ของไต้หวัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จีนเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับไต้หวันในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ซึ่งสามารถสรุปได้ตามทัศนะของ Dean Chen นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ที่ได้วิเคราะห์ว่าการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อไต้หวันของจีนอาจมีสาเหตุสำคัญสามประการคือ

ประการแรก เป็นผลจากแรงกดดันทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลที่สหรัฐฯมีต่อผู้นำของจีน ผู้นำจีนเล็งเห็นว่าการจะได้ประโยชน์จากการพัฒนาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯรวมทั้งประเทศอื่นๆ จีนจะต้องเปลี่ยนนโยบายต่อไต้หวัน การใช้ท่าทีอ่อนลงนั้นย่อมทำให้สังคมการเมืองระหว่างประเทศเห็นว่าอำนาจที่เพิ่มขึ้นของจีนไม่ได้เป็นภัยคุกคามหรือเป็นพวกปฏิกริยา (revisionist) ต่อปทัสถานของการเมืองระหว่างประเทศในเวลานั้นด้วย

ประการที่สองคือ จีนในยุคใหม่ต้องเผชิญกับปัญหาจากสังคมเศรษฐกิจที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์ให้ความสำคัญอย่างมากกับการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ พร้อมกับการรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและความทันสมัยตามยุทธศาสตร์หลักที่เน้น “การพัฒนาอย่างสันติ” (Peaceful development) เป็นผลให้จีนไม่ยากใจมาตรการที่แข็งกร้าวเพื่อสร้างปัญหากับไต้หวัน ซึ่งจะเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนอีกด้วย⁶³

ประการที่สาม จีนเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและพฤติกรรมของไต้หวันมีผลต่อการตัดสินใจในกรณีไต้หวัน กล่าวคือการสร้างประชาธิปไตยของไต้หวันที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคหลังสงครามเย็น การเข้ามาใช้อำนาจบริหารประเทศของกลุ่มที่สนับสนุนเอกราชของไต้หวัน การเติบโตของอัตลักษณ์ไต้หวัน และการคัดค้านการรวมชาติของชาวไต้หวัน ได้ทำให้ผู้นำจีนเห็นว่าควรดำเนินนโยบายผูกมิตรทางเศรษฐกิจเพื่อเอาชนะใจของชาวไต้หวันมากกว่าจะแก้ไขปัญหากับความรุนแรง⁶⁴

ขณะที่จีนยังใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการรวมชาติอย่างสันติกับไต้หวัน โดยทำให้ไต้หวันพึ่งพาตลาดจีนอย่างมาก ชาวไต้หวันมีทัศนคติด้านลบต่อความเป็นจีนมากขึ้นในยุคการสร้างประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในช่วงตั้งแต่ปี 1988 เป็นต้นมา และชาวไต้หวันมีปฏิกริยาไม่เห็นด้วยกับ “ฉันทามติปี 1992” เพิ่มมากขึ้น ซึ่งแม้แต่พรรคก๊กมินตั๋งเองก็ตระหนักในเรื่องนี้ หลังการรับตำแหน่งประธานาธิบดีปี 2008 ประธานาธิบดีหม่าอิงจิว ยืนยันหลักการ “จีนเดียวตามการตีความที่ต่างกัน” และในขณะที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมัยที่สองประธานาธิบดีหม่าอิงจิว ยืนยันความคิดในคำกล่าวเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2012 ว่า “จีนเดียว” คือสาธารณรัฐจีน (ROC) ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ว่ารวมถึงไต้หวันและแผ่นดินใหญ่ ซึ่งดินแดนทั้งสองส่วน

⁶² รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 53-56. เข้าถึงเมื่อ 13 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

⁶³ Chen, D. P. (2017). *T mainland policy: Security, nationalism, and the 1992 consensus*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

⁶⁴ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 58-59. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

ไม่ใช่ต่างรัฐ แต่เป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์แบบพิเศษต่อกันและมีความเท่าเทียมกันในทางการเมือง โดยเน้นย้ำว่า “ในปัจจุบันรัฐบาลสาธารณรัฐจีน มีอำนาจปกครองเพียงแคในไต้หวัน เฝิงหู จินเหมิน และหม่าจู่ กล่าวได้ว่าในเวลากว่าสองทศวรรษ (ตั้งแต่ปี 1992) สองฝั่งช่องแคบไต้หวันได้ถูกนิยามว่าเป็น ‘หนึ่งสาธารณรัฐจีน สองพื้นที่’ (One Republic of China, two areas)”⁶⁵

4.4 นโยบายจีนเดียว (One – China Policy) ในความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกา- จีน

ในปี 1971 ขณะที่สหรัฐอเมริกาได้เริ่มปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ได้ยอมรับในหลักการจีนเดียว (One China Policy) และในปี 1972 เมื่อประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ได้เดินทางเยือนปักกิ่งในปี 1972 ซึ่งรัฐบาลนิกสัน แสดงท่าทีว่า ไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน แต่ในขณะนั้นสหรัฐอเมริกายังคงยอมรับสถานะความเป็นรัฐเอกราชของไต้หวันอยู่ จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อไต้หวันในปี 1978 เป็นต้นมา⁶⁶ อย่างไรก็ตาม ตลอดเวลาที่ผ่านมาไม่ได้กำหนดจุดยืนที่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานะเดิมของไต้หวัน โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับเสถียรภาพและสันติภาพในช่องแคบไต้หวันและสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยของไต้หวัน และสหรัฐอเมริกาไม่เคยมีท่าทีสนับสนุนการรวมชาติ แม้ว่าสหรัฐจะมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแต่ไม่เคยค้าขายอาวุธกับจีน และมีสัญญาจะปกป้องไต้หวันตามความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act)⁶⁷

ในเดือนกุมภาพันธ์ 1972 รัฐบาลนิกสันแห่งสหรัฐอเมริกากับรัฐบาลจีน ลงนามในแถลงการณ์ร่วมสหรัฐฯ-จีน (U.S.-China Joint Communique) ซึ่งมีเนื้อหาตอนหนึ่งระบุว่าสหรัฐอเมริกา ยอมรับว่าจีนทั้งสองฝั่งของช่องแคบไต้หวันเป็นจีนเดียว และไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน และนอกจากนี้จีนยังมีเงื่อนไขที่เกี่ยวกับไต้หวันอีก 3 ข้อ คือ ห้ามมีทหารต่างชาติในไต้หวันห้ามเคลื่อนไหวกองเรือประจัญบานและห้ามมีอาวุธนิวเคลียร์ สหรัฐอเมริกาตอบรับด้วยการถอนทหาร 8,000 นายออกจากไต้หวัน ภายหลังกองทัพจีนยอมรับสนธิสัญญาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา ในสมัยประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ (Jimmy Carter) ประกาศยอมรับว่าสาธารณรัฐประชาชนจีน คือรัฐบาลจีนเดียวที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐจีนหรือไต้หวัน ในปี 1979

นอกจากนี้ยังได้ยกเลิกสนธิสัญญาความมั่นคงที่ทำกับไต้หวัน (Mutual Defense Treaty) ปรับเป็น Taiwan Relations Act มีใจความสำคัญว่าสหรัฐอเมริกา ยังคงจะขายอาวุธให้แก่ไต้หวันเพื่อการป้องกันตนเอง และจะปกป้องไต้หวันแม้จะปราศจากสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการ ทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ ยังคงขายอาวุธให้แก่ไต้หวันด้วยกฎหมายดังกล่าวเรื่อยมา

นอกจากนี้รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ประกาศว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน และมีการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นทางการ และได้ยกเลิกความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน โดยมีการถอนทหารอเมริกันออกจากไต้หวัน ผลประโยชน์ที่จีนได้คือ ลดภัยคุกคามจากสหรัฐอเมริกา และมีสหรัฐอเมริกาคอย

⁶⁵ Full Text of President Ma Ying-jeou's Second Inaugural Address. (2012, May 20). Focus Taiwan News Channel. Accessed March,16 2021. Available from <http://focustaiwan.tw/news/aipL/201205200002.aspx>

⁶⁶ Kan, S. A. (2014, August 29). Taiwan: Major U.S. arms sales since 1990. CRS Report for Congress Prepared for Members and Committees of Congress. Washington D.C.: Congressional Research Service. Accessed March,16 2021. Available from <https://fas.org/sgp/crs/weapons/RL30957.pdf>

⁶⁷ รุ่งทิพย์ จันทร์ธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 62. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

ปรามสหภาพโซเวียต จีนสามารถติดต่อโลกตะวันตกและอีกหลายประเทศได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้จีนเปิดประเทศและต้อนรับการลงทุนจากนานาชาติจนเศรษฐกิจเติบโตในปัจจุบัน

ในส่วนของสหรัฐฯ ประโยชน์ที่สหรัฐอเมริกาได้จากนโยบายจีนเดียวคือ จีนช่วยปิดล้อมโซเวียตทำให้สามารถบั่นทอน แนวความคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เป็นการลดจำนวนศัตรูและบั่นทอนกำลังฝ่ายตรงข้าม รัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้เหตุผลว่าเหตุผลที่ต้องการปรับความสัมพันธ์กับจีน เพื่อสันติภาพ ทุกประเทศควรเคารพซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกันโดยสันติ ตอบสนองพลเมืองที่ต้องการสันติภาพความก้าวหน้าร่วมกัน แต่ข้อเท็จจริงคือรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ไม่ได้ประกาศเป็นมิตรกับคอมมิวนิสต์ทั้งหมด เพียงแค่ปรับลดจำนวนศัตรูให้อยู่ในสภาพที่สามารถรับมือได้ง่ายขึ้น ให้คอมมิวนิสต์เผชิญหน้าด้วยตนเองและสามารถใช้ประโยชน์จากการสร้างศัตรูได้อีกด้วย⁶⁸

จีนและสหรัฐฯ ประกาศเริ่มความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก เมื่อ วันที่ 15 ธันวาคม 1978 โดยเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของนโยบายจีนเดียว หรือ One-China Policy ถึงแม้สหรัฐฯ ยังคงรักษาความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับไต้หวันกล่าวอีกนัยหนึ่ง หัวใจของนโยบายจีนเดียวคือ สหรัฐฯ จะไม่ดำเนินนโยบายสองจีน (Two-China Policy) ทั้งนี้นโยบายจีนเดียว ซึ่งเป็นรากฐานของความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ และส่งผลกระทบต่อการดำเนินความสัมพันธ์สหรัฐฯ-ไต้หวัน ประกอบด้วยกลุ่มของข้อตกลงและแถลงการณ์ที่สหรัฐฯ ลงนามกับจีนและไต้หวัน โดยในส่วนของสหรัฐฯ ลงนามกับจีนที่สำคัญคือ แถลงการณ์ร่วม 3 ฉบับ (Three Joint Communiques) ประกอบด้วย แถลงการณ์เซี่ยงไฮ้ (Shanghai Communique) แถลงการณ์ร่วมเรื่องการจัดตั้งความสัมพันธ์ทางการทูต (Joint Communique on the Establishment of Diplomatic Relations) และแถลงการณ์ 17 สิงหาคม (August 17 Communique) และส่วนที่สหรัฐฯ ลงนามกับไต้หวัน ประกอบด้วย พระราชบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act-TRA) และหลักประกัน 6 ประการ (Six Assurances)⁶⁹

4.5 นัยสำคัญของนโยบายจีนเดียว

ในทัศนะของจีน นโยบายจีนเดียวเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ เพราะด้วยการยอมรับของรัฐบาลสหรัฐฯ ในนโยบายจีนเดียว จึงทำให้รัฐบาลจีนตกลงเริ่มต้นสถาปนาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เป็นครั้งแรกเมื่อปี 1979 และตลอดช่วง 38 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลจีนยืนยันมาโดยตลอดถึงความจำเป็นของนโยบายจีนเดียวต่อความสัมพันธ์ทวิภาคีจีน-สหรัฐฯ ล่าสุด เมื่อมกราคม 2560 กระทรวงการต่างประเทศจีนชี้แจงเกี่ยวกับความสำคัญของนโยบายจีนเดียว ดังนี้ “คำถามไต้หวันเป็นประเด็นอธิปไตยและบูรณภาพทางดินแดนของจีน อีกทั้งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์หลักของเรา” และ “การยึดมั่นในหลักการจีนเดียวเป็นรากฐานทางการเมืองของการพัฒนาความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ หากรากฐานนี้ถูกสั่นคลอนและทำให้อ่อนแอลง จะทำให้ทั้งสองประเทศไม่มีหนทางที่จะขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือในสาขาที่สำคัญอย่างสมบูรณ์และมั่นคง” ด้วยเหตุนี้ หากรัฐบาลสหรัฐฯ ประกาศไม่ยึดมั่นในนโยบายจีนเดียว เชื่อว่าความสัมพันธ์

⁶⁸ ชาวยุชย คัมปัญญา. นโยบายจีนเดียว-one-china-policy-อดีต-ปัจจุบันและอนาคต. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <http://chanchaiworlddivision.com/-one-china-policy-อดีต-ปัจจุบันและอนาคต.html>.

⁶⁹ ปรีชภัคดี ทีคาสุข. เป็นหมากตัวสำคัญบนกระดานสหรัฐที่กว่าลูกไก่ในกำมือของจีน: นโยบายต่างประเทศไต้หวัน ปี 2020. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://waymagazine.org/taiwan-post-election-2020/>

ระหว่างสองประเทศจะต้องประสบกับภาวะชะงักงันเป็นอย่างน้อย และหากไม่ได้รับการจัดการแก้ไขอย่างเหมาะสม ความเสียหายอาจรุนแรงถึงขั้นการยุติความสัมพันธ์

จุดยืนของสหรัฐอเมริกาในประเด็นอธิปไตยของไต้หวันสอดคล้องกับนโยบายจีนเดียว กล่าวคือ ทั้งจีนและไต้หวันควรเห็นชอบในความตกลงที่สหรัฐอเมริกาทำให้กับทั้งสองฝ่าย แม้ยังไม่สามารถทำความตกลงกันในประเด็นที่ประเด็นที่เป็นปัญหาได้ และสหรัฐอเมริกาไม่เห็นชอบกับข้ออ้างของจีนในอธิปไตยเหนือไต้หวัน แต่ก็ไม่เห็นชอบกับไต้หวันที่ว่า ไต้หวันเป็นประเทศเอกราชและประชาธิปไตย ที่ผ่านมา รัฐบาลใหม่ของสหรัฐอเมริกา ทุกรัฐบาลยืนยันความต่อเนื่องของนโยบายจีนเดียว ซึ่งเป็นนโยบายที่ได้รับการประเมินว่าทำให้สามารถรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงในช่องแคบไต้หวันไว้ได้ เนื่องจากช่วยให้ทั้งจีนและไต้หวันมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมได้อย่างค่อนข้างมีสันติ⁷⁰

4.6 นโยบายและสนธิสัญญาของสหรัฐอเมริกาต่อไต้หวันตั้งแต่ปี 1949-2019

สหรัฐอเมริกาและไต้หวันมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลายาวนาน ก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน จากการศึกษาพบว่าสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือไต้หวันเพราะมีความสอดคล้องกันในด้านของอุดมการณ์ทางการเมือง โดยนโยบายและสนธิสัญญาที่สหรัฐอเมริกามีต่อไต้หวัน มีดังนี้

องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO)

สนธิสัญญานี้ถือได้ว่าเป็นปฏิริยาตอบโต้จากสหรัฐฯ ในสนธิสัญญาเจนีวา ค.ศ.1954 เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งจากกติกาสัญญามะนิลา (Manila Pact) ในปีค.ศ.1954 โดยมีประเทศเข้าร่วม 8 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1955 จึงมีการจัดตั้งองค์การดังกล่าวขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ในลักษณะของพันธมิตรทางทหาร ภายใต้หลักการของระบบการป้องกันร่วมกัน (Collective Defense) ในลักษณะคล้ายกันกับองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ หรือนาโต้ (North Atlantic Treaty Organization-NATO) เป็นที่น่าสังเกตว่ามีประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียงสองประเทศคือ ฟิลิปปินส์ และไทย (กรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ซีโต้) และมีการขยายพิธีสาร (Protocol) ไปยังดินแดนในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้ ต่อมาเมื่อมีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนในช่วงปลายทศวรรษ 1960จึงทำให้บทบาทของซีโต้ลดลง ประกอบกับสมาชิกในภูมิภาคมีเพียงสองประเทศและการริเริ่มมาจากภายนอก จึงทำให้ทำงานอย่างไร้เสถียรภาพ ขาดประสิทธิภาพ ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่แปรเปลี่ยนไป ชาตินิยมจึงมีมติให้ยุบองค์การนี้ลงในปี ค.ศ.1977 ทว่าพันธกรณีทางกฎหมายภายใต้กติกามะนิลา ยังคงอยู่ในปัจจุบัน⁷¹ ซึ่ง

⁷⁰ ประวีณา กลิ่นศรีสุข.นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) ในความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ. กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย. 7. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://www.nia.go.th/FILEROOM/CABFRM01/DRAWER01/GENERAL/DATA0037/00037911.PDF>.

⁷¹ เทอดศักดิ์ ไปจันทิก. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบริษัชาอาเซียนในการเมืองโลก. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <http://course.cpru.ac.th/wp-content/uploads/2020/04/.pdf>.

สหรัฐอเมริกาได้ประกาศให้ไต้หวันอยู่ในแนวป้องกันทางภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามกลางเมืองจีน ในปี 1949 และแสวงหาพันธมิตรเพื่อช่วยให้การสกัดกั้นการแพร่ขยายตัวของคอมมิวนิสต์ และยังพยายามผลักดันให้มีสนธิสัญญาป้องกันร่วมทางทหารของประเทศในเอเชียคือ สนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือซีโต้ (SEATO) เพื่อจะหยุดยั้งการแพร่ขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์⁷²

Sino-American Mutual Defense Treaty

เป็นสนธิสัญญาป้องกันระหว่างสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐจีนหรือไต้หวัน ทำขึ้นในช่วงของสงครามเกาหลี ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 1955 ถึง 1980 เพื่อป้องกันไม่ให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ายึดเกาะไต้หวัน เนื้อหาบางส่วนถูกส่งต่อไปยัง รัฐบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act) ปี 1979 สนธิสัญญาประกอบด้วยสิบลักการ เนื้อหาของสนธิสัญญารวมถึงข้อกำหนดที่ว่าหากประเทศหนึ่งถูกโจมตีอีกประเทศหนึ่งจะช่วยเหลือและให้การสนับสนุนทางทหาร สนธิสัญญาดังกล่าวมีข้อจำกัด ในการใช้เพื่อป้องกันเกาะไต้หวันและฝั่งหูเท่านั้น เกาะคิมเหมินและมัตสุ ไม่ได้รับความคุ้มครองจากสนธิสัญญานี้

แม้ว่าสนธิสัญญาจะไม่มีกำหนดเวลา แต่มาตรา 10 ของสนธิสัญญาระบุว่าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถยุติสนธิสัญญาได้หนึ่งปีหลังจากแจ้งให้อีกฝ่ายทราบ ดังนั้นสนธิสัญญาจึงสิ้นสุดลงในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2523 หนึ่งปีหลังจากที่สหรัฐอเมริกาสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2522⁷³

รัฐบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act-TRA)

สภาองเกรส แห่งสหรัฐอเมริกาได้ผ่านรัฐบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์กับไต้หวัน และประธานาธิบดีคาร์เตอร์ ก็ได้ประกาศยอมรับกฎหมายอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 เมษายน 1979 สาระสำคัญของรัฐบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์กับไต้หวัน ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาคล้ายกับข้อความที่บ่งไว้ในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน ในปี 1945⁷⁴ ซึ่งรัฐบัญญัติดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในนโยบายการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาต่อประเด็นปัญหาไต้หวัน เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาและสาระสำคัญของรัฐบัญญัติส่วนใหญ่แล้วจะเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกับแถลงการณ์ร่วมระหว่างจีน-สหรัฐอเมริกา ทั้งสองฉบับที่ได้ระบุว่า สหรัฐอเมริกาได้ยอมรับในหลักการจีนเดียว มาตราหนึ่งรัฐบัญญัติมีประกาศไว้ว่า “เมื่อไหร่ก็ตามที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกาอ้างถึงหรือเกี่ยวข้องกับรัฐต่างประเทศ ต่างชาติ รัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์กรใดๆ ให้หมายความรวมถึงไต้หวันด้วย”⁷⁵ ซึ่งมาตรา

⁷² เทอดศักดิ์ ไปจันทิก. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาอาเซียนในการเมืองโลก. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <http://course.cpru.ac.th/wp-content/uploads/2020/04/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%99-%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-1.pdf>

⁷³ Lillian Goldman Law Library. Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of China; December 2, 1954. Accessed March, 16 2021. Available from https://avalon.law.yale.edu/20th_century/chin001.asp

⁷⁴ คุรยละเอียดของรัฐบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์กับไต้หวัน ได้จาก “The Taiwan Relations Act (April 10, 1979)” in Richard H. Solomon (ed.), The China Factor : Sino-American Relations and the Global Scene, (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, inc., 1981), pp. 304-314

⁷⁵ David S. Chou, “ROC-US Political Relations as seen from the Implementation of the Taiwan Relation Act,” in ROC-US Relations under the Taiwan Relations Act : Practice and Prospects, ed. King-Yuh Chang (Taipei : KwangHwa, 1988), p. 14.

เหล่านี้หมายความว่าสหรัฐอเมริกาให้การรับรองสถานะและให้การปฏิบัติต่อไต้หวันดังเช่น รัฐอธิปไตยทั่วไป ดังนั้นตามกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกายังคงยอมรับว่าไต้หวันเป็นรัฐอธิปไตยรัฐหนึ่ง

นอกจากนี้รัฐบัญญัติดังกล่าวยังครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับไต้หวันอีกด้วย โดยเฉพาะการให้ความคุ้มครองด้านการค้าและการลงทุนในไต้หวันที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และยัง มีบทบัญญัติที่มีความสำคัญต่อเสถียรภาพและสถานภาพของไต้หวัน นั่นก็คือได้บัญญัติให้สิทธิแก่ไต้หวันในการซื้ออาวุธจากสหรัฐอเมริกาได้เท่าที่จำเป็นสำหรับการป้องกันตนเองของไต้หวัน⁷⁶

รัฐบัญญัติในการขยายความมั่นคงของไต้หวัน (Taiwan Enhancement Act)

ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2000 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสหรัฐอเมริกา ได้ผ่านการร่าง รัฐบัญญัติในการขยายความมั่นคงของไต้หวัน โดยมีเนื้อหาที่สำคัญเพื่อผลักดันให้รัฐบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์กับไต้หวันมีผลผูกพันระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวันต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ มาตรการที่ระบุว่า “สหรัฐอเมริกาพิจารณาว่าความพยายามใดๆ ที่จะตัดสินอนาคตของไต้หวันด้วยวิธีการ อื่นๆ นอกเหนือจากสันติวิธี รวมทั้งการไม่ขายสินค้า และงดซื้อสินค้า การข่มขู่ต่อสันติภาพและความมั่นคงของดินแดนแปซิฟิกตะวันตก เป็นความหวังใยอย่างยิ่งของสหรัฐอเมริกา และสหรัฐอเมริกาก็จะ เสนออาวุธที่มีลักษณะป้องกันตนเองให้แก่ไต้หวัน รวมทั้ง ดำรงรักษาความสามารถในการต่อต้านการใช้กำลัง หรือรูปแบบอื่นๆ ในการข่มขู่ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อความมั่นคง และเศรษฐกิจของประชาชนไต้หวัน”⁷⁷ นอกจากนี้แล้วพระราชบัญญัติว่าด้วยการขยายความมั่นคงของไต้หวัน ยังได้สร้างข้อผูกพันทางทหาร ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวันให้มีความเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น ในส่วนของ มาตรการอื่นๆ ได้ระบุถึงการ จัดให้มีการติดต่อสื่อสารกันโดยตรงระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน กล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติว่าด้วย การขยายความมั่นคงของไต้หวันถูกบัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของรัฐบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์ กับไต้หวันที่มีมาก่อน⁷⁸

กฎหมายการเดินทางไต้หวัน (Taiwan Travel Act)

พระราชบัญญัติการเดินทางของไต้หวันเป็นพระราชบัญญัติของรัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2018 ประธานาธิบดีโดนัลด์ทรัมป์ได้ลงนามในกฎหมายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2018 ในการติดตามกฎหมายความสัมพันธ์ไต้หวันร่างกฎหมายดังกล่าวอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐอเมริกาเดินทางไปเยือนไต้หวัน กฎหมายดังกล่าวถือเป็นการยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวัน – สหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ⁷⁹

⁷⁶ ปันสยา ปุญญพลโสภณ. นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอเมริกา กรณีปัญหาไต้หวัน. บทความวิจัย. คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2553). 15.

⁷⁷ “Taiwan Security Enhancement Act (H.R. 18387)”. Accessed March,16 2021. Available from <http://taiwansecurity.org/main.php>

⁷⁸ Taiwan Security Enhancement Act - An Overview. Accessed March,16 2021. Available from <https://www.uscpf.org/html/2000/Spring/v4-1TSEA.html>

⁷⁹ Gerrit van der Wees. The Taiwan Travel Act in Context. Accessed March,16 2021. Available from <https://thediplomat.com/2018/03/the-taiwan-travel-act-in-context/>

เมื่อสหรัฐฯ สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1979 ก็ยุติการยอมรับไต้หวันอย่างเป็นทางการ แต่ยังคงรักษาความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับไต้หวันไว้ ในปีเดียวกันนี้สหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relations Act-TRA) ในปี 2016 พระราชบัญญัติการเดินทางของไต้หวัน (Taiwan Travel Act) ได้รับการแนะนำโดยรัฐสภาคอนเกรสแห่งสหรัฐอเมริกาโดยผู้แทน Steve Chabot และวุฒิสมาชิก Marco Rubio ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสภาและคณะกรรมการความสัมพันธ์ต่างประเทศของวุฒิสภา⁸⁰

โดยบทบัญญัติของ Taiwan Travel Act ระบุไว้ดังนี้

- (1) อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ในทุกระดับของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เดินทางไปไต้หวันเพื่อพบกับเพื่อนร่วมตำแหน่งเดียวกันหรือคู่สัญญาชาวไต้หวัน
- (2) อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของไต้หวันเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาได้ ภายใต้เงื่อนไขที่และพบกับเจ้าหน้าที่ของสหรัฐอเมริกาได้
- (3) ส่งเสริมให้จัดตั้ง สำนักงานผู้แทนเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ที่จัดตั้งขึ้นโดยไต้หวัน เพื่อดำเนินธุรกิจในสหรัฐอเมริกา⁸¹

ในเดือนมกราคม 2018 ไซอิ๋งเหวินประธานาธิบดีไต้หวันแสดงความขอบคุณต่อรัฐสภาสหรัฐอเมริกาที่ "สนับสนุนประชาธิปไตยของไต้หวัน" ผ่านบัญชี Twitter ของเธอ โดยระบุว่าเธอเชื่อว่าพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวของไต้หวันจะ "เสริมสร้างและยกระดับความร่วมมืออันยาวนานระหว่างทั้งสองฝ่าย" โดยกระทรวงการต่างประเทศของไต้หวัน ยังแสดงการสนับสนุนร่างกฎหมายดังกล่าว โดยระบุว่าไต้หวัน "มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ที่ได้รับการยกระดับกับสหรัฐอเมริกา"⁸²

หลักประกัน 6 ประการ (Six Assurances)

เป็นหลักการนโยบายต่างประเทศที่สำคัญ 6 ประการของสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไต้หวัน เป็นแกนหลักของการรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างไต้หวัน – สหรัฐอเมริกา พร้อมกันนี้ ยังได้กระตุ้นให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลทุกระดับชั้นของทั้งไต้หวันและสหรัฐอเมริกา เดินทางเยือนซึ่งกันและกัน โดยยึดตามกฎหมายการเดินทางไต้หวัน นอกจากนี้ ร่างญัตติดังกล่าวยังกระตุ้นให้ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ถวายโอไมอาวุธยุทธโศภรณ์ให้ไต้หวันเป็นประจำ และแสวงหาโอกาสที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าในเชิงลึกกับ

⁸⁰ ED MARKEY. SENATORS MARKEY AND RUBIO AND REPS. BERA AND CHABOT TO RE-INTRODUCE BIPARTISAN, BICAMERAL TAIWAN FELLOWSHIP ACT. Accessed March,16 2021. Available from <https://www.markey.senate.gov/news/press-releases/senators-markey-and-rubio-and-reps-bera-and-chabot-to-re-introduce-bipartisan-bicameral-taiwan-fellowship-act>

⁸¹ Joyce Huang. Taiwan Plans to Help the US Shift Medical Supply Chain Away from China. Accessed March,16 2021. Available from <https://www.voanews.com/east-asia-pacific/taiwan-plans-help-us-shift-medical-supply-chain-away-china>

⁸² Nick Aspinwall. Taiwan and US Pledge Health Partnership, Possible Trade Agreement After Azar Visit. Accessed March,16 2021. Available from <https://thediomat.com/2020/08/taiwan-and-us-pledge-health-partnership-possible-trade-agreement-after-azar-visit/>

ไต้หวัน ตลอดจนเรียกร้องให้รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ สนับสนุนไต้หวันในการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในองค์การระหว่างประเทศต่อไป⁸³

Asia Reassurance Initiative Act

เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2018 ประธานาธิบดีโดนัลด์ทรัมป์ของสหรัฐอเมริกา ได้ลงนามใน “Asia Reassurance Initiative Act” หรือ ARIA เป็นกฎหมายของวุฒิสภาสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2018 เป้าหมายหลักของ ARIA คือ “เพื่อพัฒนาวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ระยะยาวและ นโยบายของสหรัฐอเมริกา ที่ครอบคลุมหลากหลายแง่มุมและมีหลักการสำหรับภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่ตราขึ้นนั้นมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมผลประโยชน์ของชาวอเมริกันในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกในแง่ของความร่วมมือด้านการป้องกันและความมั่นคง ARIA มีวัตถุประสงค์เพื่อตอกย้ำ “บทบาทของอเมริกาในเอเชียในฐานะมหาอำนาจทางประวัติศาสตร์ของภูมิภาค” และเพื่อรักษาความร่วมมือเชิงกลยุทธ์กับพันธมิตรและพันธมิตร⁸⁴

ARIA ส่งเสริมยุทธศาสตร์การทูตร่วมอินโด - แปซิฟิกในน่านน้ำเอเชียผ่านการซ้อมรบร่วมทางทะเลในทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ เน้นระบบสากลที่อิงตามกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง จากข้อมูลของ ARIA สหรัฐอเมริกายืนยันอีกครั้งถึงความมุ่งมั่นในการทำสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับฟิลิปปินส์และไทยตามสนธิสัญญาป้องกันร่วมและข้อตกลงเคารพความช่วยเหลือทางทหารตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันจีนได้ประท้วงการลงนาม ARIA และเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาจัดการปัญหาไต้หวันอย่างเหมาะสม บางส่วนของ ARIA บังคับให้โอนหรือขายอาวุธไปยังไต้หวันซึ่งตามที่จีนระบุว่าละเมิดนโยบาย One-China ของประเทศหลังและแทรกแซงกิจการภายในของตน

ARIA มีบทบัญญัติมากมายที่สนับสนุนไต้หวัน เป็นการย้ำความมุ่งมั่นด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไต้หวันซึ่งสอดคล้องกับรัฐบัญญัติความสัมพันธ์ไต้หวันและ หลักประกัน 6 ประการ (Six Assurances) สนับสนุนการขายบทความเกี่ยวกับการป้องกันไปยังไต้หวันเป็นประจำ สนับสนุนการเดินทางของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐอเมริกาไปยังไต้หวันตามรัฐบัญญัติการท่องเที่ยวของไต้หวัน และตระหนักถึงคุณค่าของการมีส่วนร่วมกับไต้หวันและพันธมิตรอื่น ๆ ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค ซึ่งมีรากฐานมาจากค่านิยมหลักทั่วไปของเสรีภาพประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนตลอดจนผลประโยชน์ร่วมกันในสันติภาพเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค⁸⁵

⁸³ ศูนย์ข้อมูลนโยบายมุ่งใต้ใหม่ คณะกรรมการต่างประเทศ สภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ ผ่านญัตติที่เป็นมิตรต่อไต้หวัน กต.สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) แสดงความขอบคุณ. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://nspp.mofa.gov.tw/nsppth/news.php?post=152945&uni.com>

⁸⁴ Zhorea Shara Garcia. **The Asia Reassurance Initiative Act and ASEAN**. Accessed March,16 2021. Available from <https://www.aseanbriefing.com/news/asia-reassurance-initiative-act-asean/>

⁸⁵ Institute of Diplomacy and International Affairs (IDIA) .**MOFA welcomes enactment of Asia Reassurance Initiative Act by US government** .Accessed March,16 2021. Available from https://subsite.mofa.gov.tw/enidia/News_Content.aspx?n=C75A4BF1F464785E&sms=89F2D70A41678F4B&s=61C5E1FD1FCE5E73

ARIA เน้นย้ำถึงความต่อเนื่องของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสหรัฐฯ – อาเซียน โดยดำเนินการจัดทำกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมผ่านตัวแทนการค้าของตน ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งในการกำกับดูแลและการพัฒนากลยุทธ์ของสหรัฐฯ ได้แก่ “ ยุทธศาสตร์พลังงานอินโด - แปซิฟิก ที่ครอบคลุมบูรณาการและหลายชั้น” เพื่อเพิ่มการส่งออกพลังงานของสหรัฐฯไปยังภูมิภาค ARIA ย้ำการมีส่วนร่วมของสหรัฐฯที่เพิ่มขึ้นในภูมิภาคนี้ด้วยการเพิ่มความช่วยเหลือในด้านต่างๆรวมถึงความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและความยืดหยุ่น การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและการเข้าถึงน้ำดื่มที่ปลอดภัย การฝึกอบรมภาษาอังกฤษและการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตในชุมชนชนบท และความท้าทายด้านสุขภาพระดับโลก เช่น เอชไอวี มาลาเรีย และวัณโรคอีกด้วย⁸⁶

กฎหมายการมีส่วนร่วมในเวทีระดับนานาชาติของไต้หวัน (Taiwan International Participation Act)

กฎหมายดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ไต้หวันสามารถเข้าถึงและสามารถมีส่วนร่วมในองค์กรต่างๆเช่น องค์กรการบินพลเรือน (ICAO) องค์กรตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ (Interpol) และองค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งเพิ่งยกเว้นไต้หวันออกจาก การประชุมสมัชชาอนามัยโลกประจำปีตามคำสั่งของจีน กฎหมาย TIPA ยังเรียกร้องให้ผู้แทนสหรัฐฯในองค์กรและฟอรัมระหว่างประเทศใช้คะแนนเสียงและอิทธิพลของตนเพื่อสนับสนุนการรวมตัวของไต้หวันและผลประโยชน์ในกิจการระหว่างประเทศ

โดยประธานาธิบดีสหรัฐฯและผู้ที่อยู่ในฝ่ายบริหารของรัฐบาลที่ทำงานภายใต้อำนาจของประธานาธิบดีจะได้รับการกำกับดูแลจากกฎหมายดังกล่าวเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของไต้หวันในภารกิจและการเจรจาที่เหมาะสมทั้งหมดกับจีน⁸⁷

4.7 ปัจจัยที่ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาดำเนินความสัมพันธ์กับไต้หวัน

ในทางเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกาได้มีการเข้าไปตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งประเภทหนักและเบาอยู่บน เกาะไต้หวัน เนื่องจากค่าแรงในไต้หวันต่ำมาก สินค้าที่ผลิตสำเร็จรูปจะถูกส่งเป็นสินค้าไปยังสหรัฐอเมริกา อีกทีหนึ่ง โดยในระหว่างปี 1972-1974 สถิติการส่งสินค้าจากไต้หวันไปยังสหรัฐอเมริกา ได้เพิ่มสูงขึ้นถึง 3 เท่าตัว เมื่อคิดเป็นเงินตราสหรัฐฯ คือจาก 1,251 ล้านดอลลาร์ เป็น 3,595 ล้านดอลลาร์ เมื่อเทียบตัวเลขดังกล่าวกับตัวเลขการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและปักกิ่งในเวลาเดียวกันจะเห็นความแตกต่าง อย่างชัดเจน กล่าวคือในระหว่างปี 1973-1974 ปักกิ่งส่งสินค้าไปยังสหรัฐอเมริกา คิดเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 63.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เป็น 107.18 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ⁸⁸ และมูลค่าของสินค้าเข้าจากสหรัฐอเมริกามายังปักกิ่งก็เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย จาก 739.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ มาเป็น 794 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ อีกทั้งในปี 1975 ตัวเลขนี้ยังมีท่าทีที่จะลดลง

⁸⁶ Carl Thayer J. *Asia Reassurance Initiative Act: Framework for a US Indo-Pacific Strategy?*. Accessed March, 16 2021. Available from <https://thediplomat.com/2020/01/asia-reassurance-initiative-act-framework-for-a-us-indo-pacific-strategy/>

⁸⁷ Sen. Gardner, Cory. *S.2962 - Taiwan International Participation Act of 2018*. . Accessed March, 16 2021. Available from <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2962/text?q=%7B%22search%22%3A%5B%22taiwan%22%5D%7D>

⁸⁸ *Far Eastern Economy Review*. Accessed March, 16 2021. Available from <http://www.library.polsci.chula.ac.th/dl/6a592f4dc96edc9031fa372712e4e1c4>

นอกจากนี้ในปี 1995 สหรัฐอเมริกายังเป็นแหล่งนำเข้าสินค้าจากไต้หวันที่สำคัญเป็นอันดับต้นๆ สหรัฐอเมริกานำเข้าจากไต้หวันมูลค่า 26,400 ล้านดอลลาร์เพิ่มขึ้นร้อยละ 9 เมื่อเทียบกับปี 1994 ที่นำเข้ามูลค่า 24,220 ล้านดอลลาร์

ในอีกแง่มุมคือ การที่สหรัฐอเมริกาจะถอนความสัมพันธ์กับไต้หวันซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีมาแต่เดิมอย่างแน่นแฟ้น ย่อมจะส่งผลให้ความเชื่อถือของประเทศต่างๆ ในแถบภาคพื้นแปซิฟิกที่มีต่อสหรัฐอเมริกา ลดลงมาด้วย แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็ยังมีได้มีท่าทีในการเห็นด้วยที่จะให้ไต้หวันแยกตัวเป็นประเทศเอกเทศ หรือว่าจะสนับสนุนให้ไต้หวันหาทางเข้าไปผนวกกับจีน และในทางเดียวกันไต้หวันและสหรัฐอเมริกายังคงมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นทางเศรษฐกิจและยังถือว่าไต้หวันเป็นฐานทัพอันสำคัญในภาคพื้นแปซิฟิก⁸⁹

ในด้านการทหาร ไต้หวันมีการพยายามพัฒนากองทัพทั้งสามเหล่าทัพ โดยการให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงสงครามเย็นเอื้ออำนวยให้การดำเนินนโยบายโดยการรวมประเทศโดยเน้นการเผชิญหน้าด้วยกำลังสามารถดำเนินไปได้โดยสะดวก โดยเฉพาะสงครามเกาหลีและสงครามอินโดจีน ทำให้สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจในการส่งเสริมสมรรถนะทางการทหารของไต้หวัน กองทัพของไต้หวันได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว⁹⁰

4.8 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวันภายหลังจากการยุติความสัมพันธ์ทางการทูต

ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นทางการ ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน แต่ด้วยความช่วยเหลือทั้งในด้านการทหารและทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในเวลาที่ผ่านมานี้ ทำให้เศรษฐกิจของไต้หวันพัฒนาอย่างรวดเร็วและเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศของไต้หวันเป็นต้นมา ในทางการเมือง ในช่วงปี 1949-1978 ไต้หวันได้รับการรับรองจากนานาชาติเป็นส่วนใหญ่ โดยไต้หวัน ในนามของ สาธารณรัฐจีน ยังเป็นสมาชิกหนึ่งในห้าของคณะมนตรีความมั่นคงซึ่งมีสิทธิยับยั้ง ทำให้ไต้หวันประสบความสำเร็จในการโดดเดี่ยวจีนในช่วงสองทศวรรษแรก จนกระทั่งเสียที่นั่งให้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี 1971

ขณะที่สหรัฐได้ยอมรับหลักการจีนเดียวตั้งแต่ปี 1971 และเมื่อประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ได้เดินทางเยือนปักกิ่งในปี 1972 ซึ่งรัฐบาลนิกสันแสดงท่าทีว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน แต่ในขณะนั้น สหรัฐยังคงยอมรับสถานะความเป็นรัฐเอกราชของไต้หวันอยู่ จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อ ไต้หวันในปี 1978 เป็นต้นมา⁹¹ อย่างไรก็ตาม ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีสหรัฐไม่ได้ กำหนดจุดยืนที่ชัดเจนในประเด็นเกี่ยวกับสถานะเดิมของไต้หวัน โดยสหรัฐให้ความสำคัญกับเสถียรภาพ และสันติภาพในช่องแคบไต้หวันและสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยของไต้หวัน และสหรัฐไม่เคยมีท่าที สนับสนุนการรวมชาติ แม้ว่าสหรัฐมีความสัมพันธ์อัน

⁸⁹ สารสิน วีระผล. ปัญหาไต้หวันกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.library.polsci.chula.ac.th/dl/6a592f4dc96edc9031fa372712e4e1c4>

⁹⁰ เขียน ธีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศจีน. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541. 143-144.

⁹¹ Kan, S. A. (2014, August 29). Taiwan: Major U.S. arms sales since 1990. CRS Report for Congress Prepared for Members and Committees of Congress. Washington D.C.: Congressional Research Service. Accessed March, 16 2021. Available from <https://fas.org/sgp/crs/weapons/RL30957.pdf>

ดีกับจีนแต่ไม่เคยค้าขายอาวุธให้แก่จีน และมีสัญญาจะปกป้องไต้หวันตามกฎหมายความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relation Act, 1979)⁹²

นับตั้งแต่ไต้หวันได้สูญเสียสถานะผู้แทนของจีนในสหประชาชาติ ในปี 1971 ตามมาด้วยการถูกขับออกจากการเป็นสมาชิกในหน่วยงานพิเศษต่างๆ ของสหประชาชาติ และการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนรวมทั้งการยอมรับนโยบายจีนเดียวของชาติพันธมิตรของสหรัฐในทศวรรษดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อสถานะทางการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวัน ภาวะผู้นำของประธานาธิบดีเจียงจิงกัวที่ขึ้นสู่ตำแหน่ง ท่ามกลางวิกฤตอัตลักษณ์ของไต้หวันในเดือนเมษายน ปี 1975 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศมาสู่แนวทาง “การทูตเบ็ดเสร็จ” (total diplomacy) ซึ่งเน้นความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านต่างๆ โดยมีทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี ตลอดจนดำเนินความสัมพันธ์แบบเป็นทางการกับบางประเทศ ขณะเดียวกันก็ยังคงมีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกับประเทศส่วนใหญ่ที่ให้การยอมรับนโยบายจีนเดียวที่ไม่สามารถมีความสัมพันธ์แบบปกติกับไต้หวัน เช่น จัดตั้งสำนักงานการค้าหรือสถาบันความร่วมมือด้านต่างๆ ดำเนินงานแทนสถานทูตที่ถูกยุบเลิกไป อาจกล่าวได้ว่า ไต้หวันใช้แนวทางที่ยืดหยุ่นมากขึ้น (more flexible approach) ในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าประเทศต่างๆ ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน แต่ไต้หวันได้สร้างความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกับประเทศต่างๆ ซึ่งเป็นประเทศที่ยอมรับนโยบายจีนเดียว และดำเนินความร่วมมือด้านต่างๆ โดยการจัดตั้งสำนักงานแทนสถานทูตในประเทศเหล่านี้ซึ่งอยู่ในอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ เอเชียตะวันออกและแปซิฟิกและยุโรป โดยจะมีชื่อเรียกแตกต่างกัน ได้แก่ สำนักงานตัวแทนไทเป (Taipei Representative Office) สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป (Taipei Economic and Cultural Office) และสำนักงานการค้าสาธารณรัฐจีน (Trade Mission of the Republic of China) ทั้งนี้ในช่วงต้นทศวรรษ 2000 ไต้หวันมีสถานทูตหรือสาขาตัวแทนอยู่ในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ของ 59 ประเทศ รวมกันถึง 92 แห่ง ยิ่งไปกว่านั้น ในปี 2004 ไต้หวันมีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกับประเทศต่างๆ รวม 48 ประเทศ โดยประเทศเหล่านี้จัดตั้งองค์การที่ดำเนินงานแทนสถานทูตหรือให้บริการวิชาชีพในไทเปรวมกันถึง 58 แห่ง นอกจากนี้ ไต้หวันยังมีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร เช่น มีเส้นทางการบินเชื่อมต่อกับประเทศหลักๆ (รวมทั้งมีข้อตกลงเรื่องเส้นทางบินตรงสู่จีนในช่วงตรุษจีน) โดยสายการบินแห่งชาติและสายการบินเอกชนคือ China Airlines และ Eva Airlines

แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่มีความสัมพันธ์ที่เป็นทางการกับไต้หวัน แต่สหรัฐอเมริกายังมีความสัมพันธ์ทางการกับไต้หวันในหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังวิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันเมื่อกลางทศวรรษ 1990 สหรัฐอเมริกาได้เพิ่มความสัมพันธ์ทางการกับไต้หวันมากขึ้น ทั้งในสมัยประธานาธิบดีคลินตันและสมัยประธานาธิบดีบุช ตลอดจนสมัยประธานาธิบดีโอบามา นอกจากนี้ รัฐบาลไต้หวันในยุคที่บริหารโดย KMT และ DDP ยังคงติดต่อซื้ออาวุธจากสหรัฐอเมริกาอย่างต่อเนื่อง กล่าวเฉพาะในช่วงปี 2004-2011 สหรัฐอเมริกาได้ขายอาวุธต่างๆ ให้กับกองทัพไต้หวัน เช่น เครื่องบินรบ เฮลิคอปเตอร์ และขีปนาวุธ มูลค่ารวมประมาณ 7.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ⁹³ และตั้งแต่ปี 2017 ไต้หวันมีโครงการต่อเรือดำน้ำใช้เองเนื่องจากไม่สามารถจัดซื้อเรือ

⁹² Chang, M.- K. M. (2005). *Taiwan's Nationalistic Politics and Its Difficult 'Status Quo'*. *Copenhagen Journal of Asian Studies*, 21: 91 Accessed March,16 2021. Available from <https://www.ios.sinica.edu.tw/ios/people/personal/mk/mk2005-2.pdf>

⁹³ Kan, S. A. *Taiwan: Major U.S. arms sales since 1990*. Accessed March,16 2021. Available from <https://fas.org/sgp/crs/weapons/RL30957.pdf>

ดำนํ้าเพิ่มเติมได้จากสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ ได้ และในปี 2018 กระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้อนุมัติให้ออกใบอนุญาตทำการตลาด เพื่อเป็นทางเลือกให้ผู้ผลิตขายเทคโนโลยีในการผลิตเรือดำน้ำให้กับไต้หวัน⁹⁴ และในปี 2019 ไต้หวันจึงได้เปิดฐานผลิตเรือดำน้ำขึ้นในเขตเกาสง และวางแผนที่ผลิตเรือดำน้ำใหม่ระหว่าง 2,500 ตัน จำนวน 8 ลำ ซึ่งคาดการณ์ว่าเรือดำน้ำลำแรกจะแล้วเสร็จได้ภายใน 5 ปีหรือในปี 2024⁹⁵

ยิ่งไปกว่านั้น ไต้หวันใช้นโยบายแลกเปลี่ยนการเดินทางเยือนอย่างไม่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ระดับสูง เป็นเครื่องมือทางการทูต เพื่อยกระดับความสัมพันธ์แบบรัฐต่อรัฐกับประเทศต่างๆ ดังที่ในเดือนมกราคม 1991 Roger Fauroux รัฐมนตรีอุตสาหกรรมและการวางแผนภูมิภาคของฝรั่งเศสสําคณะ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลและผู้นำภาคธุรกิจเดินทางเยือนไทเป ถือเป็นเจ้าหน้าที่ระดับรัฐมนตรีของยุโรปคนแรกที่เดินทางเยือนไต้หวันในรอบกว่าสองทศวรรษ และในเวลาไม่นาน Thomas Duesterberg ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐก็เดินทางไปไต้หวัน การเริ่มต้นมาเยือนไต้หวันนี้ได้ปูทางให้มีรัฐมนตรีพาณิชย์จากประเทศอื่นๆ เช่น อิตาลีอร์แลนด์สวีเดน อังกฤษ และประเทศอื่นๆเดินทางเยือนไต้หวันอย่างไม่เป็นทางการตามมา ต่อมาได้เกิดการแลกเปลี่ยนการเดินทางเยือนในระดับรัฐมนตรีเจ้าหน้าที่ และผู้นำภาคธุรกิจของไต้หวันกับประเทศในยุโรปเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งคณะเจ้าหน้าที่ทหารของสหรัฐอเมริกาได้เดินทางเยือนไต้หวันอย่างไม่เป็นทางการเพื่อร่วม สังเกตการณ์ซ้อมรบและให้คำแนะนำแก่กองทัพไต้หวันอีกด้วย

สำหรับการเยือนต่างประเทศในระดับประธานาธิบดีของไต้หวัน มีขึ้นในปี 1994 ประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย ได้เดินทางเยือนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไม่เป็นทางการ (มีลักษณะเป็น “visit diplomacy” หรือ “vacation diplomacy”) โดยมีเป้าหมายการเดินทางที่ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และไทย รวมถึงการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาสำหรับเอมิเรตและจอร์แดน ขณะที่ในปี 1995 ได้เดินทางเยือนสหรัฐ (ถือเป็นประธานาธิบดีของสาธารณรัฐจีนคนแรกที่เดินทางเยือนสหรัฐ) ซึ่งนำมาสู่ “วิกฤตช่องแคบไต้หวันครั้งที่สาม” (the Third Taiwan Strait Crisis) เนื่องจากจีนมีความกังวลว่าสหรัฐดำเนินการสนับสนุนกองกำลังเพื่อเอกราชของไต้หวัน (Taiwan independence forces) และอาจจะทำให้เกิดผลกระทบโดมิโนระหว่างประเทศ (international domino effect) โดยญี่ปุ่นและชาติอื่นๆ อาจจะทำตามสหรัฐ จึงส่งผลให้ความคิดแบบชาตินิยมและความรู้สึกต่อต้านสหรัฐ เพิ่มสูงขึ้นในจีน

ต่อมาในสมัยประธานาธิบดีเฉินสุยเปี่ยน ได้นำคณะเจ้าหน้าที่ระดับสูงเยือนสหรัฐสองครั้งคือในเดือนพฤษภาคม 2001 ประธานาธิบดีเฉินสุยเปี่ยนได้วีซ่าประเภทคนเดินทางผ่านประเทศ (transit visa) เพื่อไปหยุดพักในกรุงนิวยอร์ก (New York City) และเมืองฮุสตัน (Houston) ก่อนที่จะเดินทางไปอเมริกากลาง อีกทั้งการแวะพัก 3 วันในกรุงนิวยอร์ก ประธานาธิบดีเฉินสุยเปี่ยนได้พบกับนายกเทศมนตรี Rudolph Giuliani และสมาชิกสภานิติบัญญัติ 20 คนและไปพักผ่อนในรัฐเท็กซัส (Texas) กับนาย Tom DeLay สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของรัฐเท็กซัส และครั้งที่สองในเดือนตุลาคม 2003 ก่อนที่จะเดินทางไปประเทศปานามา ประธานาธิบดีเฉินสุยเปี่ยนได้แวะที่กรุงนิวยอร์กและพบกับผู้บัญญัติกฎหมายชาวอเมริกัน รวมถึงการได้จับมือกับนาย Colin Powell รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในงานฉลองครบรอบ 100 ปี

⁹⁴ ไซ่ อิงเหวิน ประธานาธิบดีไต้หวันเปิดต่อเรือดำน้ำ. (2562, 9 พฤษภาคม). เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://news.ch7.com/detail/340838>;

⁹⁵ รุ่งทิพย์ จันทร์ธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 64. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

ของประเทศปานามา การเดินทางไปสหรัฐอเมริกาและปานามาครั้งนี้จึงเป็นการแสดงถึง “นโยบายต่างประเทศแบบก้าวกระโดด” (foreign policy breakthrough) ของไต้หวัน⁹⁶

4.9 ไต้หวันกับการพัฒนาประเทศในช่วงศตวรรษที่ 20

ปี 1979 ภายหลังจากที่ไต้หวันถูกแรงกดดันจากจีนจะต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ไต้หวันก็ได้พยายามที่จะกลับเข้าไปเป็นสมาชิกใหม่ ถึงแม้จะถูกปฏิเสธแต่ไต้หวันยังคงดำเนินนโยบายในการกลับเข้าสู่องค์การสหประชาชาติต่อ แต่เมื่อผิดหวังจากการเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ไต้หวันได้พยายามหาทางอื่นโดยการก้าวขึ้นสู่เวทีการค้าโลก เพื่อให้นานาชาติยอมรับไต้หวันมากขึ้น และในปี 1997 ไต้หวันได้มีการเปิดการเจรจาด้านทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญหลายประเทศ รวมทั้งสิ้นประมาณ 130 ประเทศ⁹⁷

ในปัจจุบันไต้หวันได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในจำนวนเสือตัวหรือประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย ที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมสูงประเทศหนึ่ง โดยมีรายได้ต่อหัวของประชากรนำหน้า เกาหลีใต้ และมีปริมาณเงินลงทุนสำรองระหว่างประเทศกว่า 80 พันล้านเหรียญสหรัฐ กล่าวได้ว่าความสำเร็จของไต้หวันเป็นผลมาทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่เอื้อประโยชน์ให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ประธานาธิบดีเจียง ไคเชก นำพลพรรคที่ประกอบด้วยชนชั้นกลางเป็นหลัก โดยชนชั้นกลางเหล่านี้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและเน้นการนำความรู้วิชาการจากตะวันตกไปใช้ในการพัฒนาประเทศ กล่าวคือมีการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาและส่งไปเรียนยังประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา

อีกปัจจัยภายนอกที่สำคัญคือ ไต้หวันได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งเงินทุนและสิทธิพิเศษทางการค้านับเป็นเวลากว่า 30 ปี (นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 50 มาจนถึง ทศวรรษที่ 80) เพื่อเป็นรัฐกันชนระหว่างโลกคอมมิวนิสต์และโลกเสรี ไต้หวันจึงประสบความสำเร็จโดยง่าย⁹⁸

ไต้หวันได้มีการพยายามแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือระดับพหุภาคีภายใต้ข้อจำกัดของหลักการจีนเดียว ซึ่งทำให้ไต้หวันต้องเข้าร่วมในเวทีความร่วมมือต่างๆ ในสถานะที่ไม่ใช่รัฐ ได้แก่ APEC และไต้หวันยังได้เป็นสมาชิกของสถาบันการเงินระหว่างประเทศคือ Central American Bank for Economic Intergration (CABEI) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) และ Pacific Basin Economic Council (PBEC) ที่สำคัญคือ ไต้หวันได้รับสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ใน General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) ในนามของ “Separate Customs Territory Of Taiwan, Penghu, Kinmen, and Matsu” และได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ WTO เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2002 ในฐานะที่เป็นเขตศุลกากรพิเศษ (Customs Territory)⁹⁹

ในทศวรรษ 2000 และทศวรรษ 2010 ไต้หวันได้ลงนามในความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreements: FTA) กับประเทศต่างๆ ได้แก่ ปานามา กัวเตมาลา นิการากัว เอลซัลวาดอร์และฮอนดูรัส

⁹⁶ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 42-44. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806.pdf.

⁹⁷ เสาวภาคย์ ชินะวานิช. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ จีน ฮองกง ไต้หวัน และไทย หลังปี 2540. หน้า 29. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/78266/78266.pdf.

⁹⁸ ดำรงค์ ฐานดี. สังคมและวัฒนธรรมจีน (Chinese Society and Culture). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2544. หน้า 202.

⁹⁹ WTO สรุปการเจรจาเข้าเป็นสมาชิกของไต้หวัน. (2544, 24 กันยายน). เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.ryt9.com/s/ryt9/242625>

และนิวซีแลนด์ นอกจากนี้ไต้หวันยังได้จัดทำความตกลงทางการค้ากับจีนตาม “ความตกลงกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ” (Economic Cooperation Framework Agreement: ECFA) ปี 2010 และมีความตกลงทางการค้ากับสิงคโปร์ซึ่งเปิดโอกาสให้ไต้หวันมีความร่วมมือกับ ASEAN ได้มากขึ้น ในปัจจุบันรัฐบาลของประธานาธิบดีไช่อิงเหวิน ได้สานต่อนโยบายผ่อนคลายกฎระเบียบในภาคเศรษฐกิจและการเงินรวมทั้งการเปิดตลาดการค้า ขณะที่ไต้หวันมีความพยายามร่วมกับอีกหลายประเทศในการจัดตั้ง TransPacific Partnership (TPP) นอกจากนี้ไต้หวันได้ดำเนิน นโยบายมุ่งใต้ใหม่ (New Southbound Policy) เพื่อขยายความร่วมมือระหว่างประเทศกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ รวมทั้งออสเตรเลียและประเทศใกล้เคียง¹⁰⁰

ปัจจุบันด้วยนโยบายใหม่ของรัฐบาลไต้หวันที่เรียกว่า New Southbound Policy ที่รัฐบาลไต้หวันต้องการสร้างพันธมิตรกับ 18 ประเทศเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโอเชียเนีย เพื่อให้ไต้หวันมีที่ยืนในยุคศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ไต้หวันพัฒนาประเทศได้สำเร็จคือ ไต้หวันตั้งอยู่ในทำเลที่ตั้งที่เป็นจุดกึ่งกลางระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออก ทำให้ไต้หวันเป็นที่สนใจของมหาอำนาจในช่วงสมัยของการตั้งสถานีการค้าและการล่าอาณานิคม ไม่ว่าจะเป็นพวกโปรตุเกส ดัตช์ สเปน หรือแม้แต่ญี่ปุ่น ต่างก็สนใจที่จะตั้งสถานีการค้าไต้หวัน ปัจจุบันไต้หวันก็เป็นหนึ่งในศูนย์กลางโลจิสติกส์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นที่ตั้งของท่าเรือสำคัญ และเป็น home base ของบริษัทขนส่งทางเรือที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของโลก คือ Evergreen ปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยจากสหรัฐอเมริกา (USA Factor) ในช่วงที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือกับไต้หวัน ทำให้ไต้หวันได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า การลงทุน รวมทั้งเงินทุน และเงินช่วยเหลือเพื่อสร้างสาธารณูปโภค สร้างโครงสร้างพื้นฐาน สร้างระบบสวัสดิการสังคม และสร้างความมั่นคงผ่านกองทัพ จึงหลั่งไหลจากสหรัฐอเมริกาเข้าสู่ไต้หวันอย่างมหาศาล และทำให้ไต้หวันแทบจะไม่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรสามารถทำการพัฒนาเศรษฐกิจ กระตุ้นเศรษฐกิจได้โดยไม่มีปัญหาภาวะทางการคลังแต่อย่างใด¹⁰¹

4.10 สรุป

เนื้อหาในบทนี้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวันในปี 1949-2019 และศึกษาถึงนโยบายจีนเดียวในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน สหรัฐอเมริกาและไต้หวัน และรวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา ไต้หวันและจีน โดยเนื้อหาที่น่าสนใจในช่วงแรกคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวันในปี 1949-2019 สหรัฐอเมริกาได้ให้การช่วยเหลือทางการทหารแก่ไต้หวันในหลายด้าน รวมทั้งมีการดำเนินความสัมพันธ์ในการทำสนธิสัญญาและรัฐบัญญัติต่างๆกับไต้หวัน และมีการศึกษาถึงความร่วมมือระหว่างไต้หวันและความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ โดยในความร่วมมือพหุภาคีภายใต้หลักการจีนเดียว (One-China Policy) ทำให้ไต้หวันต้องเข้าร่วมเวทีต่างๆในสถานะที่ไม่ใช้รัฐ

ในส่วนต่อมามีการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้สหรัฐอเมริกาดำเนินความสัมพันธ์และนโยบายกับไต้หวัน คือ หลังสงครามเกาหลี (1950-1953) การขยายอิทธิพลของฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่นำโดยโซเวียตและจีนจะทำให้สหรัฐอเมริกา ต้องสนับสนุนไต้หวันในทุกวิถีทางเพื่อรักษาสถานะของไต้หวัน ในฐานะของตัวแทนประเทศจีนในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เพื่อยืนยันกับการขยายอิทธิพลของจีนแผ่นดินใหญ่และ

¹⁰⁰ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018), 119-120. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMSQ1/PDF03/157_20200806.pdf.

¹⁰¹ จิตี ศรีแสงนาม. 7 บทเรียนการพัฒนาไต้หวัน. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/7-lessons-from-taiwan-to-thailand/>

โซเวียต ทำให้สหรัฐอเมริกา เข้ามาให้ความช่วยเหลือไต้หวันในทุกมิติ เพื่อให้แข็งแกร่งทั้งในมิติกองทัพ-ความมั่นคง และสหรัฐอเมริกายังมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศของไต้หวันเป็นอย่างมาก ไต้หวันได้รับประโยชน์จากสหรัฐอเมริกามานานหลายปีและเติบโตขึ้นจากการดำเนินการตามระบอบประชาธิปไตยเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นรากฐานของสังคม และเพื่อเป้าหมายในการรักษาสันติภาพระหว่างจีน-ไต้หวัน สหรัฐอเมริกา จึงต้องดำเนิน “นโยบาย คลุมเครือทางยุทธศาสตร์” (Strategic Ambiguity) ที่ใช้มาอย่างต่อเนื่องเกือบ 40 ปี กับไต้หวัน กล่าวคือในอีกมุมคือไม่สนับสนุนการประกาศเอกราชของไต้หวัน แต่ในอีกด้านสหรัฐอเมริกา มีการขายยุทโธปกรณ์ เพื่อการป้องกันการรุกรานจากจีนแก่ไต้หวัน

สำหรับการพัฒนาประเทศในช่วงศตวรรษที่ 20 ของไต้หวันนั้น ถือเป็นหนึ่งในประเทศเศรษฐกิจอุตสาหกรรมไฮเทค ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น หนึ่งในสี่เสือเศรษฐกิจแห่งเอเชียร่วมกับ ฮองกง เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ ในช่วงทศวรรษ 1980 ที่ทั้ง 4 ประเทศนี้สามารถพัฒนาตนเองจนกลายเป็นประเทศพัฒนาแล้ว และมีความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากภายในเวลาไม่กี่ปี และในช่วงที่มีการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ไต้หวันได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก โดยเมื่อปี 1951 ความช่วยเหลือมีสัดส่วนสูงถึง 10% ของ GDP ของไต้หวัน แต่ความช่วยเหลือลดลงตามลำดับเหลือ 2% ในปี 1965 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่สหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากรากฐานทางเศรษฐกิจที่สหรัฐอเมริกาได้มีการปูทางให้ ทำให้ไต้หวันสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019 มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน (2) เพื่อศึกษาถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ระหว่างความสัมพันธ์สหรัฐอเมริกาและไต้หวัน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีค้นคว้าเอกสารโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ เอกสารงานวิจัยที่ค้นคว้าจากหนังสือ ตำราวิชาการ บทความจากวารสารงานวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ข่าวและบทวิเคราะห์ โดยข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวม นำมาวิเคราะห์และสรุปข้อมูล และเรียบเรียงนำเสนอให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019 พบว่า สหรัฐอเมริกาและไต้หวันมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกันมายาวนาน เริ่มตั้งแต่ปีค.ศ 1839-1842 รวมถึงในช่วงสงครามจีน-ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทอีกครั้งในช่วงสงครามกลางเมืองของจีน ภายหลังจากสงครามกลางเมืองสิ้นสุดลงเจียง ไคเชค ได้อพยพผู้คนและย้ายมาตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่เกาะไต้หวัน และได้ใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐจีน ในขณะที่นั้นสหรัฐอเมริกามีความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ทำให้สหรัฐอเมริกาหันมาเป็นพันธมิตรกับไต้หวัน เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชีย สหรัฐอเมริกาได้มีการเข้ามาให้ความช่วยเหลือไต้หวันทั้งในด้านการทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และด้านเศรษฐกิจทำให้ไต้หวันสามารถดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจได้จนประสบความสำเร็จ

ภายหลังจากในปี 1971 สหรัฐอเมริกาได้มีการริเริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน แต่ไต้หวันยังคงมีรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและสามารถดำเนินการต่อได้ด้วยตนเอง และสหรัฐอเมริกายังคงมีการสนับสนุนไต้หวันในด้านของการป้องกันประเทศ โดยสหรัฐอเมริกาได้ให้ความเห็นชอบในพระราชบัญญัติความสัมพันธ์กับไต้หวัน (Taiwan Relations Act) โดยรัฐบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจรัฐบาลในการจัดตั้ง American Institute in Taiwan ทำหน้าที่บางส่วนแทนสถานทูตสหรัฐอเมริกาในไต้หวัน ซึ่งต้องปิดทำการลง

สหรัฐอเมริกาและไต้หวันยังได้มีการลงนามกันในข้อตกลง สนธิสัญญา และแถลงการณ์ร่วมกันอีกมากมาย คือ หลักประกัน 6 ประการ (Six Assurances), สนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน (Mutual Defense Treaty), Sino-American Mutual Defense Treaty เป็นสนธิสัญญาป้องกันระหว่างสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐจีนหรือไต้หวัน ทำขึ้นในช่วงของสงครามเกาหลี, รัฐบัญญัติในการขยายความมั่นคงของไต้หวัน (Taiwan Enhancement Act), กฎหมายการเดินทางไต้หวัน (Taiwan Travel Act) ของรัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกา และ Asia Reassurance Initiative Act หรือ ARIA เป็นกฎหมายของวุฒิสภาสหรัฐอเมริกา เพื่อช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจของไต้หวัน ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาหันไปยอมรับในหลักการจีนเดียว หรือ One China Policy จึงได้ยกเลิกสนธิสัญญาความมั่นคงที่ทำกับไต้หวัน (Mutual Defense Treaty)

ปรับเป็น Taiwan Relations Act มีใจความสำคัญว่าสหรัฐอเมริกา ยังคงจะขายอาวุธให้แก่ไต้หวันเพื่อการป้องกันตนเอง และจะปกป้องไต้หวันแม้จะปราศจากสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการ ทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ ยังคงขายอาวุธให้แก่ไต้หวันด้วยกฎหมายดังกล่าวเรื่อยมา

เห็นได้ชัดว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไต้หวันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐพิเศษ ถึงแม้ไต้หวันจะไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ แต่ในความเป็นจริง สหรัฐอเมริกาและไต้หวันมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น โดยในสมัย ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ของสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนไต้หวัน เช่น กฎหมายการท่องเที่ยวไต้หวัน (Taiwan Travel Act) และกฎหมายการรับประกันเชิงรุกในเอเชีย (Asia Reassurance Initiative Act) รวมทั้งกฎหมายด้านอื่นๆ เช่น กฎหมายการมีส่วนร่วมในเวทีระดับนานาชาติของไต้หวัน (Taiwan International Participation Act) กฎหมายเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์ทางกฎหมายเกือบทั้งหมดในไต้หวัน

นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาถึงความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาต่อไต้หวัน พบว่าจากความช่วยเหลือและการดำเนินความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้ไต้หวันเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในช่วงทศวรรษ 1980 ถึงต้นทศวรรษ 1990 เป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีพรรคการเมืองหลายพรรค ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 เศรษฐกิจไต้หวันงอกงามอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นประเทศพัฒนาแล้ว

บรรณานุกรม

ประเภทหนังสือ

ดำรง ฐานดี. สังคมและวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2544.

ศิริพร ดาบเพชร. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2562.

สิทธิพล เครือรัตติกาล และวรศักดิ์ มหัทธโนบล. ไต้หวันในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558.

พวงนิล คำปิงส์. หน้าต่างสู่โลกกว้าง: ไต้หวัน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง. 2551.

วิเชียร อินทระสี. นโยบายการรวมประเทศของจีนและไต้หวัน. ปทุมธานี: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. 2545.

ประเภทวิจัย

เขียน ธีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศจีน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545

เขียน ธีระวิทย์. จีนใหม่ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549.

จีระพร จีระนันท์กิจ. นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.1993 – 2001). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548.

สิทธิพล เครือรัตติกาล. ไต้หวันในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558.

วิเชียร อินทระสี. นโยบายการรวมประเทศของจีนและไต้หวัน : รายงานผลการวิจัย. ปทุมธานี : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546.

เมฆพัต อิศสระสงคราม. พัฒนาการชาตินิยมไต้หวัน ค.ศ. 1895-2004. สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548.

จอห์น เค แฟร์แบงก์ และคณะ. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคใหม่ : จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน เล่ม 2. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร และคณะ, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2549.

ปณัสยา ปุณฺณพลโสภกา. นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอเมริกา กรณีปัญหาไต้หวัน. บทความวิจัย. อักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล. รายงานการวิจัย การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของไต้หวันและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1988-2018). เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

https://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF03/157_20200806____.pdf

เสาวภาคย์ ชินะวานิช. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ จีน ฮองกง ไต้หวันและไทย หลังปี 2540. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

https://www.ditp.go.th/contents_attach/78266/78266.pdf

ประเภทวารสาร

กมลทิพย์ ลิธิษฐา. บทบาทของมหาอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือและการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/73140/58833>

พิรญาณ์ แสงปัญญา. “นโยบายมุ่งใต้ใหม่: Soft power ของไต้หวัน”. โพธิวิจัย. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/Bodhi/article/download/11003/9120>

ประเภทบทความ

จิรกาญจน์ สงวนพวง. แนวปฏิบัติของคณะผู้แทนรัฐสภาไทยในการเข้าร่วมประชุมรัฐสภาระหว่างประเทศ กรณีที่มีไต้หวันเข้าร่วมประชุม. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt10/IS/10001.pdf>

ไซ่ อิงเหวิน ประธานาธิบดีไต้หวันเปิดประตูต่อเรือดำน้ำ. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก <https://news.ch7.com/detail/340838>;

ชาญชัย คุ่มปัญญา. นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <http://chanchaiworldvision.com/4048095.html>

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. ทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory). เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <http://legacy.orst.go.th/knowledges=99-domino-theory>

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทมหาอำนาจ กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหรัฐอเมริกา. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

https://www.sscthailand.org/uploads_ssc/research_201812061544104382826249.pdf

เทอดศักดิ์ ไปจันทัก. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาอาเซียนในการเมืองโลก. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <http://course.cpru.ac.th/wp-content/uploads/2020/04.pdf>

ปิติ ศรีแสงนาม. 7 บทเรียนการพัฒนาไต้หวัน. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://www.the101.world/7-lessons-from-taiwan-to-thailand/>

ประภัสสร เทพชาตรี. ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

http://www.asia.tu.ac.th/journal/EA_Journal52_2/A03.pdf

ประจิดร ป้อมอมรินทร์. 50 ปี ญ่ปุ่นปกครองไต้หวัน. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://www.arsomsiam.com/5099/>

ประวีณา กลิ่นศรีสุข. นโยบายจีนเดียว (One-China Policy) ในความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://www.nia.go.th/FILEROOM/CABFRM01/DRAWER01/GENERAL/DATA0037/00037911.PDF>

ปรีชภักดี ทิศาสุข. เป็นหมากตัวสำคัญบนกระดานสหรัฐติกว่าเป็นลูกไก่ในกำมือของจีน: นโยบายต่างประเทศไต้หวันปี 2020. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://waymagazine.org/taiwan-post-election-2020/>

นิธิพันธ์ วิประวิทย์. ย้อนรอยไต้หวัน ทำไมคล้ายญี่ปุ่นจัง และสัมพันธ์ระหว่างแผ่นดินใหญ่. เข้าถึงเมื่อ

5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/life/healthy/412009>

นุชจรี ใจแก่ง. ขณะที่ “ไต้หวัน” สู้เพื่อเป็นประเทศเสรี เขาสร้างประวัติศาสตร์-อัตลักษณ์ตนเองอย่างไร?. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_7326

Adeeb Yusuf. สหรัฐอเมริกากับความสัมพันธ์บนเวทีพหุภาคีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและผลกระทบต่อไทย. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

http://yadeebirviews.blogspot.com/2017/07/blog-post_7.html

Colonel Ngethsovann Arundeth. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับบทบาทของมหาอำนาจด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในช่วงเวลาปี 2017-2026. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8610st/A1.pdf

WTO สรุปการเจรจาเข้าเป็นสมาชิกของไต้หวัน. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://www.ryt9.com/s/ryt9/242625>

Uma Pupphachai. ไต้หวันไม่ใช่ประเทศ. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก

<https://umapupphachai.medium.com/A8-edec5c97dc5e4>

บทความและวารสารต่างประเทศ

Chepkemoi, J. Ethnic groups of Taiwan. Accessed February, 6 2021. Available from

<https://www.worldatlas.com/articles/ethnic-groups-of-taiwan.html>

David S. Chou, “ROC-US Political Relations as seen from the Implementation of the Taiwan Relation Act,” in ROC-US Relations under the Taiwan Relations Act : Practice and Prospects, ed. King-Yuh Chang (Taipei : KwangHwa,1988),p.14.

DENNIS V. HICKEY. U.S. Policy Toward Taiwan: Time For Change?. Accessed March 16,

2021. Available from <https://www.jstor.org/stable/44074531>

Gang Lin and Wenxing Zhou. Does Taiwan Matter to the United States? Policy

Debates on Taiwan Abandonment and Beyond. Accessed March 16, 2021. Available

from <https://www.jstor.org/stable/26484537>

Gang Lin and Jacques delisle. Washington-Taipei Relations at a Crossroads: Introduction. Accessed March 16, 2021. Available from <https://www.jstor.org/stable/26484529>

John F. Copper. Understanding President Trump's Taiwan Policy. Accessed March 16, 2021. Available from <https://www.jstor.org/stable/44759209>

Kan, S. A. Taiwan: Major U.S. arms sales since 1990. Accessed March,16 2021. Available from <https://fas.org/sgp/crs/weapons/RL30957.pdf>

Lowell Dittmer. A Farewell to Arms?: US Security Relations with Taiwan and the Prospects for Stability in the Taiwan Strait. Accessed March 16, 2021. Available from <https://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1w76wpm.15>

Zhorea Shara Garcia. The Asia Reassurance Initiative Act and ASEAN. Accessed March,16 2021. Available from <https://www.aseanbriefing.com/news/asia-reassurance-initiative-act-asean/>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ณัฐฐา เกิดวาระ
วันเกิด	19 มีนาคม พ.ศ. 2542
ที่อยู่	12 ซอยลาดพร้าว 58 เขตวังทองหลาง แขวงวังทองหลาง ถ. ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 10310
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษาจาก โรงเรียนนวมิตราชินุทิศ บดินทรเดชา กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต วิชาเอกเอเชียศึกษา ภาษาเวียดนาม มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

แบบโอนลิขสิทธิ์สารนิพนธ์

ข้าพเจ้า	นางสาวณัฐฐา เกิดวาระ
นักศึกษาชั้นปีที่ 4	วิชาเอกเอเชียศึกษา ภาษาเวียดนาม
ชื่อบทความวิจัย	ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไต้หวัน ปี 1949-2019
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อาจารย์ ดร.ศิบัติ นพประเสริฐ
ที่อยู่ติดต่อได้ภายหลังสำเร็จการศึกษา	12 ซอยลาดพร้าว 58 เขตวังทองหลาง แขวงวังทองหลาง ถ. ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 10310
หมายเลขโทรศัพท์	092-936-4160

ลิขสิทธิ์ของสารนิพนธ์นี้อันเป็นผลมาจากการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิต ข้าพเจ้ายินดีโอนลิขสิทธิ์ตามมาตรา 17 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีกำหนดตลอดอายุการคุ้มครองสิทธิ์

ลงนามผู้โอน.....

(นางสาวณัฐฐา เกิดวาระ)

ลงนามผู้รับโอน.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....